
G. v. O.

t: Amsterdam by I: Lamsveld Boeckverkooper
en Plaat Sneyder 1702

HET
KABINET
DER
STATUEN,

Ons van d' Aaloudheid nagelaten, welkers makers, navolgers, geboorten, de plaatzen waar zy staan, vertoond worden, en met alle hare afbeeldigen door Jan Lamsvelt *verciert*,

Waar by gevoegt is een naauwkeurige Leidtsman in Romen, met een generale Afbeelding, door BISSCHOP getekent,

DOOR
WIBRANDUS DE GEEST,
Schilder.

t'AMSTERDAM,
By JAN LAMSVELT, Boekverkooper en Plaatsnyder in de Jan Roonpoorts Tooren-steeg. Anno 1702.

AAN DEN

HEERE

J^r. JOHANNES ANTHONIUS de COXIE,

Vermaart Schilder dezer Eeuwe, en beminnaar van alle wetenſchappen.

MYN HEER.

IK heb niet lang myne gedachten laten gaan, aan wien ik dit Kabinet zoude opdragen, maar U Ed. van de eerſte uur zoo wanneer het de beloften van het licht te zien verkreeg, met myn harte U Ed: dit opgeoffert, het welke ik uw Schriftelyk kom te doen, tot een teken van

een eeuwige verplichting en een onverbreekelyke vrindſchap, de welke ik aan U Ed. ſchuldig ben; want wie kan van my dit beter toegeëigent worden, als aan die gene, die my in de hoogſte wetenſchap opgekweekt heeft, en met een driftigen yver de waarheden van een genegen harte dede zien, waar door ik een Eeuwig merkteken tot uwen Lof zal draagen, met te beleiden, dat het geene ik kom te doen, niet het myne, maar het U E. is, anders doende, zoo zoude ik tegens de dankbaarheid komen te zondigen, 't welke by alle oprechte gemoederen gewraakt word, en by my het alderhaatelykſte is, dat op den aardbooden kan gevonden worden: Laat dan myn

Heer dit een kenteken zyn van een waarachtige genegentheid, de welke haar oorſpronk uit een ongeveinſd harte is neemende, en dewyl de genegentheden hooger geſchat worden, dan eenige giften of gaven; zoo is het dat ik hierdoor wil te kennen geven hoe dat myn harte geſteld is. Het geene U Ed: meerder en grooter verzeekering zoude kunnen geven, dan deze Letteren: ik en zal myn Heer niet ophaalen, hoe geacht, bemind en beroemt gy zyt, zoo in U Ed: levendige Schilderkonſt van U Ed: leven, als in U Ed: Tafereelen, waar in gy zoo volmaakt zyt, als in U Ed: Konſt, nog van wat door-luchtig zaad gy U Ed: oorſpronk hebt genoomen geenzins,

maar het zal alleen genoeg zyn, ende U Ed. glorie genoeg kunnen by zetten, dat men weete, als dat gy een telg van de Coxien zyt, die altoos in de gemoederen der menſchen zullen leven eensdeels om hunne bedieningen, en eensdeels om de konſt die in hun voor eenige Eeuwen uitblonk, voornaamelyk in U Ed: Grootvader Michiel de Coxie, van wiens konſt C: van Mander ons de waarheid doet zien. Dit wort dan myn Heer onder U Ed: beſcherminge in 't licht gegeven, niet om dat U Ed: dit tegen de laſter tongen zoude beſchermen, geenzins want dit zoude U Ed: goedheid al te veel gevergt weezen, maar alleen is dit geſchied om dat U Ed: Konſt beroemde naam dit

myn werkje meerder glans zoude by zetten, in het zien van U Ed: naam in het Voorhooft van myn werk, het welke my reden genoeg geeft, om my te noemen

MYN HEER,

U Ed: Dienstbereide Dienaar,

W: DE GEEST.

AAN DEN
LEEZER.

DE zucht, en liefde, die ik altyd tot de Roomſche Antyken, of Statuen, gehad hebbe is kennelyk by veele van myne goede vrinden, en mede Konſtgenooten: ziende de overgroote Schilderleſſen die in deze kwaamen te ſteeken, en wat profijt, en voordeel zy aan de Schilder-jeugd kunnen bybrengen, het welke my heeft aangeport om 'er eenige korte aanmerkingen van te ſchryven, het welke ik over drie jaar, al begonnen,

nen, ende voleind hebbe, met die meeninge om het nooid aan den dag te laten komen, maar alleen tot myn eigen vermaak te houden, om dat ik ze als doen getekend had, ende diens volgen deze korte bemerking, meende daar nevens te ſchryven, gelyk ik al voor een groot gedeelte hadde begonnen; dit, zeg ik eenige van myn goede vrinden gezien hebbende, ſtonden my aan om het zelfde door den Druk gemeen te maken, waar van ik doen ter tyde nog weinige gedachten had, om dat ik wel wete: hoe weinig eere, en nog mindere verdienſten hier van te verwachten is, ende diens volgens, niet te verwonderen ſtaat, dat ik hier geheel ſchroomachtig in geweeſt ben; om zoôn kleen een werk, onder zoôn grooten Titel aan het licht te brengen, aangezien dat deze tegenwoordige eeuwe al vry wat keurig komt te vallen: want men ziet de verhevenſte werken, van de geleerdſte mannen, dat zy nog al veele oordeelen onderworpen zyn; ende

de wat konde dit hun ſchaaden , by aldien , by deze oordeelen , geen onwetendheid wangunſt, haat , of waanwysheid vermengd was. Maar deze wangedrochten zyn in de meeſte gemoederen der menſen gekroopen, doch niet in alle, want die redelyk is, weet wel dat op deze waereld geen eenig ding volmaakt is , nog volmaakt kan wezen , om dat het uyt de handen , van iets dat gemaakt is , is voortkomende, ende diens volgens geen volmaaktheid is te vinden , als van dien , waar van het eerſte maakzel , gemaakt is, het welke als doen volmaakt was. Dit wort dan alleen , uit liefde der wetenſchappen, en tot licht der Schilder-jeugd gemeen gemaakt, want in deze korte bemerking geen ander oogwit bereikt, als dat zy zullen weten, van wat Meeſters de prinſſepalen gemaakt zyn, en de plaatzen waar dat men ze zal kunnen vinden, van wat ſtoffen zy zyn. Wie zy waaren, van waar gebooren en van welke Ouders zy zyn voortgeſprooten. Als mede wat

groote

groote Konstenaaren het zyn die deze Statuen gevolgt hebben, en hunne glory stelden, om deze in hunne Schilderijen te ordonneeren:

Verscheiden zyn 'er geweest die van den Schilderkonst geschreeven hebben, doch weinige voor de Nederlandsche Schilder-jeugd als een C: van Mander, die heeft ons nog veele Loffelyke Denkbeelden naa gelaaten, als hy in zyn Schilderboek de leerlustige jeugd verscheiden schilderlessen mede deelt; om tot een volmaakt Schilder te komen. Ook heeft hy voor ons opgesteld de levens der oude Antyksche Schilders, als die van de Italiaansche en onze Nederlandsche lichten. Als mede zyn uitlegging over de herscheppinge van Ovidius, een werk dat door alle Eeuwen zal sweeven, op de luchtige vederen van de nooid vermoeide Faam.

Den Heer Fr: Junius, heeft in zyn boek van de Schilderkonst der Antyken, aan onze konst geene kleene luister bygezet.

Het

Het zelfde getuigd den Heer P: Paulus Rubbens als hy zeid. Dat men 'er ziet in dit werk uitnemende Leſſen voor de leergierige; vaſte regulen voor die verſtandig willen arbeyden; ſchrand're oordeelen, voor die tot het Pit der Koſtnen poogen in te booren; Loffelyke exempelen voor zulke die waarachtige Konſtenaaren op de hielen ſtappen, en andere haar miſlukte greepen trachten te ontſluipen. Met zoôn lof heeft den Heer Rubbens, van dit doorluchtig werk geſprooken. Het welke voor Konſtlievende zeer noodzakelyk is, en by alle groote verſtanden gevonden zal worden.

Samuel van Hoogſtraaten, heeft in zyn inleiding tot de hooge Schoole der Schilderkonſt, (anders de zichtbaare waereldt genoemt.) De Schilderjeugd de inleiding van deze Konſt-ſchoole gegeven, en het zelfde in 9 boeken verdeeld, welke hy onder de beſtieringe van de Zanggodinnen heeft bevoolen.

Wat

Wat nut en verlichting C: Ripa, in zyn Iconologia, of zyn uitbeeldingen des verstands ons geeft, is heerlyk en weergaloos, door hare ontallyke stoffen, die hier verklaard worden.

En veele andere als W: Goeree Schilderkonst, Tekenkonst, en verlichtkunde, mede heeft hy over de menskunde gehandelt, als de Algemeene Bouwkunde volgens d'Antyke, en tegenwoordige manier. S: de Roed van de Tekenschool. Wilhelmus Beurs, heeft de groote waereld in 't kleen geschildert, als hy de hooftverwen, en hare mengelingen verklaart, het welke hy in ses Boeken verdeelt. Albrecht Duer, van de menskunde, en nog eenige andere; naa dat deze hunne genegentheid, en liefde tot de konst getoont hebben, zoo kome ik hier mede als een flaauwe schaaduwe, aan de Konstlievende Leezer vertoonen, een Kabinet het welke het eerste van de waereld mag genoemt worden, want men ziet, alhier de oudheid en de konst tot in

de

de hoogſte top geheven , het doet den Leezer niet nieuws dat ik dit werkje een Kabinet kom te noemen , want hier leid al de Heiligdom der Schilderkonſt in beſlooten , te weten in deze Statuen , en die de zelfde kennen groot voordeel mede brengen, die niet blyven in hunne onweetenheid , en Schilderen meer door gewoonte , als door een werkzaame geeſt.

Ik ſtel my voor , veele oordeelen , dewelke ik zal onderworpen zyn , zoo van de rechtzinnige , als die gene die gewend zyn hun oordeelen met pasje , en verwaandheid te mengen, van deze verwacht ik alle verworpendheid: en laſteringen ; en by aldien het in hun macht ſtond , zoo zoude deze het komen te verſcheuren , het welke zy niet doende evenwel met hunne gedachten zullen uitwerken. Maar wat wil ik zeggen , die kleen en onervaren ben : de grootſte verſtanden hebben aan deze ſteenrotze of klip , Schipbreuk geleden, want deze zoort van menſen ont-

zien

zien niemand, wat zeg ik ontzien ? Zy
oordeelen veeltyds eer zy iets gezien
hebben ; dus zal het dan geraadzaam
zyn dat ik deze, met een geduldig-
heid aanhoore, en my zelver troosten-
de, als dat het aan de geleerdste, en
de aller verstandigste geschied is. Maar
de rechtzinnige zullen een beter oor-
deel stryken, en alles het geene wat
tootende mocht zyn, dat zullen zy de
goede yver toe schryven; en dus alles
n de beste plooy schikken. Het welke
vel geraden zal zyn; en ik beleide
oor deeze; door hare beleeftheid,
ls dat dit gantsche werk, meerder
loor de yver opgepronkt staat, als
loor diepe en verborgen wetenschap-
en: Waar op ik hoope dat nog een
nder by der hand zal neemen, die
neerder bekwaamheid hebben, dan
k, die ontaalkundig ben, en dit is
l mede een van myn oogmerken ge-
eest, om dat ik wete, als dat in
ns Nederlandsche taal hier niet van

beſchreeven was. Daarom zoo verzoeke ik, als dat den goed-gunſtige Leezer, het gelieft in dank aan te neemen: en vaar wel.

OP HET
KABINET
DER
STATUEN,

DOOR

WIBRANDUS DE GEEST.

HIer ziet de Kunſt, in weinig bladen,
Romeinſche Beelden en Sieraaden,
Ten trots van de alverſlinb're tyd,
Op nieuw aan de eeuwigheid gewyd.
Hier kan Poëet en Schilder leeren
Paneelen, doek en dicht ſtoffeeren,
De ſchikking, houding, maat en ſtant;
En beelden vormen met verſtand;
De Alouden, in hun ryke gaaven,
Te volgen, of voorby te draaven;
Met held Prometheus, vrouw Natuur
Te ontfuſ'len haar vermoogend vuur,

Om hun Pandoren warmte en leeven,
Gelyk Pigmalion, te geeven.
Zo mag, met hoog verheven zwier,
Apels Penſeel en Febus Lier
Zich vaſter, als voorheen, verëenen,
En Alexanders en Mecenen
Verwekken, die de veege Kunſt
Behoên, in nood, door gunſt op gunſt;
Dan mag ze, van haar val verreezen,
Veel klaarder blinken, als voor dezen.
DE GEEST, zo groot, zo ryk van geeſt,
Recht ſchoeijende op de Aloudheids leeſt,
Poogt dus, door yver aangedreeven,
Elk, met zyn Beeldwerk voor te ſtreeven.
Wat zal zyn pen en kunſtpenſeel,
Alreeds zo zuiver, zacht en eêl,
Doorbreekende met ſchoone ſtraalen,
Eerlang in volle glory praalen;
En, naar zyn Grootvaârs geeſt geäard,
De Geeſt, door Vondels pen vermaard,

Met

Met beelden, verven, doek en dichten,
De heele Waereld over lichten.

KATARYNE LESCAILJE.

OP HET KABINET DER STATUEN,

Vertoond door den

KONSTYVERIGEN

Hr. WIBRANT DE GEEST.

Oe voerd de Geeſt, door Geeſt-
juweelen,
d'Aloudheid hier ten Schoutoo-
neelen
Van Konſtgeklonke Marmerſteen?
Hoe toond hy hier, den Roem van Roo-
men,
Aan d'Yvoogds wydberugte Zoomen?
En maakt die wond'ren oog-gemeen,

Soo

Soo zweefd een Fenix op zyn Pennen
Ook om langs 't weerelts-rond te Rennen,
Uyt zugt tot Febus Zonne-gloed:
Om door zyn heerlyk drift uitbreiden,
De Faam, een Lof-galm te bereiden
Voor 't geen zyn yver zweeven doet.

Laat dan den voogd der worm-ſpeelonken
Vry op zyn ſchinkel-hoolen pronken,
Als op een Troon van Konſt'naers As,
DE GEEST, hyſd al die gloorb're Mannen
(Die Atrops had van 't ligt verbannen)
Werom uyt haer vergeetel kas.

Want al wat dat Oud-Roomens muuren,
Heeft door een Tyd-Naeld, zien borduuren,
In haer begrip, door konſtwaardy:
Dat poogd DE GEEST, door Geeſt uitvinden,
In Beeld verbeelding hier t'ontwinden
Ter ſtelling van een Zeegery.

Oogd' dan dit konſtig konſt-uytprenten.
Eerſt in Laôkoôns Zerpenten,
Vol Rhodiaenſe wetenſchap.
Waar by Alcmenaes Soon, zyn ſchonken,
Met Knotz, en Leeuws-huid, op ziet pronken
Ten alderwaardſten wondertrap.

Dus vaard gy voort, met toe te treeden,
Om 't Vatikaans bezit t'ontleeden:
Ook hoe Borgeeſens Vorſten-hof,
En 't Capitool-perk, koomt vertoonen,
Wat Beeld-uytwerkzels haar bewoonen,
Tot Eeuw-geheug der Penneſtof.

Want al wat in roemwaard'ge Zuilen,
Of weer in ſchrik gedrogten ſchuilen,
Koomt hier als uyt een Kabinet,
Wiens konſtpoort brengt het ligt te vooren
Van helden, die door lof-klank glooren,
Of monſters vol miſdryf omzet.

Voorts

Voorts toond hy 't merk der konſt, in
weezen
By Mediceen, en by Farneezen:
Ook elders, met haar praal van ſtaat,
In 't Hof der Ludoviſiaanen:
Of tot Pichiny, konſt vermaenen,
By hem in wonder ſteen ciraad.

Werd nu zyn GEEST, hier aangedree-
ven,
Om Helden-beelden, te doen leeven;
Zyn tweede Hoofd-deel, geeft ook
ſtof
Tot Vrouwe Beelden roem te pryzen.
(Dog die veel ſchryvers, nu verwyzen,
Als al 't onweerd voor zeege lof.)

Maar om het luiſterpragtig Roomen
Met al zyn konſt doen voort te koomen,
Toond hy 't in Vrouwe heerlykheid,
En van Minervaas Beeld afmaalen
Eind hy (na zoo veel Statu praalen)
Daar Dirce, Marmer traanen ſchreid.

Zoo brengt de GEEST, het merg der
kunſten,
Door weetzugt van de wysheids gunſten,
Voor 't Lees-begeerig-oog, in 't ligt.
En toond' hoe dat het konſt beloonen,
Doen ſchonk een Oeſt van zeegekroonen
Als zulk een lofſtuk, was verrigt.

Vaart zoo maar voort, om luiſtermerken
Vol GEEST verheffing uittewerken:
Door dien de tyd, daar door uw'
Hoofd',
Zal met een Lauwerkrans vercieren
Wiens altyd GEESTIG Blaeder zwieren
Noit werden zal het Groen beroofd'.

A: MARIA PAAUW.

Gouda den 18 *van Hoymaand* 1701.

OP

OP HET

ZELFDE.

En oordeeld heeden dat geen GEESTEN
meer verschynen,
Dog hier doet nu een GEEST die oordeel
stof verdwynen,
Niet dat alleen de GEEST, zweefd Sonneklaar
in 't ligt,
Maar nog voor iders GEEST, een Helden-
Geestwerk stigt.

A: MARIA PAAUW.

OP

OP HET

KABINET

DER

STATUEN,

Van den Schilder-konstigen

HEERE

WIBRAND DE GEEST.

DE GEEST, (die nu het *Statu-Kabinet*
Van *Romen* heeft in *Amsterdam* ontslooten,
En zulks voor al de wereld open zet)
Toond dat Hy uyt die GEESTEN is gesprooten
Daar *Vrieslands Hof* nog heden roem op draagd
Ter heuggenis van *Groote Vaders* Maalen,
Waar door de kunst, zoo heerlyk opgedaagd,
Nog flikkerd, met noyt-ondergaande straalen.

Een

Een Fenix-jong ryſd uyt zyn' Ouders aſs'
En groeyd allengks ter grootte der verleeden'
Zoo tragt deez' GEEST te werden wat die was
Wiens naam en daân *Hy* in *Zyn* kunſt komd kleeden.
Zyn ſchryven wyſd d'Aloude beelden aan
Welks waardigheyd haar Eeuwen heil in waarde,
Tot lof der kunſt en die z' eer had gedaan,
Waar over 't loon haar Eer en Voordeel baarde.
Maar heden ſteld een kunſt-verkoopers kraam
En oordeel, markt aan wel-gedaane ſtikken;
Men agt de Schildery maar om de naam
Van die zig weet na Makelaars te ſchikken.
Alleenig in haar eygen winſten wys,
En oordeelloos in dingen die ze loven
Of bot of boos verminderen in prys:
Men moet de kunſt niet om den Maker dooven
Nog heffen op, maar door haar eygen Eer.
Dus leyde my de GEEST af in het digten,
Terwyl ik met *zyn* Leydsman *Roome* weer
Door wandel, langs haar plaatſen en geſtigten,

Zoo

Zoo nutten werk geeft oor-en oog-vermaak,
Gelyk *zyn* kunſt aangroeyd in goed behagen:
Hy volgd, en werd, een klare Schilderbaak
Als wy voorheen *zyn Groote-vader* zagen.

Chr: PIERSON.

OP

OP HET
KABINET
DER
STATUEN,

DOOR DEN HEER

WIBRAND DE GEEST.

Ie de oudheid kennen wil, zo zeer geroemd, gepreezen
Door hunne Beelden, in het duurzaam marmersteen,
Hoeft op dit Kabinet, zo ryk voorzien, alleen
Maar zyn gezicht te slaan, en eens dit werk te leezen:
Het geeft een denkbeeld van dien onwaardeerbre schat,
Het puik van de arbeid der Aloude kunstenaaren.
O GEEST, wie roemd met my uwe arbeid niet, die dat
Beknopt hebt uitgedrukt op kleen getal van blaâren.

A. W.

OP

OP HET
KABINET
DER
STATUEN,
DOOR
WIBRANDUS DE GEEST.

Hoe weid de GEEST hier in een beemd van
Goden-beelden!
De wellust speelt door 't oog, dat hier de Kunst be-
schouwt.
Wie Roomsche Godheên, en 't Godinnendom,
ooit streelden,
Als wond'ren van de Kunst, zie wat DE GEEST
ontvouwt,
Om alle GEESTEN, die na'er Roomen willen
trekken,
Haar grootsheid te doen zien, dat GEESTEN
op kan wekken.

CORNELIS SWEERTS.

HET

HET KABINET DER STATUEN.

EERSTE VERDEELING.

Van de Statuen der Mannen.

ZOo lang als Romen de naam van Romen gedraagen heeft, zoo lang is zy vermaart geweest door hare konsten, en heeft zig vereeuwigt door de zelfde, en de nakomelingen een groots denkbeeld na gelaten: Hoor wat Cassiodorus van deze vermaarde Konst-stad zeit: dit zyn de eigen woorden. *Dat het een zonde is buiten Romen te wezen, die gelegentheidt heeft aldaar te konnen woonen.* Ook noemt hy haar de *Inleiding.*

vruchtbaare moeder der welſpreekendheid, en de hoogſte Tempel der deugden. Dit zoude ons genoeg konnen zyn, om haar te beminnen; maar laat ons eens zien wat den Heidenſche Koning Theodoricus 'er van gevoelt: *Het ſtaat ons toe Romen te verdedigen, daar wy weten dat haars gelyke in de waereld niet is* Deze Koning was uyt de Gotthen gebooren, die al oorloogende de waereld doorkruiſt hadden; en nogthans Romen de ſchoonſte noemde, waer by geen gelykheid te vinden was. Laten wy van het Heidendom tot een Kriſtelyke waarheid overtreeden, en verſtaan wat den Heiligen Chryſoſtomus van haar getuigd. *Ik kan* (zeid hy) *Romens heerlykheid, oudheid, ſchoonheid, menigte van volk, macht, rykdom, en t geweld dat ſ... door den oorlog heeft gedaan, wel pryzen* Maar boven dat, zoo noemt hy Romen zalig, om dat den Heiligen Paulus d... Romeinen gunſtig was, en mondeling met haar ſprak, en zyn leven eindende. Hiər uit kunnen wy dan vaſt beſluiten

e

en middagklaar zien, wat lof Romen by de Ouden heeft verkreegen: want wat kander grooter van haar gezeid worden? dan dat zy heerlyk is, uitmuntende in oudheit, beminnelyk om kare ſchoonheid, machtig, en bevolkt, daar en boven begaaft met rykdom, die de kweekſter der konſten is, ſchoon dat'er gezeid word dat de armoede veel wonderen baart, en alles door nooddruft kan uitvinden, nogthans zoo moet de rykdom, door het beloonen de geeſten opwakkeren, om al hooger te klimmen, en dit doet haar dan in de zelfde drift voort gaan. Ik zoude hier veele kunnen opnoemen, die de eerſte vinders van veele loffelyke Konſten geweeſt zyn. Als een ſlechte Herder de tekenkonſt, zoo men zeit. Aſinius Pollio de eerſte Bibliotheek in Roomen opgerecht Belus heeft de Sterren leeren kennen Corax de Rhetorica of Redenkonſt. Endymion, de loop der Mane. Epimeteus, zoud het eerſte beeld van aarde hebben gemaakt. Rhaecus, ende Theo-

dorus hebben eerſt kopere beelden gegooten. Zoo dat men zoude konnen nazoeken, meeſt alle die de eerſte uitvinders van eenige vernuften geweeſt zyn: het ſtaat niet te verwonderen dat Romen in alle geweſten der waereld beroemd is, die zoo veele wonderen aan de waereld geeft en nog ons mededeelt. Maar laat ons dit voorby gaan, en de drie-en-tachtig Statuen, of wonderen van Romen bezichtigen, ſchoon de waereld zig maar op zeven wonderen beroemt: konſtlievende Lezer volgt my in Romen met U E. gedachten, daar ik zelfs maar met gedachten ben. Ik weet dat gy u deze weinige tyd niet zult beklagen, ik zal uw een getrouwe Leidsman zyn, verkiezende de kortſte wegen, door myne pen, om u door lange letterwegen niet te vermoeyen. Laten wy dan na het Vaticaan treeden, om het eerſte wonder te aanſchouwen.

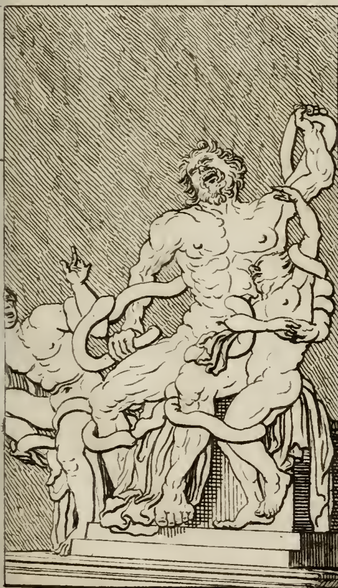
Opent uwe oogen des verſtands, en beſchout ze met een gezond oordeel, zoo zult gy'er veele wonderen in vinden.

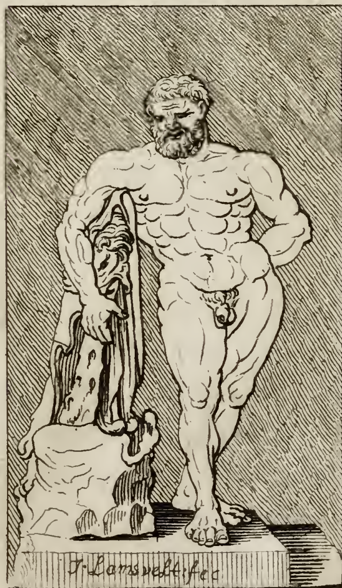
Commodus

Faunus

Laocoon

Herkules

Het geene gy hier ziet is Laocoon, een werk dat boven alles vermaarts is; zoo van Schilder, als Beeldhouwer, een werk zoo volmaakt, dat ik nog nooit gehoord heb, dat het eene mens, hoe hoog hy in de konſt, en wetenſchappen van de Natuur verlicht was, dat'er nog een (zeg ik) geweeſt heeft, die'er eenig misſtand zoude kunnen aanwyzen: kortom, het is een volmaakt werk, en een proefſtuk van de konſt, die de makers een eeuwige lof bygezet heeft. Deze Statue is uit eenen ſteen gehouwen, door de drie groote Konſtenaars, als Ageſander, Polidorus, en Athenodorus, Rhodianen. Het is geheel vreemd gebonden, aan twee kinderen de welke met zerpenten aan elkander zyn gehecht, wonderlyk in zyn muskelen, en eel van omtrek: den konſt-ſchilder Mytens, die de meeſter van myn zalige Vader was, heeft dit beeld in zyne Schildery veel gebruikt, en in een ſtuk, daar de kinderen van Iſrael door de zerpenten geſtraft worden, vlak naa gevolgt, en

voor het eerſte beeld op de voorgrond geplaaſt, door dien hy wiſt wat grootsheid dit zyne Schildery zoude mededeelen. Dit beeld van Laocoon ſtond voor deſen in de batſtoof van den Keiſer Titus, het welke aldaar gevonden, op het Vatican is gebracht: Laocoon was een Trojaan, die de liſten van Uliſſes ontdekten, dog te vergeefs, gelyk Virgilius Maro in zyn tweede boek van Eneas ons zeid, het welk van den grooten Vondel aldus is vertaald. *Toen komt Laocoon (zeid hy) gevolgt van eenen grooten hoop, met yver van den hoogen burg af, d'eerſte voor uit geloopen, en roept van verre: o elendige burgers wat dulligheid komt u over? waant gy dat de vyandt weg gevaaren zy? of onder deze geſchenken der Grieken geen bedrog ſchuille? kent gy Ulyſſes niet beter? in dit houdt zijn heimelijk Grieken verborgen; of dit gevaart is gebouwt om onze muren te beſtormen, de huizen t'ontdecken, en de ſtadt daar uit t'overvallen, of daar zijt wat anders achter. Mannen wacht u voor dit paart: het zy wat het wil, ik ben vervaart voor*

voor Griecken, al brengenze geschenken:
waar op ik zeg.

Maar 't is vergeefs geraan, by loffe onderzaaten:
Zy hebben onbedacht haar viand in gelaaten,
Waar door haar muur en ftad tot koolen is geleid
t Geen de gryze vlucht'ling Eneas heeft be-
fchreid.
Wat lof verdiend zoôn Man wie wyflyk heeft
geraaden?
Een Marmer denkbeeld 't hooft bekranft met
Lauwerblaaden.

Van hier zullen wy gaan naa het Pa- *Herkules.*
leis der Farnefen, om den trotzen
Herkules te aanfchouwen, wiens krach-
ten zoo groot zyn, al fchoon hy van
fteen is, dat hy alle konftminnende tot
hem kan trekken: deze Statue behoeft
voor het eerfte niet te fwighten: hy
ftaat ruftende van den arbeid, hy ver-
toont zig aan alle kanten al evenfchoon.
Dit doorluchtig en uytmuntende ftuk
werks, is van den eerften Man van de
waereld, den geeftige Glycon: een man
die de faam altyd in achting zal houden-
Zyn hand achterwaarts houdende, waar

 in

in hy drie Appelen heeft, waar door den konstenaar wil te kennen geven de groote moedigheid van Herkules, wanneer hy in Africa de gulden Appels plukte, die door een Draak bewaart wierden. Dit beeld heeft mede een groote achting by alle kennaars van de beruchte Schilder-konst, en den Schilder kan hier een bezonder licht krygen, om de muskelen te leeren kennen, en om zyn beeld we te planten: den Heer P: P: Rubben heeft deze Herkules veel in zyn Schildery gebruikt, en zig niet geschaamd daar hy zoo geestryk van gedachten was om dit beeld in 't geheel te volgen daar onze tegenwoordige Schilders nie een arm, of been zien dat naa de Antyk zwymt, of het is naa Prent gedaan. Zy roepen men moet uit de geest schilderen, en geen Antyk zoo volkomen gebruiken, en is 't geheele lichaam van onze konst, 't is al even eens, of een Rechtgeleerde hem zoude schamen om het Corpus Juris open te slaan, om de voorgeschreeven Wetten van Vorst

Justi-

Juſtiniaan te leeren kennen. Wegens Herkules: hy was den zoon van Jupiter, geteeld by Alcmena, in ſchyn van Amphitruo: Juno ontrok hem de ſpeen als zy gewaar wierde, dat hy de onſterflykheid daar uit zuigen zouw, haar ſogh ſtorte toen langs de Turkoize Hemelzaal, 't geen als nog de melkweg genoemt word. Herkules overwon den ervaren worſtelaar Erix, die de zoon van Venus was. Wat vorder van hem gezeid wort, kunt gy zien by Ovidius, en in het Treurſpel van Pradon; en het Treurſpel van den geeſtryke Juffr. Katrina Leſcailje.

Van hier moeten wy te rug gaan, daar wy het eerſte wonder gezien hebben, te weten naa den Hof van 't Vaticaan, daar zullen wy een ſchoonheid zien in de Statue van den Tiran, en godlooze Keizer Commodus, die een geeſſel voor zyn Roomſche onderzaaten was; en een gruwel voor ons gezicht: vele willen dat het Herkules is, en dit beeld wort van de meeſte menſen daar voor aangezien, *Commodus.*

zien, om dat hy met een Leeuwen huid, en met een knots zig vertoond, maar andere zeggen dat dit geschiet is, om zyn wreeden aard af te beelden: de geille Faustina was de moeder van Commodus, maar of Markus Aurelius de vader was, staat te bedenken, dewyl hy gans van 't vaders deugd ontaard was, maar meest naa 't woeste scheeps volk geleek: ten tweeden, zoo noemden hy hem zelfs Herkules, en den zoon van Jupiter; en daar van daan komt het dat deze beeldtenis in plaats van Commodus, Hercules genoemt wort: den grooten Perrier is ook van dit gevoelen geweest, en wie kan men nader gelooven, dan hem, die door zyn konstige etz-naald, de Antyken aan onse Nederlanders heeft geschonken, en kennelyk gemaak.

Faunus. In den Hof der Borgesien staat een uitmuntend werk, het welke het beeld van Faunus is: deze was Koning der Latynen. Het staat nog in zyn geheel, en ongeschonden; deze Faunus houd op zyne armen een kind, steunende met zyn

zyn rechter arm op een ſtam van een vervallen boom, mede een volmaakt ſtuk, het welk het leven naturelyk naabootſt: dit overheerlyk werk veel gebruikt van den Vorſt der Schilderen, P: P: Rubbens in zyne Schildery.

Den Vorſt der Schilderen ſprak, als hy dit beeld aanſchout,
Dit proefſtuk dat verdient een kas van zuiver goud.

In den zelfden Hof ſtaat Centaurus, niet ſchuldig aan de voorgaande beelden. Hy is gemaakt van die geene die Laocoon gemaakt heeft: een volk in Theſſalien, by den berg Pelium (zegt Plinius) zyn de eerſte geweeſt die op paarden gevochten hebben, en daar uit komt deze Fabel, dat zy half mens, en half paard zyn De Poëten hebben hier wel loogen, en nogthans ook de waarheid geſchreeven, om dat zy meeſt door gelykeniſſe ſpreeken: Servius heeft ons hier van geen kleene Fabel medegedeelt, zoo Polyd. Virgil. zeid. Voorders die de Centaurus.

Prendt-

Prentkunst van Fr. Floris bekend is, za wel kunnen zien, hoe hy deze Centau rus in waarde heeft gehouden, en wa achting hy'er voor gehadt moet hebber De Centauren is dan anders niet te zeg gen, als menssen die de eerste temmer der paarden geweest zyn. Want

Zy hebben door den dwang van 't toom dez wilde dieren.
Gedwongen, om der me hun legers door te zwi ren.
Daarom, verbeeld men haar half mens, en ha paard.
Schoon mens geschaapen, en niet van natuu ontaard.

Julius Cæser. In het Capitool ziet men het beel van den eersten Roomsche Keizer Juliu Cæsar: hy is door Brutus, die een va zyn boezem-vrinden was, in den Raa vermoord, na hy het ryk drie jaar gere geert hadde, oud wezende 56 jaar, e op den 12 July gebooren, 654 jaar na de bouwinge van Roomen: hy hee Gallie, Germanie, Britanje, Spanje Afrika, en Egipten overwonnen. Ca

phurni

Augustus

Markus Aurelius

Centaurus

Iulius Cæser

hurnia was zyn derde vrouw; die hem
zeer beminnende was, en als hy ſtierf,
oo waaren dit zyn laaſte woorden,
geen hy tegens Brutus ſprak, als hy
em verraden zag. *Gy hier ook myn zoon.*
ie Suetonius, en Verbieſt in zyn
Treurſpel van Julius Cæſar. Zoo lang
ls dit beeld zal blyven ſtaan, en eenige
of behouden, zoo lang zal den maaker
y ons eene Lauwerkroon draagen, ja
oo lang als Cæſars deugden de waereld
al byblyven, want de konſt en deugd
yn de ſterflykheid niet onderworpen,
naar breeken door alle eeuwen heen,
elfs blinken zyn in de onwetenſte tyen.

Het was Auguſtus die Julius Cæſar in *Auguſtus.*
Keizerlyk gebiedt kwam te volgen, en
ewyl zyn beeltenis mede op het Capi-
ool gezien wort, en wy onze ſchikking,
naa de verdeeling van F: Perrier be-
ſchryven, zoo is het dat wy hem laten
volgen: Auguſtus dede de Keizers-
moorders ſtraffen, en liet haar met het
zelve geweer doorſteeken, waar mede
zy den deugdryken Keizer Julius ver-
moord

moord hadden. Brutus, Servil. Cimb
Tullius waren de Opperhoofden van
verradelyk feidt, maar deze Kroonzuc-
tige Tygers hebben door Augustus ha
loon verkregen: hy heeft als overwi-
ner van Antonius en Cleopatra gezeg
praalt: die Augustus vorder verheerly-
wil zien in een Nederlands kleed, die w
ik tot het Toneel der Keizeren van d
Heer L: Smids. Laat ons dan uit
Gebouw treeden tot op het voorpleyn

Markus Aurelius.

Hier zullen wy Markus Aurelius,
een moedig Paardt zien, gemaak v
Metaal, zoo wonderlyk, en volmaak,
dat alle Konstenaars die het komen a
te schouwen zig verwonderen, en h
mede in den rang der waerelsche wonde-
werken stellen: want wat is'er treffelyk,
als het gene dat levenloos is, dat, d
het leven komt na te bootzen, de Sch-
der en Beeld-konst is waardig te leve,
om dat zy aan al de waereld het leven k
geven, hoor wat Plato zeidt. *De Sch-
dér-konst of Schildery* (zeit hy) *staat*
zy leefden. En Xenophon, *de Schild-*

kost

knst is een navolgster van dingen die leven. Schilder-konst en Beeldhouwery zyn by de ouden in groote achting geweest, het eene is alleen zigtbaar, maar het andere tastende, ende uitwendig, wie van beide de meeste lof verdient, laat ik S de Roet in zyn tekenschool uitspreeken. *Ik bemin* (zeid hy) *de Beeldhouwer om den Schilder, en den Schilder om den Beeldhouwer, en dat zy alle beyde de natuur naa-boots*: in dien tyde als Markus Aurelius regeerde, heeft hy tot mede heerscher gehad Luc. Ælius Verus. Markus overwon de Parthen en Duitsen, daar Verus hem den lof van toeschreef, schoon hy in die tyd te Antiochien in dart'le geilheid die dagen overbracht: de geile Faustina was de vrouw van Markus: zy ontsach haar niet om op de Scheeps timmerwerven te gaan, daar het scheepsvolk moedernaakt stond te werken, ja ze vermengde haar dagelyks met dat schuim van volk, zoo wanneer haar Avidius Cassius niet by der hand was.

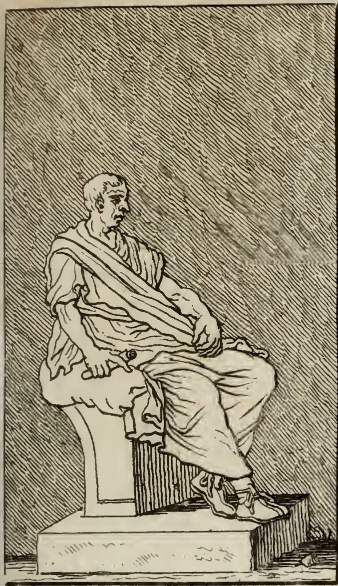
In den Paleis der Farnesen zien wy voor

de

Commodus. de tweede maal den Keizer Commodu
wiens beeld wy op het Vaticaan gez
hebben. Dit is mede een heerlyk we
en een proefſtuk van de konſt: hy ho
op zyn rug een hangend kind, het we
doorſtooken is (alwaarom men he
meend het Atreus te zyn) ik twyffel r
of den konſtenaar die het beeld gema
heeft, daar mede te kennen heeft wil
geven, hoe hy altijd de onnoozelheid e
marteld heeft: in het voorgaande ku
gy zien wat van hem gezied is.

Seneca. De ſtervende Seneca zien wy in
Hof der Borgeſen, van toetſteen. Wat v
wondering dit beeld aan alle Konſtena
ren geeft, behoef ik niet te ſchrijv
want de pen is onbekwaam, om alle
ieds te zeggen, dat tot zyn lofs-verme
dering zoude kunnen by brengen, he
genoeg voor die dit kennen, die niet v
looren gepreekt. P: P: Rubbens he
het vlak naa gevolgt, en zoo volmak
door het penzeel aan ons Nederland e
geven, als de Beeldhouwer de Romei e
het mede gedeelt heeft. Seneca was

Ze

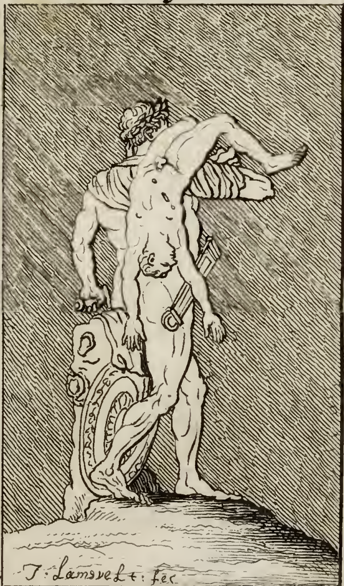
Burgemeester

Gevangen

Seneca

Commodus

Zedemeester van den trotzen Keizer Nero, die de zoon van Domitius was, Waar op ik dit vaarsje toepas.

Konst-kenners wie gy zyt, ziet hier een pronk-
 beeld staan
Van eeuwigduerend stof, dat nimmer kan ver-
 gaan:
Heb achting voor dees steen, nu hy het beeld
 mag draagen,
Van zulken letterheld, de waereld zal thans
 waagen
Van zyne zedeles, die 't al te boven streest:
O trotse Nero! die te god'loos heeft geleeft,
Moest gy dien braaven man berooven van zyn
 leven?
U Zedemeester: Ach! wat hebt gy niet bedree-
 ven
Verwoede Moeder-beul! vermoorder van u
 vrouw!
Brandstichter van u stad! dus schelms? dus on-
 getrouw.
Moest gy u Seneca, u meester, dus onthaalen?
Kont gy u wreed gemoed, u hartstocht niet be-
 paalen?
Tieran zie in dit beeld u snoode euveldaan;
'T Zal eeuwig tot zyn lof, en u tot schande staan.

Den Ludovisiaansen Hof geeft ons

Eens Rooms Burgem: een Beeld dat niet te wel bekend is, do yele willen dat het een Rooms Burgmeester zoude zyn, alleen om dat hy na de dracht der Romeinen gekleed is, aanhebbende een boven Tabbaart, met een onderkleed, waar van het eerste Toga, en het tweede Tunica, genoemd wort: de kleur was wit, want die naa eerampten stonden, droegen snee witte kleederen, zoo als ons Persius zeit. *Die naa hooge ampten staan, droegen kr t witte kleederen:* Maar aangezien deze dracht by hun gemeen was, zoo kan my dit bewijs niet voldoen; ten tweeden om dat 'er zoo veel gedenk Beelden by de Romeinen opgericht zyn, Cassiodorus wilde dat in hun Stad zoo veel Beelden waaren dan Mensen, en Victor dat de Beelden zonder getal waren. Zoo dat men niet voor zeker kan zeggen, naa wie dit Beeldtenis gemaakt is: het zy dan wie dit is, de konst vereeuwigd hem, en dit was hun gemeen gevoelen.

Gevangen. Den hof der Mediceën houd een gevangen beslooten, daar nochtans al e

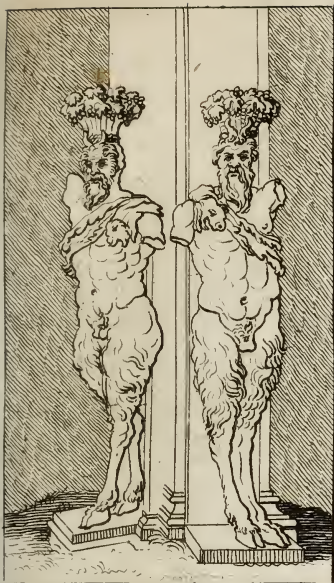
w:

wereld een vrye toegang heeſt. De konſt heeſt dit Beeld geheel treurig gemaakt zoo dat ieder zien kan de ellendige ſtaat waar in hy is. Hy hout de handen Kruiswaarts over elkander, die op zijn buik ruſten: de Natuur kunde willen dat dit den mens beſwaard, en tot melankkoly verwekt: de konſtenaar moet ook van die gedachten zijn geweeſt, om dat hy deze gevangen, op deze wijs gemaakt heeſt.

In den zelfden Hof zien wy een beſpieder, of Spion, nederzitten, een *Spion.* yzer op een ſteen ſcherpende, wonderlijk in zijn buigen, en plezand van muskelen: Polydoor de Caravagia heeſt dit Beeld in zyn Schildery gebruikt, waar van de Prent uitgaat, van zyn Laurentius op den Rooſter, waar in dit Beeld komt voor een Tiran, die het vier komt aan te ſtooken: een Spion zoekt altijt zyn Meeſter te believen, in het aanbrengen van dingen die hem onbewuſt zyn, en zoekt het yzer van beſwaaringe voor zyn even mens te wet-

ten, het ſpreekwoordt zeid, dat d: Koningen vele oogen, en ooren heb- ben, te weten door hunne beſpieders, den Keizer Tiberius noemde de Spion, bewaarders der Wet. Wegens de aar. der beſpieders zy zyn erg, znel, en vals, erg, in te onderzoeken; znel i: het toehooren; en vals in het overbren- gen; wie dan op overbrengen voor- gaat bedriegt zig veel tyds, voornaam in zaken daar veel aan gelegen is. Hoo: wat voor een raad den wyze Man aan d: Koningen geeft, in zyne ſpreuken. *De heerlykheid* (zeid hy,) *der Koningen* *de woorden te onderzoeken.* Niet oneigen komt het dan dat deze Spion met een ſcherpend yzer verbeeld wort.

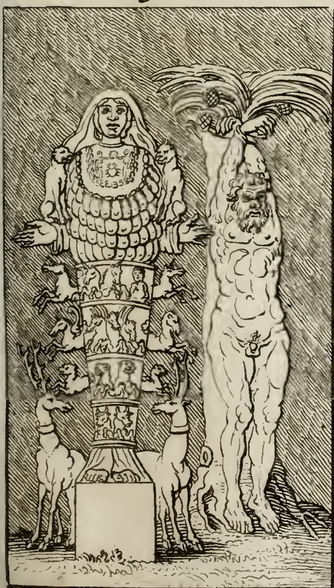
Marſyas. Voortgaande in dezen Hof zoo zien wy Marſyas, opgehangen aan een Pyr- boom, mede een doorluchtig werk, gemaak van Zeuxis, en uitgegraven in den Tempel van de Eendracht. H: wort in groote waarde gehouwen. Mar- ſyas was den Zoon van Theagnis: Zo dra Minerva haar Fluidt verworpen had,

Satyrs

Moyses

Marsyas en Moeder Natuur

Spion

had, die haar aangezicht opgezwollen maakte, heeft Marſyas hem opgenoomen en Apollo uitgedaagd, met voorbeding, dat die het kwam te verliesen, dat die des anders eigen zoude zyn; Apollo overwind hem, en hong hem aan een Pyn-boom, en rukte hem zyn ingewanden uit zyn Lichaam, dit was den loon van deze zyne groote vermetelheid: S: Ripa, vergelykt de verwaandheid by een Pauw. Hoor wat D: Thomas zeid. *Hy is wel zot en verwaand die zig toeſchryft dat hy niet en heeft.* Men neemd my niet kwaalyk af dat ik dit Beeld aan de Schilders van onze tyen toepas: die nu vry meer met de tong doen als de voorgaande met het Penzeel gedaan hebben: my heugd nog dat zeker volmaakt werk door een onvolmaakt Schilder veroordeelt wierd, als men vraagde wat de misstand van dit ſtuk was; zoo antwoorde hy:

Zie, deze Ezels kop, die is uit prent genomen.

Waar op een tweede zeit:

Wie kan de Ezels niet, al kwamen zy uit Ro-
men.

De Moeder Natuur. Het afbeeldzel van de Efesynse Diana of Moeder Natuur word in 't Paleis van Lancelot gevonden. Hier kunnen wy zien, hoe de Ouden haar afgebeeld hebben: het is een jonge Vrouw, die met het onderste gedeelte van haar lichaam in een kooker staat, waar uit allerhande gedierten komen. Het bovenste gedeelte van haar lichaam is rondom bezet met borsten, waar uit ieder in 't bezonder zyn voedzel kan krijgen: zoo dat deze de voorteeldster van alle dingen genoemt wordt. Waarom zy zoo veel borsten heeft laat ik Galenus beantwoorden. *Daar kan* (zeid hy) *geen ding werken, zonder de bekwaamheid des genen daar het aan werkt.* Zoo dan, dat ieder voedzel naa zyn Natuur van noden heeft, en diens volgens hebben de

Ouden

Ouden niet kwaalyk gedaan, dat zy haar met zoo vele borſten afgemaald hebben.

Een uitmuntend werk ſtaat in het *Satyrs.* Paleis van D: D: de la Valle van Marmerſteen: het zyn twee Satyrs, ſchoon de al verwoeſtende tyd het grootelyks benadeelt heeft: Nogthans zoo kunnen wy 't zien in hare volle wezendheid, en oordeelen hoe volmaakt het moet geweeſt hebben, als wanneer het in zyn volle luiſter geweeſt is. H: Goltzius heeft deze nagevolgt, en door A. van Dyk heb ik ze getekend gezien, waar onder dit versje ſtond.

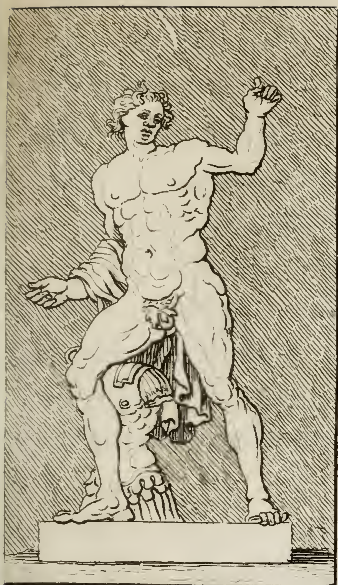
Beſchou dit konſtig werk, getekend door
van Dyk.
Heb achting voor dees man, gelyk voor de
Antyk.

Michael Bonarotus heeft de waereld een werk nagelaten, 't welk by de wonderwerken der Aaloudheid mag geſteld *Moyſes.* worden: te weten zyn Moyſes, die in gedachten zit. Van dit zelfde hoort

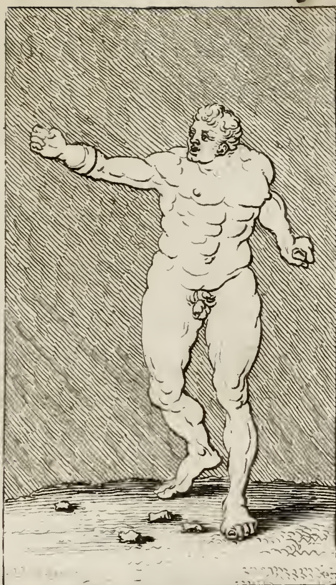
men veel lof ſpreeken, om de geeſtige en vreemde ſtelling, en om de diepe aandacht of bepeinzinge die in dit beeld is. Na het ſchynt, zoo heeft den Schilder Jordaans hier groote achting voor gehadt, en de deugd van deze Moyſes wel gekend, want hy heeft alleen dit beeld voor geen gedeelte nagevolgt maar gans volkomen in zijn Schildery geplaats, daar hy de Hiſtorie van den oordeelende Midas verbeeld. Dit ſtuk is tegenwoordig in de handen van den Heer de Coxie, vermaard Schilder dezer Eeuwe.

Volumnia, en Coriolanus.

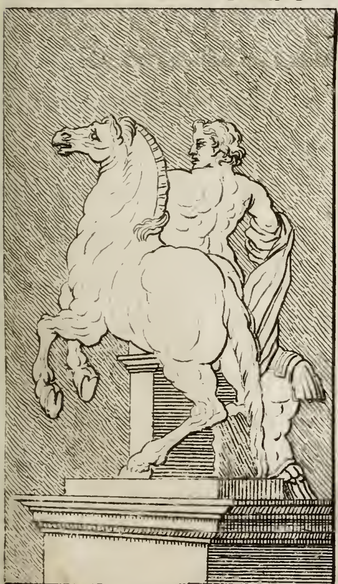
't Paleis der Borgeſen geeft ons weder een uitſtekend werk, daar Volumnia Martius Coriolanus te voet valt, met traanen hem biddende, dat hy Romen wil ſpaaren, en van de Stad aftrekken. Coriolanus verzocht het Burgermeeſterſchap, waar tegen de Gemeente zig aan ſtelt, en endelyk het zoo ſterk komen te dryven, dat Coriolanus uit de Stad gebannen wierd: dus gaat hy naar Amphidius van Antiaten, die een geſwoo-

Alexander zonder Paart

de Gladiator

Alexander

Volumnia en Coriolanus

ſwooren vyand van de Romeinen was. Coriolanus door de benden van Amphidius geſterkt zynde, trekt na Romen, en verwoeſt alles wat hem voorkomt; doe kwam Volumnia hem te voet vallen, die Romens vryheid door hare traanen verkreeg. Martius heeft een Stad der Volſchen overwonnen, genaamt Corioli, waar van hy den naam Coriolanus gekreegen heeft. Zie vorder Livius 1. B. Deze Coriolanus is door een Schilder, die ons bekend is, nagevolgt; maar dewyl het ontkent wordt, en deze zig ſchaamd daar andere hun glorie in ſtellen, zoo zou ik my ſchaamen om deze hier te annoteren, alleen weeſt verzekerd dat deze een dapper Schilder is.

Op het Plein van 't Quirinaal ſtaan twee wonderlyke Paarde-dwingers. Men is van gevoelen dat het Alexander is, andere meenen het Kaſtor en Pollux te zyn, die den betemmer van Bucephalus is geweeſt, en den eerſten die't bereden ſou hebben. Deze twee wonderen zyn door *Alexander zyn Paard dwingende.*

de twee groote Konſtenaars gemaakt, t weten het eerſte van Phidias, en 't ander van Praxiteles. Ten tyde van Conſtantinus wierd den berg Quirinalis den Paarden-berg genoemt, wegens de marmere beelden, van Alexander de Groote, die zyn paard ſtaat te temmen. Conſtantinus heeft de zelfde van Alexandryen naa Romen laten voeren, en liet ze ſtellen in het midden van zyn Badtſtooven: als Porus Koning wierd voor Alexander, gevangen gebracht, en hy hem vraagde wat loon zyn opgeblaazendheid verdiende, zoo antwoorde Porus hem: *Gelyk een Koning toebehoort.* Deze woorden gaven zoo'n indruk op Alexander, dat hy hem zyn gewonnen Ryken weder gaf, en voor zyn vrind erkende. Deze edelmoedige deugd kan ons genoeg doen blyken de grootheid van den Grooten Alexander.

De Gladiator. Den Gladiator, of den Schermer, die by al de waereld zoo vermaard is, ſtaat in het Huis der Borgeſen. Voors in alle konſtlievende gemoederen, van

wel

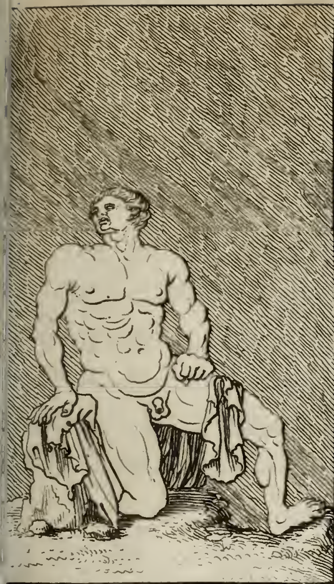
velke ik dikmaals heb hooren zeggen,
at dit beeld iets in zig heeft, dat den
nens onmogelyk schijnt te konnen uit-
verken, daar het nogtans ons door
nenschen handen gegeven is. Den Fenix
er Konstenaaren Agasias Dositheus
an Ephesen heeft hier den lauwer van
gedraagen, welke blaaderen hem on-
terflyk maken, en altijd in 't geheu-
gen zal houden. 't Is hier onnodig te
zeggen, wie dit beeld in zyne Schil-
lery gebruikt heeft, dewyl alle ver-
naarde, en beroemde Schilders hier
haar toevlucht toe neemen, en die dit
vel opmerken, en hare welstand begint
e kennen, die zal door dit zonnelicht
een groote verlichting in onze konst
krygen; deze Schermer dreigende ee-
nen slag te geven, terwyl hy eene af-
weert, tonende hier door de groot-
moedigheid van zyn gemoedt; want
Seneca zeid, dat de edelheid des men-
schen is een grootmoedig gemoedt.

In den Hof van 't Vatikaan staat een *Apollo.*
beeld van Apollo, verbeeldende, daar
hy

hy het Zerpent Python doorſchiete wil, het welk hem van Juno was to gestierd. Apollo was de zoon van Ju piter, en Latona, gebooren met zy Zuſter Diana, in het Eiland Delo Juno vervolgde deze kinderen. Zi Ovidius, en J. Blaſius in zyn geſlach boom der Goden en Godinnen. Dit mede een zeer goed werk, en van de Schilder Jordaans naagevolgt, verbee dende de zelfde Hiſtorie van Python welk ſtuk tegenwoordig binnen Haan lem is te zien by den Heer A: de S: zo my bericht is. Ook heb ik dit zelfd getekend, door myn Grootevader te tyde doen hy binnen Romen was. Veel tyds ziet men 't ook in Copien, waa van ik drie gezien heb, die zeer geeſti gehandelt waaren, waar van de een naa vander Does was, en het ander naa een oud, onbekend meeſter geco pieerd. Zoo dat dit beeld mede een groote achting heeft.

Pyramus, Thisbe. Het afbeeldzel van Pyramus, e Thisbe (of van Petrus en Arria, als ande

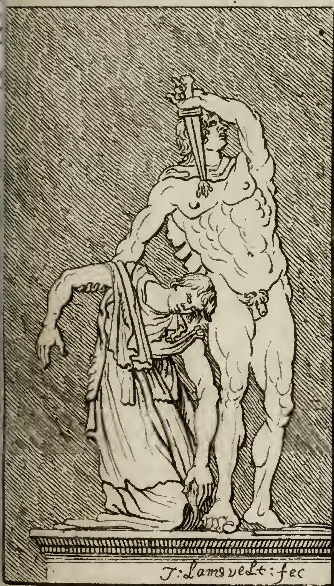
r

Zoon van Niobe

Zoon van Niobe

Pyramus en Thiſbe

Apollo

e willen) word gesien in den Hof der Lu-
ovisien. De oudheid maakt het roem-
uchtiger dan de konst dewyl het maar
emeen is, en diens volgens het by ande-
e komt af te steeken. In 't Oosten leide
en stad die Babel genoemt wierde, waar
n Pyramus, en Thisbe waren, die el-
anderen zoo teer beminden, dat'er
oor of naar zulke twee gelieven niet
neer gevonden zyn. Het is meest alle
nensen bekend, hoe haar dit al te vie-
ig minnen vergaan is geweest, en die
et breeder ontknoopt wil zien, zie
)vidius 4. B. der Herschepping. Ca-
ullus vergelykt de liefde by een Klim-
lad, en niet zonder reden, want zy
int de harten zoo vast aan elkanderen,
at zy nauwelijks te verzetten zyn.
Hoort wat Torquato Tasso in zyn Her-
ers-zang zeit. *Ik zie dat ider die'er mint
igh straks met de dood dreygt, dog dat
e daad volgt zelden.* Hy beschimt hier
ie geene, die zoo los in het spreeken
yn, die met den mond uitten 't geen
et harte niet komt te denken: maar
deze

deze gelieven, hebben daadwerkend geweeſt, voor de Heidenen hebben z eene moedige daad naargelaten, maa voor de Chriſtenen een gruwel

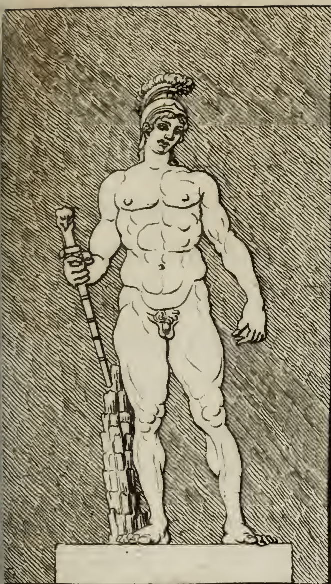
Twee Zoonen van Niobe.

In den Hof der Mediceën, ſtaan twe Beelden, verbeeldende twee Zoone van Niobe den eene opwaarts ziend terwijl hy al knielende de ſtraf van La tona zoekt met ſmeeken te ontgaan den tweede ſtaat vluchtende, en me een naar gezicht omziende, zoo da de ſchrik voor haar wraak uit zyn we zen te zien is, deze worden gehoude voor de voornaamſte cieraaden, van de zen voorgenoemden Hof, wat vorde van Niobe gezeid wort zullen wy zie in het afbeeldzel van Niobe

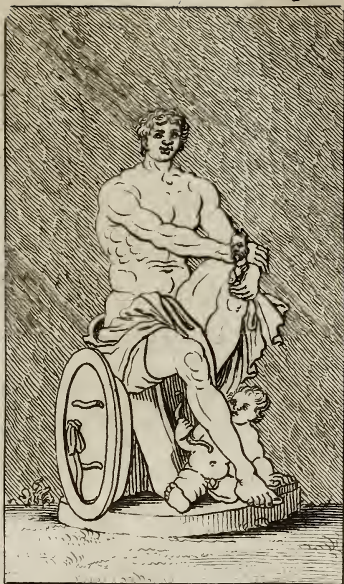
Worſtelaars.

Voortgaande zoo zien wy de noo volpreezen Statuen, de Worſtelaa genoemd; dit groots, en heerly werk, braldt met zoo veel luiſter, a men van Herkules, of Laocoön, zo kunnen zeggen, en het wort voor ni minder gehouden dan deze voorge noemde, zeker Schilder by my be

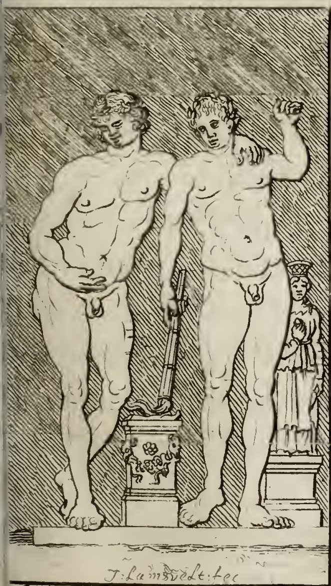
ken

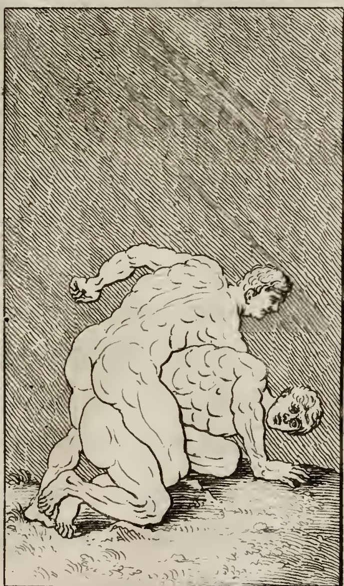
Alexander

Mars

Offer voor t' Vaderlant

Worstelaars

endt placht te zeggen, dat als wan-
eer hy deze Beelden kwam te zien,
at hy als dan een bezondere drift kreeg,
m te tekenen, gelijk hy dan veeltijds
ede: vorders waar naa en waarom de-
e Worstelaars gemaakt zyn, is niet
eker, mogelijk herkomstig van de tyen
an Vitellius. Wanneer hy een onor-
entelyke Maaltijd dede aanrechten.
oor Tacitus in zyn tweede boek der
Historien. *Daar zijn* (zeit hy) *twee Sol-
aten geweest, den eene van het vyfde Le-
ioen, en den anderen van de Fransche
ystanden deze twee kreegen t'zamen een
ust om tegens malkanderen als uit een dar-
elheyt te Worstelen* Maar wat moeilyk-
eid dit veroorzaakt heeft, kan men in
et zelfde Boek vorder zien.

Het Hof der Ludovisien vertoond twee Beelden die hun zelver voor 't Vaderland overgaven, en het Beeld 't welk aan den linker hand staat steund met zyn rech-er arm op de schouderen van den ande-e, tussen hun beide is een Altaar, 't welk van die gene die aan den rechter zy staat *Twee Statuen, die hun offeren voor hun Vaderland.*

ſtaat onſtooken wort, met een brandene fakkel die hy in zyn handen heeft: die hem en zyn geſlacht, een eere, of Roem, wil naalaten, die moet als een fakkel brandende zyn tot zyn Vaderland. Plutarchus zeid: *Dat men de liefde van 't Vaderland voor eerſt behoort te ombelzen, dog in 't gemeen het gehele Vaderland, ten tweeden een ider Burger in 't bezonder, ten meeſten voordeel, vertrooſtinge en ruſte van de Stad.* Niemand zeit Seneca, bemind zyn Vaderland, om dat het groot is, maar om dat het zyn Vaderland is. En het ſpreekwoort is niet mis als men zeit: dat de Vaderlandſche rook veel luchtiger brand, als der vreemden vier. Ider bemind zyn Vaderland, gelijk Uliſſes naa de herde klippen van Ithaca haakten, en Agamemnon naar Mycenen.

Mars. Een weinig in den zelfden Hof vorder gaande zien wy Mars, die voor den God der Oorlog gehouden wort, hy zit ter neder, ruſtende van zyne krygsoeffeningen, terwijl de God der liefde hem

em ſtreelt: hy was den zoon van Juno;
oor het aanraaken van een bloem: hy
as getrouwt met Neriene, wild en
oeſt van leven, die veel twiſten in de
urgerlyke ſtaat veroorzaakte Hy teel-
: by verſcheydene deze zyne Zoonen,
s Ænomans, Askulaphus, Partheno-
eus, Tepolemus, Strymon, Biſton,
ı by de Nimf Biſtorus, Tereus, Ko-
ng van Thracien. Bellona was de zu-
er van Mars, die de heyrlegers aan el-
ınderen hitſte. Schrik en vrees waren
: twee paarden genaamt, die de koets
ın Mars voort trokken Mytens heeft
t beeld in zyne Schildery volkomen
:plaatſt, in een ſtuk daar Venus hem
:fkooſt, waar nevens zyn oorlogs-
ig leidt, want die met de liefde wil
reenen, moet alle wreedheid af leg-
:n, want zelfs het kleinſte dierken
:ld hem na den aard van wie hy liefde
rzoekt; en vint hier door een inner-
k vermaak. Hoort Cicero: meent
,datter eenig gedierte in het water,
in de aarde is, dat niet in zyn

eigen aard een zonderling vermaa schept.

Alexander. 't Hof der Borgesen toond ons voo de tweede maal den grooten Alexander konstig en vast in zyn planting, en e in zyn muskelen. Dit beeld heb ik i verscheidene werken gezien, onder a len in een stuk door Nore geschilder staande voor Mars, daar hy van Ven afscheidt, terwyl de Cupidootjes zy Oorlogs-tuig vaardig maken. Alexand de Groote was de zoon van Philippu Koning van Macedonien, en Olympi Als Porus tegen Alexander streed, z riep hy deze woorden tot zyn volk 'k Vind eindelijk een tegenstryd z groot als mijne dapperheid: wy hebb met dappere mannen, en verwoe beesten te strijden. Uit deze reden kunnen wy hooren, hoe veer Alexa der al gekomen was, en wat glorie he verzelde, doch niet zoo spooreloos, hy zag de dappere daden van zy vyanden, schoon hy zyn eigen me zag, want zijne stoutmoedigheid kwa

voo

voort uit zyn ſtantvaſtig gemoed. Hoor
Cicero, daar hy zeid: dat'er zwakheid
n de kinderen is, wreedheid in de Jon-
gelingen, en dapperheid in een ſtant-
vaſtig gemoed.

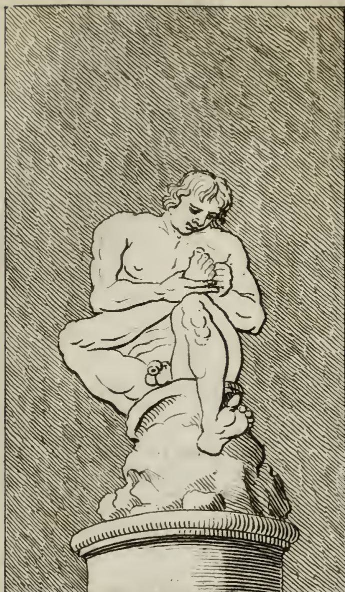
Een treed voorder gaande, zoo word ons aangeweſen de Statue van het kind Patricius, welke een beſondere wys- heid, nog jong zynde, word toege- ſchreven. Laten wy ſien wat lof C. Ripa de verſtandige toewydt, en laat ons dit aan deſe onſe jonge Patricius toe-eige- nen. *Het verſtand* (zeid hy) *is van natuur onbederflyk, en word nimmermeer oud, en daarom word het jong gemaakt.* Ook vergelijkt hy het verſtand by een vlamme, om dat zy altyd de hoogte kieſt, gelijk mede het verſtand als by den Adelaar, die alleen de Zonne ſchijnt te tarten, ſoo is ook het verſtand, die alleen ſig dingen onderwindt, die ver- heven zyn. Het begryp der dingen word door God in onſe Natuur geſtort. Hoor hoe Homerus den vermaarden Muſyk- meeſter Phemius doet ſpreeken: *Ik heb*

Het kind Patricius.

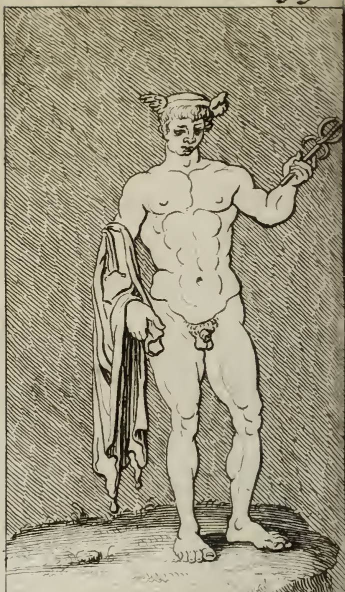
van zelfs geleert en begreepen, dewijl Go in mijn gemoed veele konsten heeft ingestort Waar op C. Ripa dese aantekeninge maakt. *Zy is* (zeid hy) *een deel van 't ge moed, want door haar zoo weten wy, doo haar verstaan wy, en door haar zoo leere wy.* De jeugd is dikmaals soo verstandi in 't begrijpen, als die van hooger jare zyn, wanneer 'er de genegentheid is want de hittigheid der geesten doe haar veel begrijpen, gelijk Aristotel zeid. Voorts siet men hier het draage van de Boven-Tabbert der Romeinen, van welke boven pag. 18. gesprooken i.

Twee Gebroeders. Niet veer van hier staan twee G broeders (welke eenige houden vo Markus Aurelius, en Lucius Verus) die malkander, omhelsen en hunne g negentheden betoonen; de blijdscha schijnt uit hunne oogen te straalen, voorspellende hunne trouwhartighei, want wanneer de vrindschap de trou ontbreekt, sal sy verflauwen, en gas vernietig worden. Phytagoras zeid, soo de trouwe de grondvest der liefd,

(1

Toonpluyzertje

Merkurius

Twee Gebroeders

t'Kint Patricius

n de ſelfde weg genomen zynde, ſal
lle wet der vrindſchap, recht, reden,
n macht vervallen, en te gronde gaan.
e broederlijke liefde vereiſt dan een
ngeveinſde trouw, en gulhartigheid,
ervreemt van alle argliſtigheid.

Het Capitool doet ons een Statue en, het welke in de wandeling de oon-pluiſer genaamt word. Dit is ede een ſeer goed en beroemd beeld, veele hoog geſchat. *Het Toon-pluizertje.*

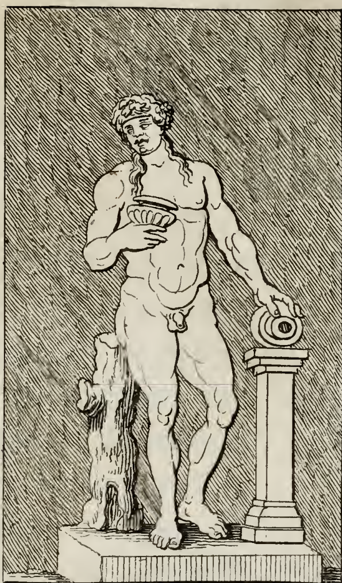
Merkurius ſtaat in den Hof der Luviſien. Hy was de zoon van Jupiter, Maja, dochter van Atlas. Hy word n Hemel-bode genaamt, dewijl hy beveelen van Jupiter waarneemt; k wordt hy mede voor den God der even gehouden, want Lucianus zeid, t hy in ſyn moeders lighaam ſcheen nden te vercieren om te ſteelen; nauelijks gebooren zijnde, ontſtal hy eptunus ſijn Drietand; Mars ſijn aart, van Admetus de Oſſen, die Allo bewaarde. Apol hem over deſe efſtal willende ſchieten, ſoo vermiſte *Merkurius.*

hy zyn boog en pylkooker, die Merkurius hem al mede ontnoomen had. Als Venus hem kuste, ontnam hy haar gordel, eer zy het gewaar wierde. Jupiter Venus hier over bespottende, ontstal hy hem zyn staf. Hy is de vinder van de Liere of Harp geweest, welk hy van een Schildpad maakte, die op het strand leide, als den Nyl geheel Egypten overvloeide. Hoor wat Horatius tot zijn lof zingt. *Ik zal u zingen gy edele Merkurius, boode en getrouw voorloper van Jupiter en der Goden, di ook den eersten Vader, en maker van d kromme Liere, of de Harp zijt geweest* Hy maakte daar in drie toonen, de eerste noemde hy Superius, de tweede d Tenor, en de laaste Bassus. Deze gaf h aan Apollo, die hem wederom een roe de gaf daar hy de zielen mede uit de Hel kon trekken, en andere daar i werpen. Zie Virgilius.

Pan. In dese selfde plaats gaan wy de Boksvoet Pan sien, een groots en hee lijk werk, mede een eerstuk van konst

Bacchus

Bacchus

Faunus

J: Lamsvelt: fec

Pan

onſt; hy zit by een Jongeling, die hy
et Maatſpel wil leeren: uit de trek-
en van zyn gefronſte tronie, ſou me-
ig kunnen ſien, wat toon hy Apollo
oegalmt; hy trekt den mond (zei-
e ſeeker Heer) of hy F: met een kruis
ong. En warelijk men vint 'er zulke
el. Van wie Pan is voortgekomen, is
iet geheel zeker; eenige zeggen van
Ierkurius en Penelope. Homerus
oemd hem den gehoornde Geytevoet.
Ierkurius ſoude Penelope, onder de
edaante van een Bock bedroogen heb-
en, als zy haars vaders veê hoede.
Dit ſoude de reden ſyn waarom Pan van
ilke gedaante is. Hy word voor een
God der Herderen gehouden, en voor
en beſchermer van het vee, en in het
lgemeen word hy den Velt-god ge-
aamt. Daar zyn verſcheyde Satyren
eweeſt, die men het gevolg, of de
Soonen van Faunus gelooft te zyn.
Iaar Pan word by deſe Goodtjes voor
en opper Veld-god gehouden, ſoo vele
n meeſt alle komen te zeggen.
 Het

Faunus, bevroedende.

Het Paleis der Justiniaanen vertoond den bevroedende Faunus; hy staat leunende met zijn arm op een gebrooken boom; de bepeising of aandacht kan men uit sijn wesen sien, mogelijk heeft den Auteur hem willen verbeelden in die gedachten, doen hy hem door de liefde verstoute, als hy op Jole verliefd was, die hy met Herkules prachtig uytgedost had sien gaan in een donkere spelonk. Faunus in het donker in komende, voelende een wreed hairen kleed. Herkules verbaast staande als hy op zijn lighaam een hand voelde greep toe, terwijl Jole aan hunne dienaars om licht riep, het licht komende zag men den verliefden Faunus: Herkules trok met zijne vuist al zijn baard uit sijne kin, en hy liep al huylende door het donk're bos, om dit te verbergen. Dit was de ontmoeting van Faunus, en de belooning van sijne stantvastige liefde.

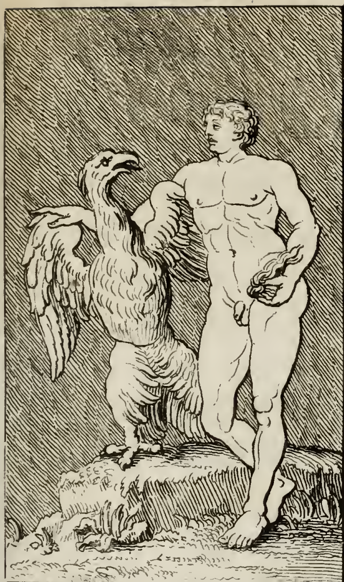
Twee Statuen van Ba chus.

Daar staan twee Beelden van Bacchus in het Paleis der Borgesen; het een

ene soekt het andere te beschaamen, aar wie het konstigste gehouden ord, soude zeer swaar wezen te oor- eelen, dewyl zy beide al even vol- aakt zyn, hebbende de zelfde luister n achting, zoo wel den eene als het ndere, en tot lof van den Wyn-God pgericht. Jupiter en Semele waren e ouders van Bacchus. Kadmus was e vader van Semele. Zy kwam door upiters blixem te sneuvelen, als zy an Bacchus swanger ging, maar het ind worde op een wonderlyke manier it 's moeders lighaam gered, nog on- oldraagen zynde. Jupiter naaide het n zyn dyen, en alsoo het kind Bacchus oldroeg. Het Nimfje Nisa heeft hem y den Nijl opgevoedt: hem wordt oegeschreeven dat hy den Wijngaard, n desselfs gebruik gevonden heeft; dit ijn de reden waarom hy den God der wijn wordt genoemt. De wagen of oets van Bacchus word van Panthers, n Tygers voortgetrokken. Hy word moeder naakt verbeeld, en gekroont

met wijnranks bladen, en hier ſijn drie reden van te geven; het eerſte een die overtollig drinkt, openbaart alles wat hem maar bewuſt is; ten tweeden, den drank doet menig in armoede vervallen, tot dat zy van alles ontbloot zijn, en ten laaſten verwekt die al te gulſig drinkt eene groote brand, en dan als dol en uitſinnig ſyn: hoor wat Tacitus in ſyn Jaarboeken van Meſſalina zeid. Nooit heeft Meſſalina (zeid hy) ſoo ſeer in onkuisheid weg gevloeit als doenmaals; als den Herfſt gekomen was, ſoo ſpeelde zy het ſpel van de Druiven-ſnijdinge binnens huis: overſulks de perſſen wierden geperſt, en de kuipen vloeiden met Moſt, en rondsom de ſelfde danſten de Juffrouwen, bekleed met vellen, even als de raſende Prieſterinnen van Bacchus, en ſelfs ſtond zy met de wyngaards-ſpies drillende. Voorders zie den lofzang van Bacchus, door Heinſius.

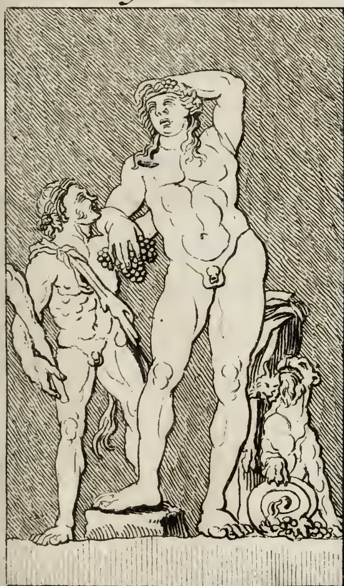
Faunus. Hier ter plaatſe ſtaat wederom een beeld van Faunus, op een fluit blaſende, welke

Ganymedes

Meleager

J. Lamsveld. fec.
Bacchus

Faunus

/elke Statue by de Konſtkennaars ſeer ermaard is, pleſant van ſtelling, en el in zyn muskelen.

En in den Hof der Ludoviſien weder *Bacchus.* en Bacchus, niet ſchuldig aan de voor- ;aande: zie wat'er van gezeid is.

In den Hof der Mediceën is een Sta- *Ganymedes.* ue van Ganymedes, het welke den ;childer Mytens gevolgt heeft, in een ;childery, vertoonende der Goden Hemel, na de getuigenis van mijn va- ler zaliger, die doen ter tyd by hem zijn konſt voltrok. Dit ſtuk is voor een Engels Heer geſchildert, en naa Engeland vervoert. Ganymedes was een zoon van Tros, Koning van Troojen: als Hebe, een Godin der Jonkheid, ſchenkſter van Jupiter, by ongeluk ſtruykelde, en haar leden on- behoorlijk ontbloot lagen, vergramde zig Jupiter, die haar verſtiet, en Ganymedes in haar plaats nam, want den Arent van Jupiter voerde hem hemelwaarts, en alsdoen het ampt van Hebe bediende. Dit is de reden waar-

om

om hy hier met een Arent verbeeld is
Hy wierd om ſijne trouwe dienſten van
Jupiter tot een Hemel-teken geſteld
die men nog deſer uure Aquarius , o
den Waterman noemt , en ſtort nu de
regen op de gewaſſen der aarde uit
waar door aan het aardrijk de groei
ſaamheid word gegeven , tot behoud
der gene die op der aarde zijn , en
woonen , ſoo als ons de Poëten ſeggen
Zie Ovid.

Meleager. In 't Paleis van Pichiny ſtaat Meleager, de zoon van Eneus en Althea Eneus dede aan de Goden offerhande, behalven aan Diana, die hierom in Etolien een groot en ongewoon Zwyn ſond, om de wijnſtokken en koorenvelden om te werpen, en te verwoeſten, waar van de ſchade onwaardeerlijk was. Eneus prikkeld yder held aan om een gemeene jacht aan te vangen, het welke ſoo geſchiede, maar de meeſte bleven tot roof van dit Zwijn. Atalanta kwam het eerſt te kwetſen; als Meleager de ſtoutmoedigheid van Atalanta

zag,

ag, wierp hy een lanci door den rug an't zwyn, ſoo dat het dood ter aarde iel; hy ſlaat het hooft van den romp, n draagt het Atalanta op, die hy de rijs van de overwinning toeſchrijft: y bracht zijne Oomen om het leven, m dat zy haar den prys misgunden, nde het ſelfde af handig zochten te naken. Zie Ovid. 8 boek. Eindelijk Atalanta behoud den prijs, naa veele egenſpoed, door de krachtige liefde ie Meleager haar toe droeg: de moeigheid behaald altyd zegepalmen, oe veel zy ook beſtreden word. Hoor Cicero: *die van een dapper en hoog gemoed is, veracht alle tegenſpoed, die een enſch zouden mogen treffen, en acht ze ls niet.*

Deze Antinous was den ſchandjon-gen van Hadrianus, den 15. Roomſche Keizer, geboortig van Bitinien; welke den Keizer verloor in den Nyl, terwyl hy die rivier meende over te ſteeken. Naderhand is hem Goddelijke eer aangedaan van alle de Landſchap-pen *Antinous.*

pen en Steeden, welke deze Keiz
zochten te believen. Hier ziet g
dan, waarde Lezer, deze ſchoor
jongeling, welk beeld van Perrier wor
derlyk word genoemt, en alle konſ
kenners getuigen dit eenparelijk, a
leen is te beklaagen, dat den gryze
tyd hier haar tanden in geſet heeft
doch hy heeft het ganſch niet wille
vernietigen, om dat de konſt de ty
kan verduuren. Deze is de laatſte va
onſe eerſte Verdeeling, daar wy va
de Mannelijke Statuen gehandelt heb
ben, waar onder wy veele konſt-proe
ven van de konſt en natuur hebben ge
zien. By aldien den Lezer door dez
kleine harſzen weg vermoeit mocht
zyn, ſoo kan hy hier eenige ſtilſtand
nemen, tot dat hy een nieuwe luſt ma
krygen om zyne weetluſt vorder te vol
doen; want die een liefhebber va
konſten is, haakt altyd naa verande
ring, want de verandering voldoet he
oog; het oog geeft gedachten, en d
gedachten teeld de kenniſſe voort: he

wel waar dat het gene dat goed is,
ns nooit afvalt, hoe dikmaals men het
omt te zien, maar echter kan het
oor al te veel ſien ons verveelen. Het
aat met de Beeld-konſt als met een
'ooneel-ſtuk, hoe goet en volmaakt
et mag zyn, door al te veel het ſelfde
e ſien, is verdrietig: dat ons de eerſte,
veede, en derde maal wel geviel, daar
alligen wy de vierde maal van. Laat
ns dan tot de Eer-beelden der Vrou-
en overgaan, om onſe luſten der oo-
en te voldoen, en beſien wat wonde-
en in de tweede Verdeeling te vinden
yn, op dat den Leſer het mag door
etteren komen te vinden, gelijk de
Konſtkenners, en Schilder-jeugd in de
eelden hun genoegen nemen.

TWEE-

TWEEDE VERDEELING.

Van de Statuen der Vrouwen.

Minerva, HEt eerste dat wy in onse tweed Verdeeling ontmoeten, is de Go din der wysheid Minerva, di ook Pallas genoemt word. Dit eerst gesicht sien wy in het Paleis der Justi niaanen, een schoon en deftig werk schynende van de wijsheid selfs zyn oor spronk genoomen te hebben. Testa dat groot licht van de konst, heeft di geheel naagevolgt, waar van de prin uitgaat, en aan yder gemeen en bekend is. Minerva nam haar oorspronk ui Jupiter, als hy de onvruchtbaarheid van Juno zag, wierde hy toornig, daar om hy met zyn vuist op zyn herssen becken sloeg, waar door hy de zelfd bevruchte, en naa dat deze vrucht vol draagen was, Minerva baarde, waa van Vulcanus de Vroedmoer was, di

me

ıet een ſcherpe Diamantſteen, hem
yn hooft kloofde, dit zeggen de Poë-
n: dat zy zonder een vrouws toe-
ɔen, ter waereld zoude zyn gekomen.
y wierde ook Tritonia genoemt naa
t driegetal zie C: van Mander in zy-
uitlegginge van Ovidius: *drie din-*
n behoeft den Mens (zeit hy) *om wys*
zyn, dat is wel raden, recht oordeelen,
oprecht te handelen. Dat is zeker
ınt die deze dingen heeft; mag met
cht wys genoemt worden: ook wort
n haar gezeid, dat zy altyd hare
ıagdom behouden heeft en een be-
nſter van de negen Zanggodinnen
weeſt is, die mede voor maagden
houden worden; maar nu al oude
ſchrokte meiden moeten zyn: haar
etſe wort van twee Uylen voort ge-
ɔkken, het welke zoo veel zeggen
, als dat de wysheid zoo wel by
cht als by dag kan zien, te weten,
pe en verborgen zaken zoo wel
deelen, als die zigbaar zyn. Mi-
va is mede de uitvinſter der

Olyven. Zie Virg: Polid: P: 74.

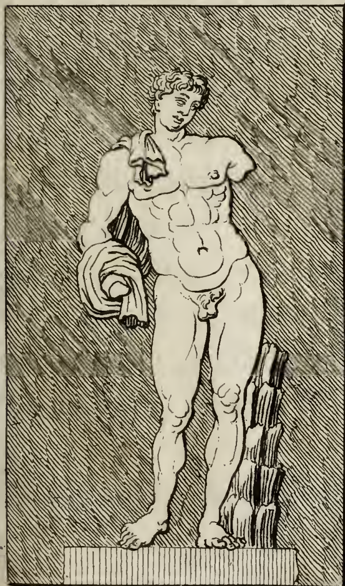
Romen, zegepraalende

In het Capitool ſtaat Romen zeg praalende, deſe ſtatue vertoond een Jonge, en Schoone maagd, op ee zeer luchtige en geeſtige manier, na de Romeinſe ſwier gekleed. Op h hooft een Kasket hebbende; zittend op eene Troon, van allerhande kryg tuig, gelyk zy by de Romeinen g bruikt zyn, als Karaſſen, Schilder Kasketten, Zabels, Pylkookers, andere oorelogs gereedſchap. hoe tro en heerlyk Romen haar hooft altha opgeſtooken heeft, is al de waere kennelyk, wat heeft zy al dappere h den voortgekweekt, die hun Vad land meerder geſchadt hebben dan h leven, wat heeft ooid meerder beoc loogd, en verwoeſt geweeſt dan R men, en het is altyd weder gelyk e Fenix al grooter, en heerlyker uit ha puin opgereſen. De helden die in R men hare Lauweren gevlochten he ben; is een Veſpaſianus met zyne Zo Titus die alle zyne driften, en her

toc

Iuno

Romen Zegepraal

T. Lamsveld fec. Antinous

Minerva

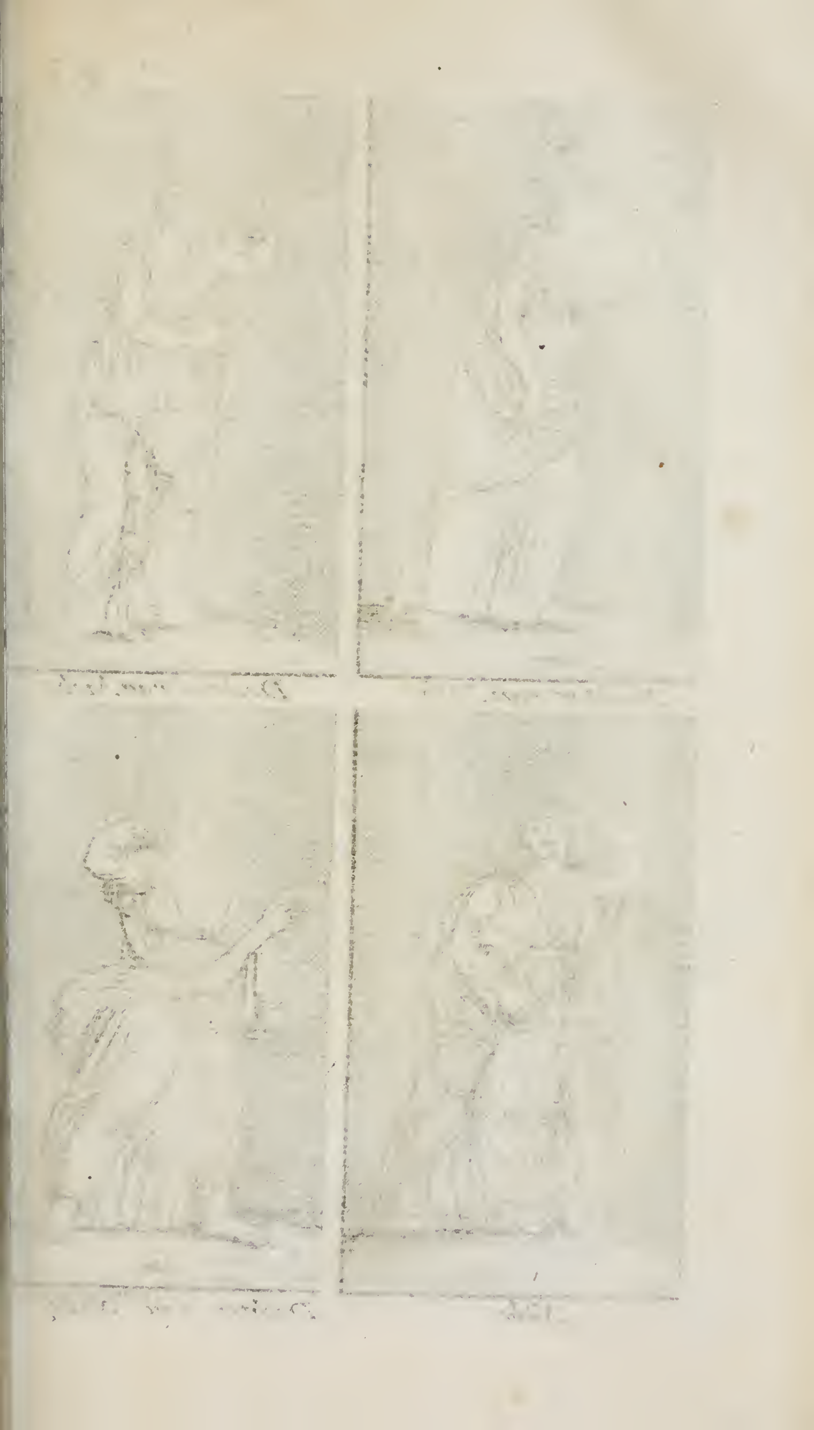

tochten om 't gemeene beſt verliet, het zelfde dede de vreedzaame Antonius, de deugzaame Markus Aurelius, de Dappere en Minzaame Julius, en overvloedige andere meer, zoo van Vrouwen als van Mannen. Wat voortkweekers, en kennaars, van konſten het voortgebracht heeft zoude hier te lang vallen, zoo wanneer ik alleen de Beeldhouwery, en de Schilderkonſt, maar by bracht, en het zoude mogelyk den Goedwillige Lezer verdrieten, dewyl zy alhier gewend zyn kort te gaan. Alleen beziet maar deze onze Antyken, waar uit al de waereld wel oordeelen zal wat konſt-werkers, en kennaars daar geweeſt moeten hebben, laten wy ons dan niet te lang by deze Tropheen ophouden, maar tot het wonderlyk gezicht van Juno overtreeden; alleen weet, als dat Romen heerlyk, machtig, bevolkt, en ryk is: naa de getuigenis van den heiligen Chriſoſtonus.

Gaan wy in den hof der Borgeſen om *Juno.*

de hemel Godin Juno in haar Statue te zien, Polydorus de Caravagio heeft deze Juno gevolgt, en voor een Maria beeld op den Calvary berg onder 't Kruis geplaaſt, waar van de prent uitgaat, ook heb ik het getekend gezien, van Quellius, die een zeer vermaard meeſter is geweeſt, waar by myn Vader zaliger, mede zyn konſt voltrokken heeft, en ter dier tyde heeft hy het in half levens groote het geſchildert, voor een Mnemoſyne, die de Moeder der Zanggodinnen genoemt wort; wa zulke lichten in hare werken brengen moet goed, en heerlyk zyn: wat Juno aangaat zy is de Dochter van Saturnus en Rhea, en met haar Broeder Jupiter gebooren, ter eender dracht. Strabo en Homerus zyn van gevoelen dat zy te Argos zoude gebooren zyn, Jupiter die haar broeder was, is ook haar man geweeſt, zy wort de Godin van 't Huwelyk genoemt: op haar Altaar wierden offerhanden geoffert die zonder Gal waren, het welk dit kwam te be-

te

Dochter van Niobe

Dochter van Niobe

Niobe

Dochter van Niobe

J. Lamsvelt fe

tekenen dat het Huwelyk zonder den Gal van tweedracht, moeste beleeft worden, daar wort gezeit dat zy van de uren opgevoet zoude zyn: doen Jupiter met Iö dochter van een Griex Koning boeleerde, betrapte hun Juno. Hy zochte dit te bewimpelen, want tot dien einde herschiep hy Iö in een koe, de welke hy aan Juno gaf, deze bestelde Juno aan Argus, die hondert oogen hadde, te bewaren, die van Merkurius, naa een diepe slaap, het hooft wierde afgehouwen. Juno dit ziende, nam het hooft op, waar uit zy de oogen nam, en die in den Pauwen start laaste, waar van daan dat het komt dat de Pauw deze nog zoude komen te draagen. Zie Ovid:

In den hof der Mediceen staat Niobe, met drie Dochteren, alzoo Perrier haar ons in zyne naa-gebeelde tekeningen vertoond, doch hier zullen wy van spreeken, in het laaste gezicht daar de Histori van Niobe met hare kinderen vertoont wort in den voorgenoem-

Niobe, met drie van hare dochteren.

noemden hof, waar by deze zelfde zullen ſtaan, die hier apart door zyne etznaald uitgebeeld worden.

Polymnia. In den hof der Ludoviſien vertoond zig een beel door de wandeling Muſa genoemt mede een zeer goed beeld: uit Jupiter en Mnemoſyne zyn de negen Muzen voortgekomen, Mnemoſyne heeft haar op Pierius een berg in Theſſalien gebaart. En zyn onder de beſcherming van Apollo geſteld, op den berg Parnas, en hy heeft elk eene bezondere konſt gegeven vermenk met harstochten, om een ider naa zyne gewoonten en natuur te konnen behaagen: het ſtaat te bedenken, da deze Muza Polymnia is, terwyl zy ſtaat als of zy eenige reden voerde, wy zende met hare vinger en zoo wort zy uitgebeeldt, om dat zy over de Orateuren, of Redenaars geſteld is, wi dat zy geſten, en gebeerden komt t leêren. Zy ſtaat hier mede met ee maatſtok afgebeeld, gelyk zy van de Cardinaal van Ferrare geſchildert is i

zy

Diana

Urania

Polymnia

Flora

J. Lamsveld: fec

zyne hof, te Monte-Cavalle. Zie C: Ripa in zyn Iconologia.

Nu volgt de Bloemgodin Flora, in 't *Flora.* Huis der Farneſen, het welke in den Tempel van Caſtor plachte te wezen, het is zeer behaagelyk, en vreemd gekleet, vaſt van ſtelling, en geplant. In hare hand een krans van blommen hebbende, over welke 'gewas zy gesteld is. Le Potre heeft dit beeld nageboets, daar hy een Tempel van Flora verbeeld, in welke gebouwen hy zeer geeſtryk is; en boven alle ſchynt uit te ſteeken: deze Flora noemde de Grieken Chloris, zy was een beruchte hoer welker rykdom niet te ſchatten was, den raad van Romen maakte zy tot hare erfgenaamen, met dat beding dat men haar jaardag met verjaar ſpeelen zoude vieren, het welke een ruime tyd is geſchied, doch naderhand, achter gelaten zynde, is zy voor een Bloemgodin gehouden, waar voor zy nog ten dezer tyen gehouden wort: Tacitus verhaalt in het tweede boek

zynder Jaarboeken, dat haar een Tempel geboud is, ontrend het grootst Schouvelt, die eertyds geordonneer was van de Bouwmeesters Lucius, en Marcus beide toe genaamt Publicii ander betuigen evenwel met Oud Schryvers, dat dit een verdichtsel is en dat Flora al lang te vooren by de Sabinen, als een Godin is geëert geweest Zie de aantekening van de Heer L Smids over het vyfde boek van de Al menak van Ovid: Zoo ziet men dat d ondeugd zelfs door 't geld haar ka vereeuwigen maar niet de vlekken u wissen, die altyd in de gemoedere geprent staan, schoon dat onse har den haar eerbeelden maken, nogthar behouden wy een geveinst harte, wi Lof zoekt in de waereld moet Loff lyk leven, en dan ontbreekt het di gene aan geenen lof, nog geen g veinsde zullen 'er wezen die spreeke zullen door de tong van het gel *De Deugd* (ziet van Mander) is me dan 't geld. Het eene pryst de o deug

deugden, daar in tegendeel het andere voor alle oogen behaaglyk is, zelver aan de booſte.

In het Paleis van den Grave Altaemp-ſius, is een tweede Muſa of Zanggodin te zien, welke men houdt het Nimfje Urania te zyn; deze toond aan de waereld, en beſchryft de Hemelpolen: Wie de Aſtrologie eerſt gevonden heeft is geheel duiſter, Herodotus ſchryf het de Egyptenaars toe ook zeit de zelfde dat de Chaldeen leerden, dat de Planeten den mens vele gelukken, of rampen konden by brengen, het aardryk is aan de ſterren onderworpen naa het zeggen van Julius Firmicus, want hy zeit dat den mens genatureerdt is naa de Planeten, hoor hier de klachten van Hermione, in Ovidius. *Hoe heeft* (zeid hy) *myn ongeluk my de Hemelſche lichamen zoo boos, en contrarie gemaakt, over welke Planete zal ik ellendige klaagen?* Deze ſchryft de Planeten zyne Rampen toe, of die de eenige oorzaak waren van zyne on- *Urania.*

gelukken ; hoor hoe C: Ripa, haar afbeeld, een vrouwe in het blauw gekleed, welk kleed vol ſterren is, haar oogen ten hemel ſlaande, in de rechter hand een Aſtrolabium hebbende en in de ſlinker een Tafel, waar op de hemels tekenen geſchildert zyn, Urania is gelyk boven gezeid is de leerſter van deze konſt, of wetenſchap: zy toond de beweginge der Planeten, Eclipſen, Polen, Aſſen, en Circulen, waar zy de Sphære, Kwadrant, en Paſſer toe gebruikt, en andere inſtrumenten meer.

Diana. Een beeld van Diana, godin der jacht, is in het Hof van M: Junius waar al de waereld groote lof van komt te ſpreeken, den grooten ſchilder, J: A. Winge, heeft deze Diana voor een Medea in zyne Schildery gezet, doch met eenige Cieraden omhangen, en een weinig de kleederen verſchikt, de welke met een ſluier omwonden is. *Wanneer ons het kwartier van de mane toeſchynt, dan is de Juffer, dochter van*

La

Latona, met een luchtige fluier geciert. Prudentius. Diana was de Dochter van Jupiter, en Latona, Zufter van Apollo, zy is gebooren in het Eiland Delos. Nauwelyks gebooren zynde was zy haar Moeder behulpzaam in het baren van Apollo. Zy de fmarten van het baren ziende die haar Moeder leed, heeft zulk een fchrik daar van bekreegen, dat zy haar Vader Jupiter, om een eeuwige maagdom verzochte, met welke haar gejond wierde, waar toe hy, haar de boog, en pylkoker gaf, met een rey nimfen tot hare dienft welke de dochters van den Oceaan waren, zy wort voor de maan gehouwen: en dat is de reden waarom men haar met een maan voor het voorhooft fchildert, de Latynfche vrouwen, riepen Diana aan als zy in arbeid waren, om dat de vochtigheid der mane voorfpoed aan 't baren geeft: zy behield haar maagdom door haar geftaadig jagen, met hare Nimfen, waar in zy onvermoeit was: eens door de jacht afgemarteld

teld zynde begaf zy haar ontblood in een badt, Akteon dit ziende trad nader, Diana besproide hem met water waar door hy in een hart veranderde, zoo dat deze Rampzalige en ellendige tot zyn dood kwam, en van zyne eigen honden verscheurt wierde.

Hygiea. Hygiea, of de gezondheid en welvaaren is in het huis der Mattheen. Word gemeenelyk afgebeeld met een Slang en een Offerschaal: dese slang wort ook altyd gevoegt by Eskulapius die na Romen gaande zig in de zelfden verwisselde, volgens Ovidius in 15. Boek der Herschepp. behalven dat de slang gewoon is zig te verjongen met syn huit door een engte kruipende af te stroopen.

Venus. In den hof der Borgesen is een Beeld van de Godin Venus, 't welk zeer dartel, en plezand is, deze wort in de wandeling, Venus uit de Badstoove genoemt: Venus zoude zonder Moeder ter waereld zyn gekomen, maar alleenlyk uit het schuim der Zee, want als Saturnus naa de verciering der Poë-

ten

Ceres

Egyptisch Vrouwtje

Hygiea

Venus

:n zyn Vaders manlykheid met ſeyſſen adde afgeſneeden, zoo wierp hy het ı zee, het welke eenig ſchuim kwam p te geven, waar uit Venus hare oor-)ronk zoude genoomen hebben, Ve-us heeft veele namen, als Aphroge-ia, de Grieken noemden haar Aphro-ite, ook Cytheris, om dat zy in een :hulp, in het Eiland Cythera; eerſt wam aandrieven: zy is te Cypers ge-erd, waar van zy Cypris genoemt is, of ;ypria; in Cecilien Erycina, ook hilomeides, Aphrodite, en veele an-ere namen; maar van de Latynen is y Venus genoemt welke naam zy by ns nog behouden heeft: zy is op ver-:heiden plaatſen geëerd, als te Cypers elyk boven gezeid is; die van Aphro-iſium onderhielden ook den Godsdienſt an Venus: die van Smirna hebben ok een Tempel voor Venus opgericht; 'iberius, een vervallen Tempel van 'enus, by den berg Eryx opgebout: e Tempel te Cypren, was wel de mee-:e, en zeer groot van aanzien: zie

Ta-

Tacitus, zoo in zyn Jaarboeken, al
Hiſtorien, daar hy van de zelfde kom
te ſpreeken. Deze Venus wort voor ee
Godin der hoeren gehouden, want zy zo
de de eerſte geweeſt zyn die de vrouwe
het geleerd zoude hebben, om 'er va
te kunnen leven; zoo van Mander zeit
zy droeg eene Gordel waar op geiligheic
welluſten, en voortteling uitgebeel
zyn, de roozen en Myrthen zyn haa
toe geheiligt om dat de roozen liefly
en de Myrthen geil ſyn, hare wage
wort van duiven voort getrokken or
hare geilheid en vruchtbaarheid af t
beelden, zy is begaaft met deſe volgen
de gaven, minnelyk, ſchoon, wel
ſpreekend, ſtrelende, aanvallig, be
haagelyk, jeugdig, welluſtig, vruch
barig, verſtandig, ſtandvaſtig, ſcherp
ſinnig, overwinnend, en krachtig. Di
wort haar toegeſchreeven, waar med
zy hare minnaaren aanlokt, en haa
behaagelyk maakt maar laten wy een
zien de Rampen die meerder in geta
zyn van die gene die op deze hare ga
ve

ven verslingeren: deze gevoelen naa weinige wellust: berouw, knaaging, afkeer, achterdocht, besmetting, blindheit, bitterheid, ellende, ergenis, dooling, raserny, kwelling, armoed, schaad, en straffe. Dit is het gevolg, naa dat men deze Godin geliefkoost heeft:

In het zelfde hof, is het Egyptisch vroutje, geheel vreemd gekleed, een seer goed beelt. *Egyptisch Vroutje.*

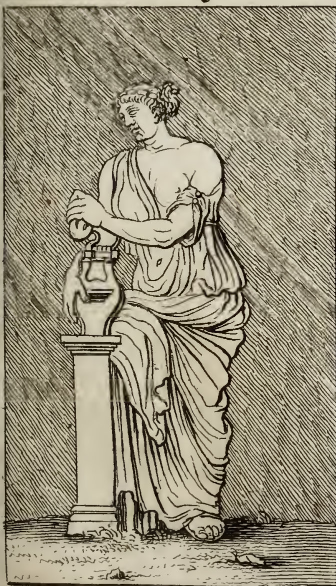
Als mede de Godin Ceres, waar de Konstenaars zoo vele lof van spreken, want den schilder, of om beter te seggen de Fenix der Nederlandse Schilderen Antonius van Dijk, plachte het zelfde een Juweel van Romen te noemen, een zonnelicht der gansche waereld, en een doel der schilderjeugd; hier mede willende te kennen geven, hoe noodzakelyk het voor hun was, dit beeld met oordeel te volgen en naa te bootsen: Wat Ceres aangaat zy was de dochter van Saturnus, en Rhea, Zuster van Jupiter, en Neptunus, die *Ceres.*

haar

haar beſwangerde: haar broeder Jup ter heeft met haar ook bloedſchan begaan, van welke zy Proſerpina baa de, zy wort Godin der vruchten g noemt, om dat zy de menſen aller eer heeft leren zaajen, en het land vruch baar maken, dit ſijn de reden waaro zy hier met eenige koren aaren in hand ſtaat: Ceres heeft mede verſche den namen gehad, de Egyptenaa noemden haar Iſis, by de Grieken We geeſter, gelyk ook by de Latyne. Haar ſyn verſcheiden Tempelen to gewyd. Ook werde de Renbaan ſpe len ter eeren van Ceres jarelyks g houden: zie Tacitus. De offerhan den die men aan Ceres dede ware de eerſte vruchten, kranſſen, Man bollen, Kooren aren, Melk, Moſch, een Sog, en Ram: Abas deze haa offerhanden belachende herſchiep z in een Hagedis: die de Goden wel be ſpotten moet zig de ſtraf trooſten, zeid Virgilius: hadde Abas wat vo der gedacht hy zoude tot deze ve

Vertaals Maagd

Atalanta

J. Lamsvelt fec
Erato

Ceres

ıchtzaamheid niet gekoomen hebben
lit was de ſtraf van zyne loſſe tong,
ıoor Diogenes. *Het betaamt*, (zeit hy)
'en wys man eerſt welte overwegen al eer hy
t zelfde met de tonge uitdrukt.

Een weinig vorder gaande ſtaat het ıimfje Erato, de lier ſlaande of de Cyter. Erato. Erato komt van het Griex woort Eros, ıet welk zoo veel te zeggen is, als liefde, zoo Ovidius in zyn Minne-konſt zeid: y zingt voor de verliefde, liefdezangen ook draagt zy een Kroon van rooen waar onder Mirthen gevlochten zyn oor dien de liefde gemengt is by zig oetheid, en bitterheid bebbende, naa ıet gemeen gevoelen; die in de ongena an de liefde vervalt, lydt onmenſeyke wreedheden, want die van de liefe gemarteld wort bezucht zyn levens ur, hoor hoe Blaſius in zyn Fidamants usjes klaagt.

D'ontruſte waereld, die ik eer,
Loont my met ſmarten meer, en meer:
O my! die deerlyk, ongewend

Een Treur-rol ſpeelen zonder end.
O my! die ben geworden mens
Ter kwaader uur en tegens wens.

Ceres. Hier ſtaat een tweede Ceres dewe-ke mede eenige koren aaren en Man-bollen in de hand heeft, als mede ee[n] kroon van 't zelfde op haar hooft hel-bende, houdende in de andere har[d] een kroon vorder kan den lezer zie[n] wat boven van haar gezeid is: en he[e] zy in hare afbeelding vertoond wort.

Atalanta. Atalanta in de loopbane; is in h[e]t Paleis van de la Valle hare ſtatue bra[t] meede met geen kleenen luiſter in [d]e waereld deze mag met reden voor ee[n] waerelds wonder gehouden word[e]n want het leven zoekt een ſchuilplaas voor zulke een levenloos leven de kon[s]t wil de Natuur beſchaamen in hare ve-hevende gedachten, en wonderlyk[e] ſtellingen, zeid Gellius: deze Atala-ta zal de ſchilderjeugd aan moedig[e]n om kloekelyk in hunne renbaan te lo-pen, om eindelyk tot hun gewenſte oo-

vit te koomen, waar by te bemerken taat, dat zy hun niet aan de gouden Appels, te weten het gewin, moeten vergapen, Jong zynde. Waar door het komt dat veele in hunne leerjaren blyven ſteken, maar zonder omzien moeten zy deze langwylige loopbanen voleinden, op welkers eind haar grooter kroon, als loon te verwachten taat, zoo ſpreeken nu de hedendaagſe ſchilders. Want de Alexanders, te weten de konſtkennaars zyn al lang geſtorven: en met haar een groot gedeelte van onze konſt. Atalanta was de dochter van Jaſius een Arkadiër. Deze moedige maagd heeft de algemeene landplaag, die hun door Diana was toegeſtiert, weg genoomen, door het treffen van dat verwoeſtende Zwyn: Hier voor in de afbeelding van Meleager verhaald.

Een Veſtaliſche Maagd.

Het Paleis der Juſtiniaanen vertoond een Veſtaliſche Maagd veel zyn van gevoelen of het Occia ook mochte zyn, dewelke zeven en vyftig jaar de

Vestalische Godsdienst bediende, i
een zuiver, en heiliglyk leven: hir
wort ons een oudheit, in de Vesta-
sche Maagde-dracht aangeboden, war
aan den Schilder al veel gelegen lei,
om elk zyn rechte kleeding, en deszels
gestalte te geven. Vesta, Jupiters zuste,
verkreeg van de Goden een eeuwige zu-
verheid haars maagdoms, hare maagdn
die in hare dienst waren 16 jaar en mo-
sten onbevlekkelyk dartig jaren deze-
de bewaren, en by aldien 'er een zg
kwam buiten te gaan in de onkuisheil,
deze wierde met weinig melk en brod
onder de aarde begraven.

Een Priesterin van Bacchus.

Het Capitool doet ons weder e
Statue zien van een Priesterin van
Bacchus: op haar hooft heeft zy en
krans de welke van Wynrank-blade,
en druiven is gevlochten, en staat zer
vroolyk van wezen, waar door uitg-
beeld wort, dat de wyn den mensn
verheugt en luchtig van geest maak,
zoo wanneer het matelyk genuttigd
wort, maar in tegendeel te veel hier van
g-

Moeder van Coriolanus

Sabina

Priesterin van Bacchus

Euterpe

gebruikende maakt zy ons onverſtandig, ſtoutmoedig, wreed, waar mede dolligheid vermengt is: dit is de reden waarom zy over haar ganſe lyf met een vel van een Lynx of Loſch is gekleed. In haar ſlinker hand plachte zy een ſtok te houden, dewelke met klimop omvlochten was, doch de tyd, die alles door langzamerhand verwoeſt, heeft hier mede zyn tanden aan te koſten geleid, en het zelfde op een weinig naa onzigbaar gemaakt. In de rechter heeft zy een bos Druiven, dewelke in de Herfts aan Bacchus geoffert wierden. Dit beeld is van verſcheide Schilders van aanzien en kenniſſe in hare Schildery gebruikt, gelyk ik het zelfde zoude kunnen toonen uit een originele Schetz.

Hier ter plaats ſtaat ook het maagdeken Euterpe, het welke zoo veel te zeggen is, als vroolyk en liefelyk. Zy heeft in hare ſlinker hand een fluit, tot verbeelding dat dit Maagdeke over de Inſtrumenten of de Muzyke geſteld *Euterpe.*

is. Daar zynder die van gevoelen zy dat zy over de Dialectica zoude heer zen, en men zoude dit kunnen inschikken, om dat zy hier van de oude kor stenaren de hand uit steekende vertoon is, als of zy eenige Redenkaveling voer de: maar laten wy dit verschil daar laaten, en aan Polymnia deze bedienin toeschryven. Euterpe nemen wy da voor de Muzyke, en dewyl de Muzy zoet, en streelende is, zoo zal dit t beter op haar naam passen. Zy is da lustig en vroolyk van wezen, het zel de geef ik te kennen in myn Kame spel van de triomfeerende Muzyk, a ik zeg:

Euterpe is vrolyk als zy Veldschalmeyen, d
De Fluit met ving'ren drukt.....

Wat krachten de Muzyk by zig heef, kan men alderbest gewaar worden in d gemoederen der menschen, wanne zy maar een Muzykaal ackoort kome te hooren, zoo worden hunne aange zichten jeugdig, en hunne droefhei ve-

erdwynt : de Poëeten getuigen dat
)rpheus en Linus door hunne zoet-
leyende geluidt, de plomſte verſtan-
len kenniſſe gaven ja zelver konden zy
e wreedſte beeſten gedwee maken, als
Гygers, Leeuwen; hare Harmonie
rongen zelfs door de ſchorzen der
oomen, en door de alderharſte ſtee-
en. Den Koning Amphion dede de
eenen van zelfs de ſtad Theben op-
ouwen, ſoo Horatius zingt. Hoor
at Virgilius zingt, het gene men he-
endaags beter begrypen zal; de Voer-
ıan op zyn wagen, de Schipper op
yn ſchip, de Landman aan zyn ploeg,
unnen haar door een gezang of liede-
e vermaken, zeid hy: hoor mede wat
roote dankbaarheid Horatius aan
Iercurius betoond, over het uitvinden
an de Liere; *Ik zal u zingen, gy edele*
Mercurius, bode en getrouwe voorlooper
an Jupiter en der Goden, die ook den
rſten Vader en Maker van de kromme
iere ofte Harpe zyt geweeſt. Ziet wat
erheuging deze Horatius in dit in-

ſtrument moet gevoelt hebben, wan het is zeker dat 'er niets is, dat eer meerder opwekking kan geven dan he hooren van de Muzyk, daarom wort zy ook de zuſter van de Schilderkonſt ge naamt, om dat zy door de ſtem hare ſchilderleſſen mededeelt, als ook d Poëzy, naa de getuigenis van J. van de Vondel.

Sabina. De verwaande, en onvriendelyk Keizerin Sabina ſtaat in den hof der Lu dovifien, het welk, zoo men zeit eerſt op het Capitool zoude geſtaa hebben, en naderhand hier ter plaatſ gebracht Door hare kyfachtige aar maakte zy haar by den Keizer Hadria nus zoo onbemind, dat hy dikwils va mening was om haar te verſtooten deze gedachten gaven vaſter indruk o ſijn gemoed, om dat zy haar trouw en bed, door Echt-breuk zoude be vlekt hebben; het vermoeden was, da zy dit met den Geheimſchryver, e Raadsheer Suetonius Tranquillus, e Septititius Clarus, Hooftman der Lyſ wach

:oude gedaan hebben. Als dit kwam ugbaar te worden zoo heeft zy met veinig vergif haar levens-draad afgeneeden, naa dat zy alle dese schandeyke dingen gedaan hadde; en dus verichtelyk haar leven eindigde, is zy nog evenwel door de Roomsche Raad vergood; want tot dien einde sijn'er gelenkpenningen geslaagen, waar dat een Adelaar haar hemelwaart opvoert. Op welk den Heer Ludolph Smids, M: D: in zyne wonderlyke Byschriften, op de Roomsche Keiserinnen, dit van Sabina zingt:

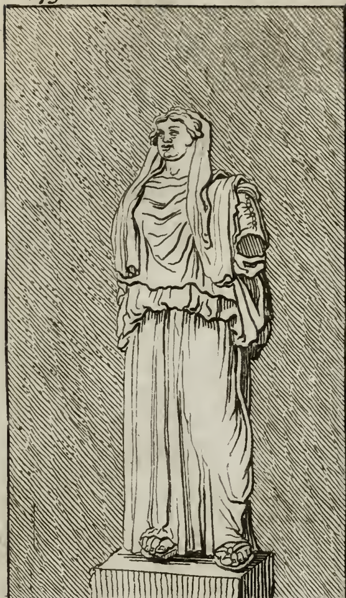
Hier geeft het aardryk my Sabines Koop'ren
beeld,
Die met een Schryver, en met mindere Amptenaaren,
Een lasterlyke rol te Romen heeft gespeeld:
t Geen deze trotze niet als ongemak kon baaren:
Hoewel den Keizer haar naa zy zich had
gedood,
Nog op het heerlykst heeft vereeuwigd en
vergood.

Dat in haar leven Suetonius ha: moet behaagd hebben, ſtaat allee te bemerken uit de vryheid va hare taal, die zy met hem kwam t voeren: zeggende, dat zy niet zou de toeſtaan, dat den Keizer me haar meer vermengen zoude, ui vreeſe dat de vrucht den Vader moch te in gruweldaden gelyk worden. Maa dit was haar oogwit niet; maar allee gelyk A: Bogaart in ſijn Munt-kabine van haar zeit, als dat

... Suetonius had op haar meer vermooge
En Septititius, als Hadrianus oogen.

De Moeder van Coriolanus. In den hof der Mediceen is de Statu van de Moeder van Coriolanus treurig wyſende met de ſlinkerhand achter waarts, als of zy te kennen wou geve hoe zy door haar traanen Romens vry heid heeft verkreegen, en in voll ruſt gezedt, gelyk boven in de beel tenis van Coriolanus geſeid is: beſi Livius 1. Boek. Den grooten en ver maarden Italiaan Paulo Veronees heef

d:

Vestaalsche Maagd.

Agrippina.

Ceres.

Sibilla.

it beeld voor een Maria Magdalena
eſchildert, waar van de prent uitgaat,
et welke by de meeſte Konſtenaaren
ekend is, die het ſelfde in achting
ouden.

Den Hof der Borgeſen toond ons weder een Statue van Ceres, het welk van P: P: Rubbens naa geboотz is voor een Lieve Vrouwe Beeld. *Ceres.*

Als mede het beeld van Sibilla, heeft hy in twee van zyn konſt ſtukken vlak naa gevolgt; ten eerſten, in een van ſijne geeſtelyke geſeldſchappen, zoo het by de Catholyken genoemt wort, voor een Maria beeld geſchikt; ten tweeden voor een Sinte Barbara, waar van de prenten uitgaan, en diensvolgens voor alle oogen zigbaar is. Rubbens heeft de Antyken altyd in ſijne Schildery gebracht, en plachte deſe Statuen in zyn leven de Luſthof van de Schilderkonſt te noemen, als mede het lighaam van de zelfde. Deze Sibilla ſtaat in den Hof der Mediceën. *Sibilla.*

En in het ſelfde is de Statue van de *Agrippina.*

prys-

pryswaardige Vrouw Agrippina. Zy was de Dochter van Marcus Agrippa en Julia. Zy hadde Germanicus tot haren man, by de welke zy vier Dochters, en vyf Zoonen had, waar van'er drie vroeg weg ſtorven. De zes die zy kwam naa te laten, waren deſe, als Agrippina, Druſilla, Julia, Nero, Druſus, en Caligula. Julia was het laaſte kind dat Agrippina baarde te Lesbus. Wegens hare moedigheid kan men alleen ſien, als zy het ampt van een Krygs-overſte by de hand nam, en als zy ging beletten het af breeken van de brugge, die over den Ryn lag. Hare barmhartigheid ſien wy in de armlijke ſoldaten, die zy kleede, en de gekweſte behulp der Medicynen beſchafte. Hare beleeftheid toond zy, als zy aan de brugge ſtond, wanneer de Legioenen te rug kwaamen, dewelke zy voor hare getrouwigheid bedankte. Hare droefheid die zy over de dood van hare Bedgenood Germanicus gevoelde, is bynaa onuitſpreekelyk, te meer, om

dat

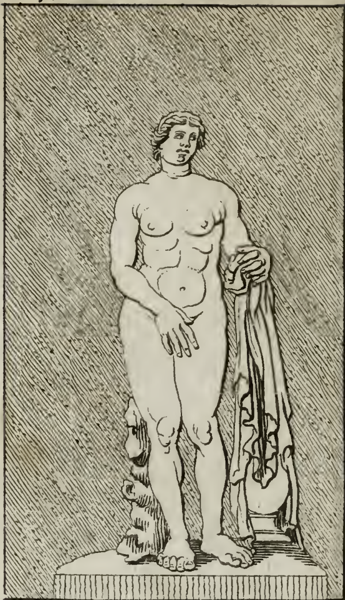
dat zyn dood van de verradesche schel-
neryen van Piso, en Plancina kwam,
gelijk hy zelver aan sijne vrinden en
bloedverwanten klaagden. Niet sonder
reden was dese vrouwe droevig, want
de rampen die zy na sijn dood verdraa-
gen heeft, sijn ontelbaar. De versmaad-
heden die zy van Tiberius, Livia, en
Sejanus ontfing, waren onlijdelijk voor
een moedig en edel gemoet, gelijk als
het hare was; doch de deugd versterft
nooit, maar behoud, schoon zy veel
te lyden heeft, een eeuwige gestalte,
want hare suiverheid kan niet bevlekt
worden, zoo is het ook met deze A-
grippina gegaan, want naa dat zy op
het Eiland Pandataria, daar zy in bal-
lingschap was, van hongersnood ge-
storven is, zoo is evenwel door Caligu-
la haar gebeente met groote staatzy van
daar gehaald, de welke haar afbeel-
dinge op zyne penningen dede zetten.
Deze roemwaarde Vrouw was by de
Duitschers ook zoo gezien, dat zy tot
hare eer aan d'oever van den Rhyn haar
een

een eerbeeld opgericht hebben. Zoô[n] grooten eer heeft zy verdient, en hie[r] door haar van de vergeteldheid ontslaa-gen, en beschermt. Hoor Horatius va[n] de deugd, als hy zeid: *Dat men zig moet door zijn eigen deugd beschermen.* Want *de deugd alleen wort in het graf niet opgesloten.* Zie Plautus.

Vestaalsche Maagd. In den Hof der Soderinen staat weder een Vestalische Maagd waar van in den voorgaande gesprooken is: deze is een zeer goed beeld, alleenlyk is te beklaa-gen, dat het zoo geschonden is, mis-sende de beide armen.

De Griexe Venus. Laten wy wederom naar den Hof der Mediceën gaan, om een werk te bezich-tigen, het welke door den ganschen aardbodem zoo vermaard is; daar zullen wy de Griexe Venus zien (zoo deze by ons genoemt wort) anders Aphrodite: want zoo was zy by de Grieken gehee-ten, gelyk boven gezeid is. Dit Beelt steekt boven alle deze wonderen uit, en bralt met zoo veel luister by de konste-naaren, dat het by naa ongelooffelyk

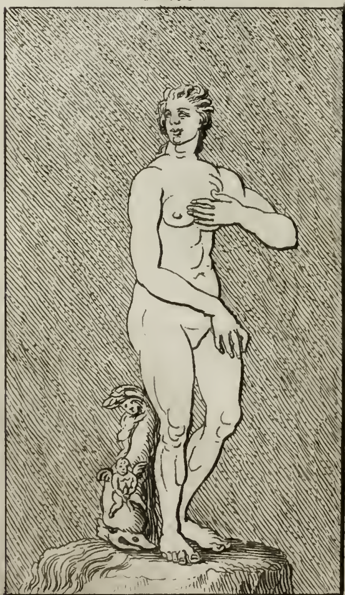
schynt.

Venus.

Venus.

De griexe Venus.

Venus uyt zee.

hynt. Den Edelen, en Grootachtba-
n Schilder P: P: Rubbens, die zoo
del in onze konſt was als van Bloede,
acht in zyn leven te zeggen, dat het
mogelyk was, dat dit van menſchen
nden konde gemaakt zyn, of dit we-
nde dat het door meerder als menſche
rſtand was gemaakt; want zeide hy,
e kan den mens iets eelder maken dan
Natuur, en ik bekenne nooit zoo
n volmaakt mens gezien te hebben,
n deze Statue van de Griexe Venus is.
et moet dan alleen aan myn oog en
rſtand ſchorten of aan de Natuur.
et zoôn grooten lof ſprak deze groo-
n Man van de Griexe Venus, en
heen een vreugde te gevoelen als hy'er
aar van kwam te ſpreeken. Het is ze-
er dat de konſt ons bevalligheden kan
onen, die de Natuur niet ſchynt te
ebben, daar zy nogtans wel te vin-
en is, en dat om die reden, om dat
en mens zig altyd niet in een geſtalte
ertoond, het zy door paſſien, of kwaa-
e gewoonten, wanſchapen komt te
ma-

maken. Catullus zal ons de uytſpra geven hoe veel het komt te verſcheelen de eene ſchoonheid by de andere, hoe veel de eene ſchoonheid by de an der komt af te ſteeken: hy ſteld dan d ſchoonheid van Lisbia, boven die va Quintia, als hy zeid: *Niet weinige bee den zig in dat Quintia ſchoon is; zy myns dunkens blank van verwe, aanſien lyk van lyf en leden; alhoewel ik overzulk deze byzondere dingen in haar erkenne nogtans en kan ik in 't gemeen niet toeſtaan dat menſe voor ſchoon behoord te houden gemerkt daar in zulken grooten lichaam gans gene bevalligheid, ja niet een kruim van geeſtige aardigheid gevonden word Lisbia is waarlyk ſchoon: want gelyk z van 't hooft tot de voeten volmaaktely ſchoon is, zo heeft ſy allerlye ſoetigheden en bevalligheden, van d'allerſchoonſt heimelyk weten te preeuwen.* Hier kunnen wy uit bemerken, dat hoe wel de Na tuur een mens ſchoon geſchaapen heeft dat zy zig zelfs nog evenwel komt doo eenige kwaade gewoonten hatelyk t

maken

naken. Catullus bekent wel dat Quintia ſchoon was maar hy verheft die van Lesbia boven de hare om dat zy bevalliger was,dan Quintia. Den konſtlievende Lezer zal wel kunnen bemerken waar ik heen wil, te weten dat ik deze woorden aan de konſtenaaren wil toepaſſen, door twee bemerken, die ik den Schilder, en Beeldhouwer kom voor te houden, ten eerſten ſtelle ik hun de ſchoonheid van Quintia voor, die blank, dog zonder bevalligheid was: het welke men hedendaags in de konſt-Schilderyen van vele, jaa van de meeſte Schilders ſien, die meer door ſchoone verwen haar hatelijk ſchoon komen op te tooyen, dan wel met de konſt: mogelyk doen zy dit om dat het aan onſe onwetende eeuwe het zoo behaagd Maar heel anders hebben de groote bazen gedaan, die niet voor ſtikſiende, maar alleen voor hel-l're oogen in de konſt kwamen te ſchilderen: tracht gy te weten wie deſe geweeſt zyn, het zyn de nooit volpreeſen Italianen. Buiten die ſoo zyn het onſe

voorvaderen, die hier in onſe Nederlanden geblonken hebben, te veel om te verhaalen; want die onſe konſt bemind, is dit kenbaar: alleen ſoo ſal ik een noemen, die hier mede niet van ontaard was, den ſtouten Schilder Rembrand, hoe krachtig, en heerlyk deſen trotſen Schilder geſchildert heeft, is zigbaar voor alle konſtverſtandige oogen: nogtans ſoo hebben wy naa weinige tijd verleden, geſien hoe de onwetenheid deſe roemruchte konſt-ſtukken mishandeld hebben, als men voor een zes ſtuivers een Conterfeitſel van Rembrand verkofte, gelyk men door geloofbare ooggetuigen ſoude konnen goed maken, en deſe waren beroemde konſtkennaars, of om beter te ſeggen, konſthandelaars, gelijk zy in de wandeling genoemt worden: maar weinige tyd hier naa is het ſelfde voor elf gulden verkoft, en nu ſoo veer gekoomen, dat men'er eenige honderden voor neer leidt, voor die ruwe Schildery. Zoo is deze beroemde man naa zyn dood onthaalt. Het moet dan

dan ſchoon of blank zyn, en gelooft my vry, dat deze die dit komen te zoeken, in deze tijd wel te recht zullen komen. Leergierige Leerlingen vergaapt uw niet aan de verdienſten, maar zoekt alleen u edele konſt te voltrekken, het welke loffelijker, en ook heilzaamer voor uw zal zyn. De tweede bemerking gaat op een geheele andere voet, dewelke met de bevallige Lesbia de prys van ſchoonheid toegewezen word. Deze tweede ſlag van konſtenaaren vergapen zig niet aan de ſchoonſte ſchoonheden, dat is aan zuivere of blanke verwen, maar alleen aan zekere welſtand, die met vry minder moeite verkreegen word, als die zig tot dat ſutzelen gewennen, en veel doende, niet en komen te doen: hier op zal het Latyns ſpreekwoord wel te pas komen, als het zeid, *dat het beter is leeg te zitten, als niet te doen.* De Schilderkonſt beſtaat dan alleen in een bevalligheid, hoewel de ſchoonheid niet verworpen word, gans niet; maar ſchoonheid

zonder bevalligheid kan ons niet voldoen. Wilt gy nu weten wat ik met het woord bevalligheid wil zeggen, dit alleen, ſpreekende van een goede, en vaſte ſtelling, dit kan het alleen bevallig maken, en als dit in een Schildery komt te ontbreeken, hoe ſchoon, en pleſant het mag geſchildert zyn, zoo zal het van de konſtkennaars veroordeelt worden; nu wil ik maar alleen zeggen, hoe dat het komt dat men hedendaags goede Schilders vind, en weinige goede Tekenaaren: dit is alleen de reden, dat zy de Antyken niet en kennen, of niet en willen kennen. Zeg my eens, wat maakt de Antyken zoo vermaard in de waereld? het zyn geen pleſante kleuren van verwen, nog de ſtof van waar zy gemaakt zyn, maar alleen de vaſte en goede ſtelling, die men in deze Statuen zien. Het is dan noodzaakelyk de Antyken te verſtaan, en het zyn de grootſte meeſters, die deze gevolgt hebben: die den Herkules in zyn in, en uitgaan kent, zal niet ver-

verlegen ſtaan, om een goed mannen beeld op den doek te doen zetten. Insgelyks een vrouwe, die de bevalligheden van de Griexe Venus verſtaat. Men zoude hier by nog kunnen aanwyzen wie het geweeſt hebben, die deze Venus naa gevolgt heeft, maar dit dunkt my onnoodig, om dat het aan alle de waereld kennelyk is; dat alle groote Meeſters in onze Schilderkonſt de zelfde in hare Werken gekend hebben, gelyk die gene die nog leven en groote Bazen zyn, het zelfde komen te doen; en deze mogen warelyk zeggen dat zy de Natuur beſchaamen, want hunne Beelden roepen onophoudelyk in de oogen der Kennaars, tot Lof der Konſtenaars, gelyk Terentius in zyn Spel van Hecyra zeid. *Iſſer wel eenig bevalliger als ik.* Daar de eerſte hunne Beelden uit de zelfde Auteur roepen. *Iſſer wel eenig mens onbevalliger en ongeluckiger als ik ben.* Dit zeyd hy in Andria.

De Venus door Praxitelis gemaakt, ſtaat in den Hof der Borgeſen, dewelke *Venus uyt Zee.*

genoemt wort Venus uit de Zee, te voorschyn komende: of Venus uit Zee. Naa het gemeen gevoelen; een treffelyk en heerlyk werk, waar voor de Koning Nicomedes, die van Guidus alle hare schulden wouw kwytschelden, die ongelooffelyk groot waren, doch het is hem geweigert.

Nog twee Statuen van Venus.

In den Hof van het Vaticaan, staan nog twee Beelden van de Godin Venus, waar van het eerste Venus uit Badstove wort genoemt. De tweede de Hemelsche Venus. Maar laten wy overgaan naa den Hof der Mediceen, om het treffelyk werk te zien van Niobe met hare kinderen, daar wy in het voorgaande beloften van gedaan hebben, om eindelyk tot ons besluit van onze tweede verdeeling te komen, waar dat wy dan weer eenige adem kunnen scheppen, al eer wy in de derde Verdeeling voort gaan.

Niobe sterrende met hare kinderen.

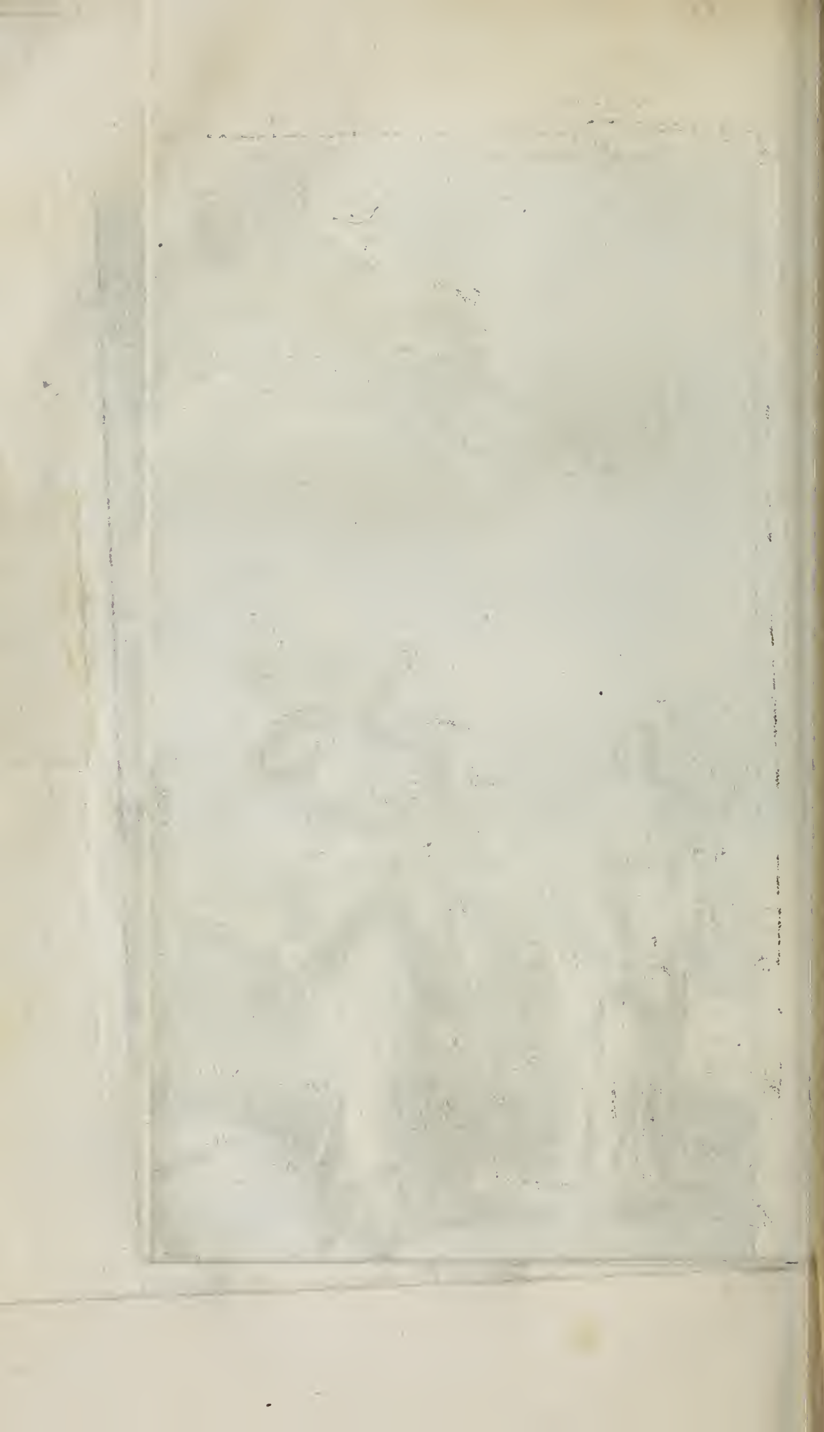
Aanschouw gy beminnaars van de Konst, dit heerlyk, en treffelijk werk staande in den Hof der Mediceen van

Niob

de Histori van Niobe

I. Lamsveld Fec

Niobe ſtervende met hare kinderen. Die door Diana en Apollo met Pylen doorſchooten worden: om dat Niobe die de Dochter van Tantalus was, hare ſchoonheid verhefte boven die van Latona, of Diana, waarom zy haar Broeder Apollo, aanhitſtę om de geleden hoon te wreeken, die zig lied bewilligen van zyn Zuſter Diana, en de wraak hielp mede uit voeren, Niobe hare kinderen dus met Pylen doorſchooten ziende, gevoelde zulk een ſmart, dat zy door ſchrik in een ſteen kwam te veranderen. Doch andere willen dat dit een verſierzel is, om dat zy haar Beeld van ſteen, op het graf haarer kinderen dede oprichten Hoor hoe Sabæus haar doet ſpreeken, het welke den Heer Vollenhove aldus vertaaldt.

Een rouw was voor myn ramp, en eene dood alleen
Gering: dies heeft de Konſt my levend weêr geklonken
Uit ſteen, en aan de wraak der Goden dus geſchonken;

Op dat ik eeuwig ſterf, op dat ik eeuwig
ween.

Niobe hadde zeven Zoonen, en zoo veele Dochteren, dewelke alle geſneuveld zijn: dit was de vrucht van hare opgeblaazendheid, want die de Goden verſmaad, of zig nevens hun komt te ſtellen. is een zotte verwaandheit, en eene dolle vermetelheit, hier op komen de woorden van D: Thomas wel te pas. *Hy is wel zot* (zeit hy) *en verwaand, die zig toeſchryft, dat hy niet heeft.* Voor dit ſtuk werk is een ongeloofelijke zomme gelds geboden, vele zijn van gevoelen, dat 'er twee hondert talenten zoude voor gebooden zijn, doch andere zeggen van hondert. Dit laaſte ſtaat te gelooven, want wat voor een groote zomme prezenteerde de Koning Nicomedes niet voor de Venus van Praxiteles, het welke maar eene ſtatue was, gelyk boven is gezeid, zoo heeft deze konſt getriomfeerd. Met geene mindere belooning is de Roemruchte Schilderkonſt begiftig geweeſt

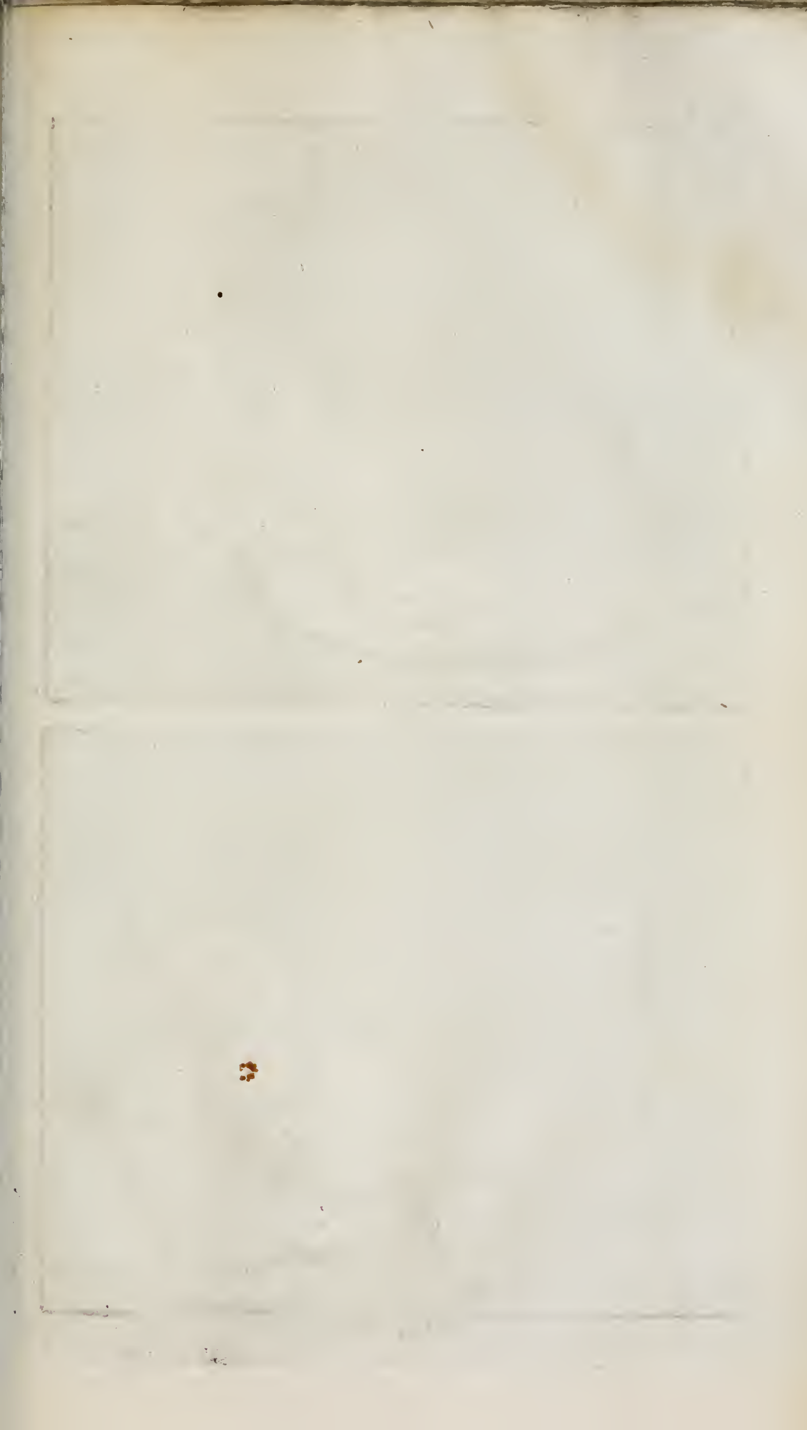
waar

waar van ik eenige preuven wil geven, terwyl wy de belooninge aangerept hebben. Den Koning van Lydien, Kandaule genoemt, liet een Tafereel van Bularchus tegen Goud opwegen. Dit ſtuk was eenen ſtryd, door het volk van Magneſia. Zie van Mander, in zijn levens der oude Antykſche Schilders. M: Agrippa gaf twalef duizend ſteſtertien, voor twee ſtukken van Ajax en Venus. Cezar gaf achtien duizend Kroonen voor een ſtuk van Ariſtides, een Thebaander en broeder van Nicomachi. Waar by hy zyn Konſt ook geleert heeft: Hy heeft een ſlag der Perſiaenen geſchildert; alwaar hondert Beelden in waaren. Waar voor Mnaſon voor elk Figuur hem tien Minas kwam te betalen. Attalus hondert Talenten voor een zyner Schilderyen. Deze zelfde Attalus bood voor een ſtuk van Ariſtides, in den uitroep van den Corintiſchen buit, zes duizend ſeſtertien. Ook bood hy aan den Schilder Nicias voor een ſtuk van Ulyſſes in de

Hel 60 Talenten, dat is zes-en-dartig duizend Goude Kroonen: doch hy wilde zyn werk nooit verkoopen, maar ſchonkſe weg. Hier dunkt my niet onnoodig te zijn, de bemerking die Carel van Mander op deze Nicias doet. *De tegenwoordige beſte Schilders* (zeid hy) *mochten wenſchen dat'er nu ter tyd nog Petolomei, en Attalus waren, die de Schilderkonſt met hun Talenten zoo mildelyk zenuwen en kracht deden hebben, datze dan te rijk wezende, hier en daar eenige ſtad in hun Raadhuizen, of elders tot gedachtenis wat mochten ſchenken, dewyle den Miſerere nu al te veel gezongen wort.* Dit heeft van Mander in zyne tyd al gewaar geworden; Maar hoe wou hy de Miſerere verdubbeld hebben, by aldien hy deze arme, en onwetende tyen beleeft hadde: Alexander gaf naa het gevoelen van Plinius twintig Talenten Gouds aan Apelles, als hy hem tot den Tempel van Diana 't Efezen met de Blixem in de hand geſchildert hadde. Andere zeggen dat hem hier voor zyn loon het Goud

Goud met Korenmaat was toegemeeten. Doch dit ſtaat wat hart om te gelooven, doch die ſterk van geloof is, kan het voor goed keuren. Maar wy zullen ons aan de twintig Talenten Gouds houden: en ik geloof dat Apelles wel te vreeden geweeſt is, daarom willen wy ons ook genoegen laten. Aſclepiodorus ſchilderde, de twalef Goden, waar voor Mnaſon zeſtig duizend gulden gaf: zoo is de Konſt by de Ouden geacht geweeſt, en diensvolgens is het geloofbaar, dat voor dit ons werk van Niobe twee hondert Talenten zoude geboden zyn Beminde Lezer laat my nu alleen toe, dat ik mag toonen, hoe pryſelyk de latere tyen de Schilderkonſt beloont hebben, als den Keizer Karel duizend Kroonen voor zijn Konterfeitzel aan Titiaan gaf, zoo dikmaals als hy hem kwam te Schilderen, waar voor Philips Zoon van Karel, hem jarelyks twee hondert Kroonen ſchonk. Zie S: van Hoogſtraaten, in zijn Hooge Schoole der Schilderkonſt

konſt, in zijn Urania, of negende boek *Franſiskus* (zeid hy) *Markgraaf van Mantua gaf aan F. Monſignory een heerlijk huis, met hondert Mergen Lands. En Fredericus zijn naazaat onthaalde Julio Romanus overmiltdadig. Joſeph van Arpyn, zo dra hy hand aan 't werk op 't Capitoolium ſloeg, wierde hondert gouden kroonen vereert, om zijn luſt te wakkeren.* En vele andere meer, het welke te lang zoude aanloopen, terwijl wy in dit ons werkje gewendt zyn kort te gaan, om deſe alle op te noemen, die van hunne loffelijke konſt-ſtukken, wel, en overvloedig betaald zyn geweeſt: Zoô n achting heeft de konſt der Schilderen gehad. Hier zyn wy nu tot het beſluit van onze tweede verdeeling gekomen waar in wy de Statuen van de Vrouwen bezichtigt hebben. Nu ontbreekt ons alleen het derde gezicht, waar in wy eenige leggende beelden zullen vinden die mede heerlyk en aanzienelijk zyn.

Venus.

J. Langveld. fec

Kleopatra.

DERDE VERDEELING.

Van de leggende Statuen.

DE eerste deur die wy openen, is in den Hof van 't Vaticaan, alwaar wy een leggend beeld zien van Kleopatra. Deze Kleopatra was de dochter van de Egyptische Koning Ptolemeus, en de Vrouw van Markus Antonius, die zy zoo behaagelijk was, als hy hare bevalligheid streelde, dat hy hier door zyne Gemalinne Oktavia kwam te verachten. Ja zelfs ontzag hy zig niet door Alexanderien voor een Bacchus te rijden, daar deze geile vrouw aan zijn zijde sat op een bespottelijke wijs, vertoonende Isis, zoo seer hadde zy door hare toverende liefde Antonius gebracht. Oktavius, die de broeder van Oktavia was, dede Antonius den oorlog aan, zoekende de geleden hoon aan zyn zuster geschied, te wreeken. Antonius en Kleopatra namen *Kleopatra.*

men de vlucht. Zy ſochte naa deze nederlaag zig door haar verwijfde dartelheid aan Oktavius beminnelijk te maken; maar deze kuiſche Veldheer walgde van hare geiligheid, ſoo dat zy haar zelfs van het leven beroofde. Seneca zeid ſeer wel, als *dat een boos vrouwmens is de aanvoeſter van ongemakken, en een konſtige uitvinſter van ſchelmeryen.* Maar laat ons eens hooren wat den Heer Smids in ſyne Gallerye der uitmuntende Vrouwen van haar zeid.

Vergaap u langer niet aan Lesbiaanſche vrouwen,
Maar wil de geilheid van die Koningin aanſchouwen;
Die trotze en weelige, die, zonder eenig kleed,
Hier naar de ſlaapkoets van de Roomſche Bacchus treed,
Om met het poezel naakt der blanke ledemaaten,
Hem op te houden, die miſſchien haar zou verlaaten.
Terwyl Oktavius zich tot den ſtryd bereid
Wiens zuſter vruchteloos met traanen voor hem pleit.

'tGe-

Mirmillo.

J: Lamsveld: fec

Venus.

Gelukt die Venus; zy raakt hem niet met
haar handen,
f 't halfgesmoorde vuur begint op nieuw te
branden,
Waar door hy de oorlog, en Oktavius ver-
acht.
Zie daar de deugd door weelde en dertelheid
versmacht.

In den Hof der Borgesen, is een Beeld *Venus.*
ın Venus in haar hand een Schulp heb-
ende, en nevens haar leggen eenige Zee
ewassen, het welk zoo veel bedieden
il, als dat zy te Sytera in een Schulp
wam aangedreeven naa het gemeen
evoelen; maar Crusius, is van een
ıder gevoelen geloovende dat zy uit
e wyn, is geteeld. Het welke K: Boon
zyn eerste Tafereel, aldus uit-
reekt:

y dwaald, wie Venus uit de baaren waant te
zyn
ebooren, ik geloof dat ze is geteeld uit wyn.

Deze Venus is van den Schilder Jor-
ıans in een van zyne Tafereelen ge-
plaast,

plaaſt, voor een Maria Magdalena.

Venus, of naa andere zeggen Hermophroditus.

In den zelfden hof, is nog een leggende Statue van Venus. Doch andre willen dat het een Hermophrodit is, zoo de meeſte gevoelen, ende het in de wandeling genoemt wort, van deze laaſte benaaming laat de eerbaarheid niet toe om 'er van te ſpreeken.

Het zelfde zeid C: van Mander in zyn uytlegginge op de Metamorph: van Ovidius. *Van de Fabel van Hermophroditus* (zeid hy) *Vind ik by eenige de uitligging, die om eerbaarheids wille diet verſweegen*, en dewyl ons voorneme is, om de Leerlingen, en konſt kenaars alleen Loffelyke denkbeelden te geven, zoo is 't dat wy dezen zullen voorby gaan.

Mirmillo.

De Statue van Mirmillo ſtaat in den Hof der Ludoviſien, welk Beeld Johannes Stradanus voor Markus Salvius Otho ſchilderde; de welke zig doorſtoken heeft met een moortpriem, om de gemeene ruſt van 't Ryk, zeggende dat het beter was een mens te ſterven, dan

zo

P:97.

Nyl.

J: Lamsvelt · fec

Tyber.

zoo veele door den oorlog. Voorts
waaren de Mirmilloos zekere zoort
van schermers, van welke men Lip-
sius kan naa zien, in zyn Saturnalia.

De Ouden hebben de Revieren in *Tiber.*
verscheyde Statuen vertoond, en
hebben voor de zelfde eene Godde-
lyke achting gehad. Men ziet dan
in het Hof van 't Vaticaan een Mar-
mer beeld; verbeeldende de Tevere,
of Tiber een Reviere in Italien, die
haar oorspronk neemt van den berg
Appeninus. Deze is leggende ge-
naakt, om hier door haar eigenschap
te verbeelden; terwyl zy vlak over
het Land komt te loopen. Want
Tacitus zeid in zyn jaarboeken, dat
de Tiber door het gestaadig reegenen
zoo hoog was geworden, dat het wa-
ter overal op de straaten, en op de
effene plaatzen van de stad stond. Naa
dat den Roomschen Raad gesprooken
had, om den Tiber in andere kleene
Revierkens te leiden, om aldus haare
loop te breeken; zoo hebben die van

Terano, en van Riete dit gekeert, zeggende: *dat de Natuur de alderbeste zoorge voor 's menschen zaken hier inne gedraagen had, de welke de Revieren gegeven hadde monden, en haare loopen, en zoo wel haare einden en uitgangen als oorspronk: Voorts wierde ook verhaald dat men behoorde achting te hebben op de Godsdiensten der Bondgenoten, dewelke haare Tempelen, Bossen, en Altaaren voor den Vaderlandschen Revieren ingesteld en geheiligd hadden: jaa zelfs zeide men dat den Tiber, zoo wanneer men hem beroofden van zyn aan gelegen Revieren niet zouden willen gedoogen, dat hy met minder eere, en heerlykheit voortaan zoude stroomen, en vloeyen.* Zie Tacitus 1. Boek. Dit Beeld dan de Tiber verbeeldende is met Laurieren, blommen, en vruchten gekroond, in de hand een overvloeds hoorn hebbende, het welk zoo veel zeggen wil, dat daar deze Reviere door komt te loopen, het land vruchtbaar maakt, en aan de eigenaars overvloedige win-

sten

ſten meededeelt. Hy is leunende met zyn arm op een Wolvinne, waar aan twee kinderkens leggen te zuigen, het welke de opbouwers van Romen zyn, te weten, Romulus en Remus, van wien Romen haar naam heeft gekreegen, en hier niet oneigen komen, om dat'er gezeid wort dat zy aan de oever van deze Reviere gevonden zouden zyn. De Tiber heeft zyn naam van Tiberinus Koning van Alba, gekregen, om dat hy 'er in verdronken is, gelyk de Poëten, en Hiſtorien getuigen. Want de Poëten noemen deze Revier de Koning der Wateren, of Water beheerzer.

Nu gaan wy in den zelfden Hof de afbeelding van den Nyl zien, die ook een Koning der Wateren wort genoemt, gelyk de Tiber. Het is een zeer goed beeld, waar alle Konſtenaaren zeer groote achting voor hebben. Aangaande de Nyl, die neemt haar oorſpronk uit de gebergten van Mau- Nyl.

ritania, gelegen by de groote zee; 't is een zuid'lyke Revier, welk Egypten van Æthiopien komt te ſcheiden. Dit beeld heeft by zig ſeſtien kinderen, doch altemaal gebrooken, door de Gryze tyd; deze bedieden naa het zeggen van C: Ripa, die ſeſtien Cubiten, of ellebogen die zy, wanneer zy op het hoogſte is, komt over te vloeijen. Deze Kinderkens, moeten vrolyk verbeeld zyn geweeſt, om dat deze zelfde Auteur zeid: *Dat de vroolykheid der Kinderkens bediet de nuttigheid die de Menſen aldaar uit deze overvloeijinge trekken, daar anderſins haar Landen droog en van de Zonne zoude verbrand blyven, en hier door worden de landen overvloedig, en vrugbaar.* Zulk een goed ontfangen zy door deze Revier. En daarom word het hooft van deze Statue bekroond, gelyk die van den Tiber, ook in de arm een overvloeds-hoorn houdende.

Tiber. In het Capitool is een tweede verbeelding van de Tiber, op de zelfde manier als de eerſte Statue, behalven

dat

Nyl.

T: Lamsvelt: fec

Tyber.

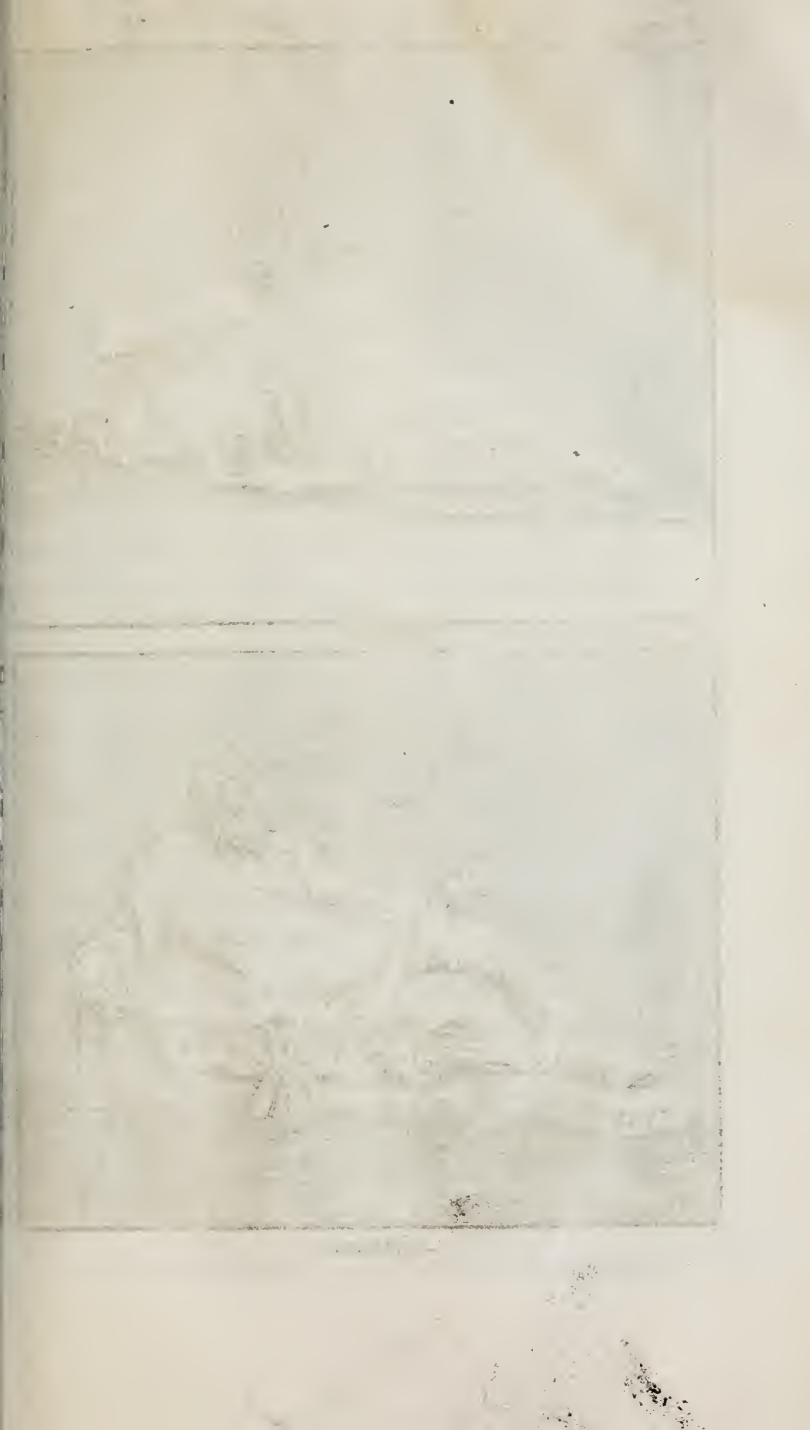
dat dit beeld zyn onder gedeelte van 't Lichaam gekleed is, en dit schynt wel over een te stemmen met Virgilius zevende boek Æneas, daar hy de klederen van de Tiber komt te beschryven, als dat het kleed hemels blauw zal zyn, om de klaarheid van 't water, die door haar klaarheid de gedaante van het Firmament aanneemt, men ziet hier, gelyk by het voorgaande, een Wolvinne, met de zuigelingen Romulus, en Remus, als mede de overvloeds-hoorn. Beziet hier gy verstandige Konstenaars een heerlyk stuks werk, het welke A: van Dyk in zyn leven zeer loffelyk heeft gepreezen. *Ontfangt* (zeide hy) *gy Konstenaren uit de overvloeds-hoorn, de overvloedige Leerlessen van deze Nyl.* Het welk my heel wel komt te gevallen, want schoon hy van harde Marmersteen is, zoo zal hy nogtans in u hersenen, jaa zelfs door uwe handen vloeijen, gelyk het water, het dorre land kan vrugbaar maken, op de zelfde wys zal deze Marmersteenen Tiber aan

u de vruchtbaarheid geven, zoo by aldien hy u vlakte, dat is u papier, of doek, komt over te vloeijen, waar door gy de vruchtbaare vrucht der wetenschap verkrygen zult, en door de wetenschap de verdienst, of loon, het welke, gewin, liefde, eer, en roem is.

Nyl. Op deze zelfde plaats is mede een tweede Statue van de Nyl, half gekleed gelyk den voorgenoemden Tiber, en niet minder geacht by de Konstenaars als de voorgaande.

Neptunus. Nog staat hier een heerlyk werk, het welke den Zee-God Neptunus verbeeld, geteeld van Saturnus, en Rhea deze zyne moeder heeft hem in 't heimelyk, by de Schaapharders opgevoed, uit die reden, om dat hy van Saturnus niet zoude vernietigt worden en in plaats dat zy den nieuwgeboorен Neptunus aan hem zoude vertoonen zoo stelde zy hem een jong vullen, het geen van haar in doeken beswachteld was, ter hand. Het welke hy van haar

genoo

P: 103

Silenus.

J. Lamsvelt. fec.

Neptunus.

genoomen heeft, en zoo aanſtonds gulſig opgeſlokt, na zyn gewoonelyken aard. Deze Neptunus heeft tot een Vrouwe Amphitrite gehad, die de Zuſter van Thetys, en Dochter van Nereus en Doris was: hy wort gemeenelyk met een Kroon op 't hooft, en een Drietand in de hand hebbende, vertoond, wanneer hy met zyn Gemalinne Amfitrite in een ſchulp zit, die van Zee-paarden wort voortgetrokken, en dus hollende over de woeſte, en diepe Oceaan glydt, zoo ziet men gemeenelyk dat hy ten naaſten by naakt vertoond wort. Wegens de bedieding van de Drietand, verbeeld de driederley aard der wateren: ten eerſten, de Revieren, en Fonteinen zyn zoet: ten tweeden, om dat de zee-wateren zout zyn; en ten derden, om dat de ſtilſtaande wateren onſmaakelyk zyn. Het zelfde is in deze Statue ook aangemerkt, want nevens hem leit een zeemonſter, dewelke drie waterſtraalen uit zyn keel braakt, by welke de driederleye

derleye aard der wateren komt uit te beelden, gelyk gezeid is. Hy heeft hier in zyn hand een Zee-gewas, om te toonen, dat hem by de lootinge de wateren te beurt zyn gevallen, waar over hy nu heerzende is, en den God der Zee genoemt wort: de Tenische wierden door Apollo bevoolen dat zy voor den God Neptunus een beeld, en Tempel moesten oprechten, en toeheiligen, zoo Tacitus in het derde zyner Jaarboeken getuigd. De Ouden, zoo wanneer zy Neptunus kwamen af te beelden, zoo maakten zy hem statig van aangezicht; het zelfde dede den Antyksche Schilder Eufranor, die zoo wanneer hy de Goden Schilderde, Neptunus zoo statig en heerlyk geschildert hadde, dat hy verlegen stont in het Schilderen van Jupyn, om dat hy in het zelfde beeld, zoôn statigheid niet konde krygen, als in dat van Neptunus: het zoet, en streelende Penzeel van A: Bloemmaart heeft deze Statue gevolgt.

In

In den Hof der Ludoviſien zien wy den vetgemeſten Silenus, die een getrouwe medegezel van Bacchus is geweeſt; zyn kalen kop is met Druiven, en Wynrankblaaden verciert, naa de gewoonte van Bacchus. Men heeft geen verzekering, wiens zoon hy geweeſt is, maar zyn geboorte ſtad was Malea, in Lakonien, naa de getuigenis van den Griexen dichter Pendaras. Den koddige en kluchtige Lucianus heeft zyne geſtalte, en hoedanigheden beſchreven, als dat hy een oud man was, kaal van hooft, met groote, en ſteile ooren, een kamuis neus hebbende, een grof en vetgemeſte buik, kort, en bevende leden, de meeſte tyd door den Wyn bevangen; ook wort hy rydende op eenen Ezel gezien en naa dat Virgilius in zyn zeſde Herderzang zeid, dat zyn gevolg Satyrs waren; van wie deze voortgeſprooten zyn gaat mede geheel onzeker; vele zeggen dat zy van het bloed van Martias zullen geſprooten wezen, wanneer hy van Apol- *Silenus.*

lo gevild wierd. Dat deze Silenus kaa van hooft is, bediet dat de gene, die t gulzig de Wyn komen te ſlorpen, dat di van de reden, welke haar oorſpronl uit de herſens nemen, ontbloot wor den; grof, en plomp van lichaam on dat de overtolligheid van drank der mens luyheid, en lafheid geeft; daar zy in tegendeel matelyk gebruikt wort, de Geeſten op komt te wakkeren: de Vader der Nederlandſche Poëten J. vanden Vondel pryſt de Wyn als zy matelyk gebruikt wort, in zyn Toneel des Menſchelyken levens, als hy ſpreekt van zeker wyze Man.

Maar deze wys-gier heeft de zoberheid verkooren,
En laat een druppelken onnut niet gaan verlooren,
Die zoo den wyn gebruikt, die zoo de druiven leeſt,
Word van den wyn gevoed naar 't Lyf, en na den geeſt:
Den Geeſt hy levend maakt, het harte ſterk en jonger,
De herz'nen zuivert hy, en wekket gragen honger,

'tBleek

t Bleek aanzicht hy verdryft, verwermt het koude bloed,
En ons teer lichaam hy lange ingezondheid hoed.

Alle deze overvloedige vruchten kan men uit de wyn ontfangen, zoo zy van de ſoberheid geſchonken wort; maar zoo, wanneer, de gulzigheid in gezelſchappen, of op maaltyden de Tafel bedient, zoo worden de genooden, als deze onze Silenus, ontrooft van reden, en zwak van lichaam, maar matelyk wyn, en wyze zaamenſpraaken, verſterken den Geeſt. Dit was den aard van Plato, wien hy ter maaltyd verzocht, onderhiel hy altyd met mannelyke vraagen, en kloeke onderwyzingen, en dit is waarelyk de beſte ſpyze, en drank, die een gezond, en verſtandig man kan voorgezet worden: *Beven.* Dat is het noodzakelyk dat men by de menſen omgaat: maar men moet voorzichtig in het verkiezen zyn. De Gebroeders van Silenus moet men voorby gaan, en by een Plato ons ophouden

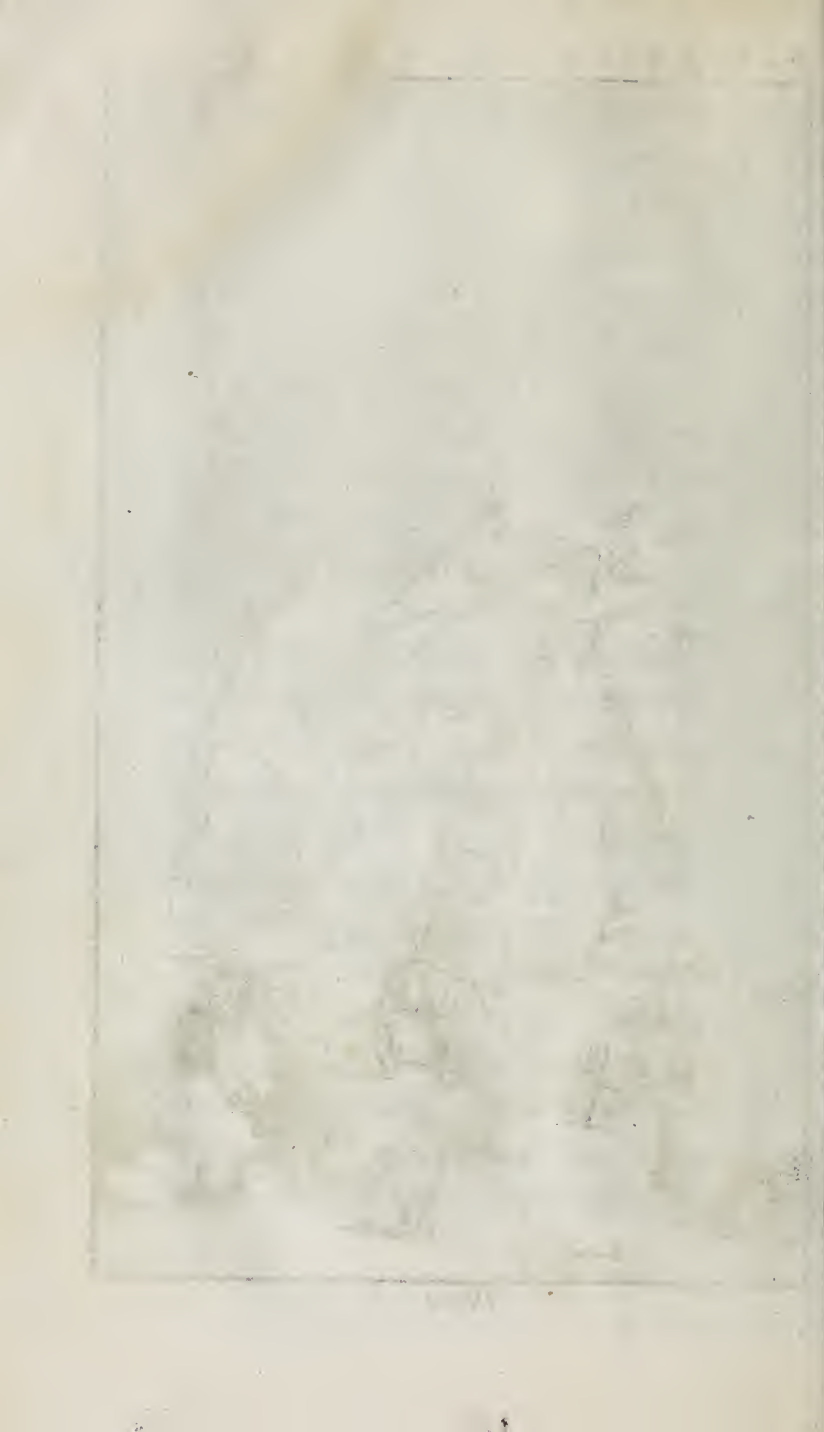
houden. Dit geeft Ariſtoteles ook ge
noeg te kennen. *Een wys man* (zeid hy
moet niet over al verkeeren. Hy wijſt u
de menſchelyke omgang aan, als ee
noodzaakelykheid. Want vorder zei
hy : *dat den mens die alleen leeft, mee*
als mens moet zijn, of 't moet een beeſt wezen
Kortom, gy zult met die verkeeren
die uw zullen beter maken. Zie Seneca

Dirce. Laaten wy nu overtreeden in het Pa
leys der Farneſen, om ons laaſte ge
zicht te aanſchouwen, het welke een
heerelijk, en deftig ſtuks werks is. He
verbeeldt het overdroevig Lot dat Dir
ce beſchooren was, want als Jupiter
onder de ſchyn van een Zatyr, Antio
pe verkrachte, die de Dochter van
Nyčteus, Koning van Beotien, en
Vrouwe van Lukus was, zoo wierde
deze ſchoone, ik zeg ſchoone, om dat
hare ſchoonheid boven alle Dochteren
van hare tyd uitblonk, van twee Kin-
deren bevrucht; deze voldraagen zyn-
de, en ter waereld gebracht, gaf zy
aan de Herderen op den berg Cytheron

in

Dirce.

ı Beotien, om ze op te kweeken, tot
at zy de mannelijke jaren zouden heb-
en. Deze Herderen noemden deze
weelingen, het een Zethus, en het
ndere Amphion. Lukus verſtiet
ienshalven zijn gemalinne Antiope,
n nam Dirce voor zijn Huisvrouw,
eze Dirce dreef Antiope veel, en me-
igvuldige verſmaadheden toe, waar-
m Antiope voor de tweedemaal
luchte, gelijk zy de eerſtemaal voor
le toren van haar Vader dede, naa hare
inderen, die nu al redelijk groot
vierden. Dirce die verbolgen op An-
iope was, vervolgde haar tot den berg
Cytheron, waar dat hare twee kinderen
Zethus en Amphion haar te hulp kwa-
nen, en hunne moeder voor den haat
an Dirce kwamen beſchutten; als deze
weelingen Dirce gevat hadden, zo heb-
en zy haar aan een wilde ſtier gebon-
len, die haar naa den aart van dit
Beeſt kwam te verſcheuren: Bacchus
hier mededoogen mê hebbende, liedt
uit hare gebrooken leden eene Revier
ſprin-

ſpringen dewelke haar naam heeft behouden: Amphion door veller tooren brandende wou Lukus ombrengen, maar Lukus door Merkurius raad, gaf het Thebaanſche Koningrijk aan Amphion: dit is de gantſche Hiſtori, en het gene dat 'er van te zeggen valt: doch terwyl wy den inhoud van deze Statuen weten, zoo laat ons ook eens zien, en hooren, hoe berucht dit ons werk is. Want niet alleen Plin: gewaagd van dit wonderwerk in zyn 36 boek eerſte Hooftſtuk, maar ook den Schilder Mytens, erkende dit voor een wonder des waerelds: uitſteekende, en heerlijk heeft het Rubbens genoemt, als mede den nooid volpreeſen, F. Perrier, die het deftig, en onvergelijkelijk noemde, en al de waereld hout het in groote achting, dit is dan de Lof die deze Statuen verkreegen hebben, en behouden zal, zoo lang 'er menſen gevonden zullen worden, de Konſtenaars, en ſterven niet (zeit Junius) maar leven in alle gemoederen der menſen

n. Het zelfde mag men van deze
ernuftige geesten zeggen; die aan de
aereld deze Statuen, of Wonderen
ede gedeelt hebben, want wat lank-
eid van tyd doet haar onkenbaar maa-
en: geen tyd kan de loffelijke Faam
verschreeuwen, want hare Basuin on-
erdrukt de schorre keel van deze gry-
ard, dat zien wy in de oude Antyksche
onstenaars; als van een Apelles, A-
pollodorus, Dædalus, Gyges, Her-
ocrates, Dionisius, Cleon, Bular-
hus, Eudorus, Lysippus, Melanthus,
euxis, Theodorus, Sophylos, Po-
ygnotus, Phydias, Nicosthenes, en
eele andere. Die van Italien, Michel
gnolo, Caratz, Barozio, Polidoor,
aphel Urbyn, Tiziaan, Tinturet,
ropertia, deze alle zullen door de
Konst, in een eeuwige geheugen bly-
en, en wie zal onze Nederlandsche
Konst-helden vergeten, als eene Rub-
ens, van Dyk, Bloemmaart, Mytens,
pranger, Frans Floris, Holbeen, Jor-
laans, Hans de Vries, Goltzius, Breu-
gel,

gel, Lucas van Leyden, Rembrands en den wyd beroemden man Michie de Coxie. Deze zyn alle voor de doo bevryd, geen zoôn vergetelyke tyde zyn'er, of zullen 'er komen, die dez Konſtlichten verdonkeren zullen, o doen ondergaan, ja zelfs de onweten ſte tyden, zoeken nooid het geen prys-waardig is te verdrukken, ſchoon zy de konſten niet komt voort te kweeken, nogthans behoud zy wel een ſtraaltje van liefde voor die geene die haar zelfs komen waardig te maken, gelyk deze alle gedaan hebben.

Uitleiding. Nu valt 'er niet meer te zeggen als dat wy van hier naa onze ſtudeer-kamer gaan, om eens rypelyk te overwegen het geene wy door deze korte letterweg gezien hebben, te weten die vermaarde ſtukken of ſtatuen d'welke den afgonſtigen tand van de Gryze tyd ontkomen zyn der eeuwige ſtads verwoeſtinge ontweldigt, een gedenkteeken van onvergankelyke Eerbiedigheid, die wy aan de oudheid ſchuldig

zyn:

zyn: en zoo wy deeze Statuen wel
komen in te zien, en leeren kennen,
zoo zullen wy een groote verlichtinge
krygen, om een beeld wel te leeren
tellen, en vast teplanten; welke het ee-
nigste cieraad van de Schilderkonst is,
want aan het in en uitgaan der omme-
trek is veel gelegen, en het is beklaage-
lyk dat by veele dit verzuimt wort; ik
zeg verzuimt, om niemand van onwe-
tendheid te berispen, om dat dit in on-
ze tyden wat zwaar neer valt, want de
eigen liefde, of verwaantheid is al vry
in onze konst gekroopen: het welk ge-
heel tegen de aard van onze voorvade-
ren is strydende; de getuigenis zal ons
Apelles by brengen, als hy zyn Schil-
dery in het openbaar stelde, om de
oordeelen van al de waereld te hooren,
van welke hy het goede voor leerlessen
op nam, schoon zy van een Am-
bachtsman wierd uitgesprooken. Dit
was de aard van de oude konstenaaren,
die haar zelfs kwaamen kleen te ach-
ten, zyn by al de waereld vermaard,
H en

en groot geweeſt, gelyk het een yde
bekend is, tot wat waardigheid Apel-
les is gekomen: doch men vint heden-
daags nog diergelijke, en die zyn he
ook die de waereld komt te achten, e
te draagen: daarom laten wy ons altij
nedrig komen te houden, want dit i
de naaſte manier om tot een gewenſ
oogwit te komen, en ons Renperk
daar de traage verwaantheid in lopen-
de blijft, door naarſtige needrighei
volenden, waar toe ons vele ſtoffe
worden gegeven; weeſt onvermoei
in deze renbaan der Antijken, die i
u met korte aanmerking; en weini
letteren, en haare verbeeldinge te
hand ſtelle: niet om deze kleene ve
beelding naa te bootzen, maar z
worden tot overvloed de kundige, e
onkundige, die dit kleene werkje ko
men te lezen, medegedeelt: gaat i
de konſtige geëtzſte Gallery van de
wydberoemden Franciſcus Perrier, daa
kunt gy u in vermaken, en uwe luſt ko
men te boeten, wanneer gy u door d
kon

konſt aangeprikkeld voelt. Dit is een rechtgaande weg, om in de ſtad van glory te komen: en die deze komt te bewandelen, zal weinig zwaarigheid in het voortgaan vinden; moogelyk zult gy my antwoorden, dat ik U E. wel korte letterwegen getoond hebbe, maar dat ik te dikmaals heen en weer, over, en weerover ben gegaan; hier zoek ik my, waarde Konſtgenooten, van te ontſlaan; 't is waar, ik konde in yder Paleis en Hof wel gebleeven hebben, tot dat wy daar alles hadden gezien: maar wees verzekert, dat ik in den beginne voorgenoomen had, naa de Plaat-ſchikking van Franciſcus Perrier my te voegen, om U E. het in drie Verdeelingen, gelijk ik gedaan hebbe, te laten bezichtigen. Ten tweeden, om dat de Mannen, Vrouwen, en leggende Statuen, apart zouden vertoond worden. Dit is het gene dat ik tot myn onſchuld kome in te brengen; nu behoeft'er niet meer gezeid te worden, als dat ik wenſche, dat gy het kont be-

begrypen, om U E. in deze Antyken te oeffenen: waar ik, die kleen ben, maar nevens my alle groote basen uw dit komen aan te raden, tot uw eigen heil en voordeel, ik zoude myn moeite voldaan achten, by aldien 'er een, of twee de Antyken kwaamen te kennen, die zy voorheen onbekend waren, waar mede ik my zelver kom te streelen, om dat ik weet, dat'er gevonden worden, die ze onbekend zyn, van waar dit komt, staat lichtelyk te bevroeden, alleen, om dat zy Meesters komen te treffen, die de zelve niet en kennen, en daarom met een verwaand gelaat deze Antyken uitlachchen. Leer ze dan kennen, ô Schilder-jeugd, en schaamt uw niet om deze in u Schildery te plaatzen, alleen geen arm of been, maar geheellyk, gelyk deze groote Meesters gedaan hebben, die ik uw hier tot een voorbeeld stelle, op dat gy eindelyk het bedrog moogt zien, waar mede de onwetendheid u zoo lang geblinddoekt heeft. Gebruikt ze

dan tot u eigen voordeel, en neemt deze myne arbeid met zulk een genoegen aan, als zy uw word aangeboden. Ik weet wel dat de lof kleen is, die my hier van te verwachten ſtaat; alleen wens ik maar om uw eenige vernoeging te geven, het welke my genoeg zal zyn; onder welke verwachtinge ik deze myne arbeid en letterwegen kom af te breeken, en te

EYNDEN.

BLAD-

BLAD-WYZER

DER

STATUEN.

23. Tw

EYNDE.

DEN

DEN GETROUWEN LEIDTSMAN IN ROMEN.

Aanwyzende de Straaten, Paleizen, Badtstooven, Renbaanen, Schouwplaatzen, &c.

AAN DEN

LEZER.

Aa dat ik eenige korte Aanmerkingen op de Antyken van Romen, zoo als zy ons van F. Perrier vertoont zyn) geſchreeven hadde, zoo dochten eenige van myne goede vrinden, dat het niet vreemd zoude zyn, om hier een korte Wegwyzer achter te voegen, het welke ik mede goedt kwam te keuren; te meer, om dat ik hier eenige behulp toe hadde, te weten uit de korte Annotatien van myn Groote Vader, onder welks naagelatene papieren ik dit al heb gevon-

den

den het welke tot deze onze Leidtsman ſcheen noodig te zyn, ende dienshalven zoo is het dat wy ons deze moeite getrooſt hebben, om het in ord're te ſtellen, tot nut, en voordeel der onkundige, en tot aanbiedinge van kleene gedienſtigheid aan de welwetende, welke wy alle heil en zegen komen te wenzen.

W: DE GEEST,
Schilder.

p 125
PLATTEGROND
VAN
ROOME
Bisschop del
J. Lamsvelt sculp

DEN GETROUWEN LEIDTSMAN IN ROMEN.

NEemt in de Voorſtad, genoemt Borgo, u begin van den (1) Brug S[t]. Angelo, by de Ouden Ælius genoemt, ende als gy hier op zyt, ziet om laage langs den (2) Tyber, ende zult aldaar zien d'overblijfſelen van den brug der (3) Triomfen, over welke by oudts alle de triomfen naar 't Capitool trokken. Keert dan de rechter hand om, en gy zult het (4) Kaſteel, dat eigentlijk is het graf van den Keizer Adrianus, vinden, in wiens heerlijk begrijp ſtondt een koperen vergulden Naald, van wonderlijke grootheid, met vier koopere ver-

verguldePauwen, van onwaardeerlijke ſchoonheid: hier naa zult gy zien het wonderlijke en nimmer volpreezen gebouw van de (5) Nieuwe Kerk van St. Pietro, in het Vaticaan, aangeleid op een van de zeven bergen van Romen, en voltooid door den Paus Paulus V. maar eer gy van hier gaat, zoo beziet den geſlooten (6) Tuin van Belvedere, alwaar zijn veel konſtige ende uitnemende Beelden. Dit gezien hebbende, keert te rugge tot aan de (7) Poort van St. Spirito, en als gy daar buiten zyt, ziet om hooge ter rechter hand, en ſult aldaar ſien den (8) Kerk van St. Onufrio, ende van daar beginnende tot aan (9) St. Pietro Montorio, welken hoek de Ouden noemden Janiculus, een van de zeven Bergen van Romen. Nu, als gezeid, ſiende van St. Onofrio tot aan St. Pietro Montorio. Om laag is geweeſt den (10) Renbaan van Julius Cæſar, van eene ongemeene wydte ende lengte, als men zien kan ſoo wanneer men gaat op den berg voor de poorte

Van het Traſtevere.

van

an S[t]. Pietro Montorio: gaat dan recht
loor die (11) ſtraat die langs de Revier
oopt, dewelke uw leiden zal aan de
Kerk van (12) S[t]. Maria, in Traſtevere,
eertyds van de barmhartige Romeinen,
genoemt wierde Taberna Moeritoria,
dat is de verdienſtige Herberg; want
alle de arme, ongelukkige, zieke, gekwetſte, ende afgematte ſoldaten, komende uit den ſtryd, als ook mede die gene die in den oorlog voor 't Romeinſche volk verouderende, waar door onbekwaam om 's levens onderhoud te winnen, deſe hadden alhier haare opzicht, de ſwakke tot opkweekinge, en de oude voor alle haar leven. Ende voorwaarts aan 't hooge Altaar is de plaatſe (zoo men zeid) alwaar een Fonteine van Olie ſoude ontſprongen zyn, die den geheelen dag kwam te vloeijen in groote overvloed, als wanneer den Zaligmaaker gebooren wierd. Gaat nu voorts langs den (13) Ripa, alwaar men de wijn verkoopt, ende beziet alle de Hoven, Kerken, ende Huiſen. Alhier

hier was by ouds het Wapenhuis de Romeinen, van wat groote dat geweest is, kan men oordeelen op de kant van de Ripa, alſoo men aldaar d'overblyfſelen van 't zelfde nog zien kan. Te ſlinker hand, nevens den Ripa, vind men een (14) Eiland, van de Ouden genoemt Tiberina, alwaar tegenwoordig zyn de Kerken van (15) S^t^. Bartholomeus, en van (16) S^t^. Gioanne. Hier waren by ouds twee Tempels, den eenen van Jupiter Licaonius, ende den anderen van Eſculapius, en zoo gy 't wel aanziet zoo is dit Eiland gemaakt als een Schip. Nog zyn'er twee Bruggen, om daar in te komen, by ouds den brug (17) Fabritius genoemt, en den andere (18) Ceſtius, nu ter tijd den brug met vier Hoofden, dat is Ponte quatro Capi Dit gezien hebbende, zoo voegt u dan aan de andere kant van 't zelfde Eiland, ende gaat door een ſtraat ter zyden het Traſtevere, die gy vinden zult aan den voet van den brug van 't voorheen genoemde Eiland,

Van het Eiland Tiberina.

Van de brug St. Maria.

ende

:nde wandelt zoo recht uit, ter tijdt
;y aan eenen and'ren brug zult komen,
ıalf gebrooken; deze is de (19) brug
'an Sta. Maria, by ouds Ponte Senatorio
;enoemt, aan welkers voet gy een (20)
Paleis zult vinden, gants vernietigt:
lit zoude, volgens het gemeene zeg-
;en, het Paleis van Pilatus zyn geweest,
naar de rechte onderzoekers zeggen
e zyn het Paleis van Nicolo di Renzo
ofte van de Orsini, gelyk men kan be-
nerken uit twee Vaarsen, staande aan
:en van de poorten van het voorschree-
ven Paleis: recht over ziet gy een oud
Tempeltje, zynde de (21) Tempel
Luna, dat is van de Maan, en aan de
nd're staat de (22) Tempel Sole, van
le Sonne. Een weinig voorders zult gy
inden den Kerk van (23) Sta. Maria in
Cosmedin, de Griekse Schoole ge-
ioemt, om dat den H. Augustinus de
Griekse Tale hier geleert heeft. In de
Gallerye is een groot rond stuk Witte
Marmer, in wiens middel een aange-
icht staat, en word genoemt Bocca di

Verita, dat is, den mond des waarheids. Hie komt gy aan den voet van den berg Aventino genoemt, en zult hier vinden eenige ruïnen in den Revier, waar by ouds was il(24)Ponte Sublicio, waar opHoratiusCocles in batalje stond tegens geheel Toſcanen. Gaat nu op den berg (25) Aventino, by den Tiber, tot aan S[t]. Paolo, ende gy zult vinden Wyngaarden aan de rechterhand des Tibers. Alhier hadden de Romeinen by ouds haare Koorenſchuuren, tot hondert veertig in 't getal: de groote der zelve blykt uit de ruïnen die daar zyn in dien Wynho[f] van den Hartog Ceſarini. Gaat al voort langs S[t]. Paolo, ende beziet het heerlyk Plein, waar de Romeinen hare Olimpiſche Speelen oeffenden. Hie[r] is den (26) Pot-ſcherven berg, ofte Monte Teſtaccio, gants gemaakt van Pot-ſcherven, want men zeyt, dat al hier in dit Plein by oudts woonden alle de Pottebakkers, die alle hunne verongelukte Potten aldaar door ordr[e]

Del Monte Teſtaccio.

va[n]

van de Romeynen te hoopen moesten smyten. Beziet dan de (27) Poorte van S^t. Paulus, ende zult daar een zeer oude (28) Piramide vinden in 't midden van de muur gemetzelt: dit zeit men te zyn 't graf van Cestius. Gaat nu door de straat ter slinkerhand van de poort van S^t. Paulus, die u zal leiden tot aan (29) S^t. Gregorio, ende passerende den voet van den berg Aventino, zult gy vinden veele ruïnen van huisen; deze straat wyst u een Kanaal van water aan, beneden aan S^t. Gregorio, alwaar de vrouwen altoos het linnen wassen, ende spoelen: van daar in de (30) groote Renbaan, waar men met de karren liepen; en alhier vertoonde men mede de Scheep-stryden, by ouds Naumachia geheeten. Nog zijn alhier de drie ordre van Colommen, d'een boven d'ander, en dit is het (31) Septizonium van Keizer Severus. Gaat nu een weinig neerwaarts, om de Badtstooven (32) te zien van Keizer Karakalla, verwonderlijk en heerlijk om te be-

Dele Therme Antoniane.

befien, en van den and'ren kant by (33) S^t. Balbina zyn de Grafſteden van Praſſede en Baſileo, maar deze zyn gants verwoeſt en vervallen: vervolgt uwen weg tot aan de (34) Kerk van S^t. Siſto, door dien rechten ſtraat die daar loopt na S^t. Sebaſtiaan, ende ſlaat ter ſlinkerhand in een ſtraatjen dat u zal leiden tot aan (35) S^t. Steffano Rotonda, eertijds geweeſt den Tempel van Fauno. Hier zult gy vinden zekere muuren, die men zeit geweeſt te zyn de Waterleidingen die in Campidoglio gingen, en deze plaatſe is den (36) berg Celio. Deſe voorby gaande tot aan de Kerk van (37) S^t. Jan de Lateraner, dat een oudt koſtelijk en uitnement gebouw is. In 't midden van het Pleyn ſtaat een zeer hooge naalde, rontsom met Heroglife ofte onvolmaakt beeldwerk verciert, daar nevens een zeer ſchoone Fontein. Neemt nu u weg naar de Kerk van (38) S^t. Croce in Hieruſalem: ende voorwaarts de poorte van de voorſchreeven Kerk zult gy zien

Di St. Jan de Latr. St. Croce.

zien de plaats, alwaar geweest is den Tempel van de Godinne Venus, in de welke de Cortogianen van dien tydt alle jaren op den 20 Augusti den Feestdag van de zelve Godinne pleegen tevieren. Het schouwtoneel dat daar is in de Kerk van S^t. Croce segt men geweest te zyn van dat Statulius Taurus, zeer schoon en groot. Hier uw gezicht voldaan hebbende zoo keert u naar oudt Romen, ende gaat op den straat langs Porta Maggiore die daar loopt tot (39) aan de kerk van S^t. Maria Maggiore, altoos voorwaarts wandelende zult komen aan een oude plaatse alwaar plegen te staan de Trophei (40) van Marius die heden in Campidoglio staan. Nevens de Peerden, komende dan ontrent Romen, zult treeden door de Praalboog (41) Gallienus die nu genoemt wort l'Arco de S^t. Vito nog in 't geheel, alwaar als nog aanhangen de sleutels van Tivoli.

Treedt van hier naa de Kerk van S^t. Roccho, achter welke gy zult bevin- *Della Porta de P.polo.*

vinden een gedeelte van het (42) Graf van den Keizer Augustus, het welke met haar bosch schynt gestrekt te hebben tot aan S^t. (43) Maria del Popolo. (44) Porta del Popolo, by oudts genoemt, Flaminia ofte Flumentana, welke aan de kerke del Popolo verbonden is; dezen is in onze tyden vermeerdert, en verciert van den Paus Pius IV den welken mede de straat Flaminia verhoogt en versteld heeft, gelyk gy beter zult konnen considereren, zoo wanneer gy te rugge keert tot den Wyngaart van Guilio III: Nu keeren wy tot aan ('44) la Trenita, op welken gy moet weten dat geweest is den grooten renbaan van den Keizer Augustus gelyk aan die groote, hier vooren verhaaldt, Alwaar men de Kerk la Trenita ziet, en dat tot aan Monte Cavallo zegt men dat in voortyden zouden geweest hebben, de Hoven van Salustius. Voorts wandelende naar Monte Quirinale die nu (45) Monte Cavallo genoemt wort, waar op als

nu

nu 't Paleis der Pauzen is, eertyds van den Kardinaal van Ferrara. Hier zult gy aanschouwen zekere oude Grotte waar ontrent in een plaatse de Romeinen pleegen te doen hare speelen genoemt die van Flora met alle ongebondentheid en onkuysheid, want in deze Grotten, woonden alle de oneerbaare vrouwen. Nu hebt gy te gaan den straat die daar loopt tot aan Monte Cavallo, waar dat staan twee (46) Marmere Peerden, herstelt van Sicto V. die by ouds uit Egypten zyn gezonden aan den Keizer Nero, tegens over de welke gy ziet het Paleis der Pauzen uittermaaten heerlyk vervult en verciert, als ook een gedeelte der Fondamenten herbout, met een alderkostelykste Capelle. (47) Gaat in den rechter straat, die loopt tot aan Le Therme Deocletiane, ende aan den slinker hand naast de Vigne van die van Ferrare, begonden de stooven van den (48) Keizer Constantinus, ende strekten haar tot aan S^t. Susanna, aan den

De Cavalli del Monte Cavallo & Therme Deoclitia.

anderen kandt was het (49) Senato delle Matrone, dat is den raad der bedaarde vrouwen, arme weduwen ende weezen, en aleer de Romeinen hier binnen gingen bezochten eerſt 't altaar van Apollo 't welk tegens over deeze plaatſe was. Wandelende zoo voorts zult komen by La Therme Deoclitiane, maar en vertrekt niet van hier, voor en al eer gy alles rypelyk gezien hebt, want gy zeggen zult, dat het overſchoon, ende weerdig om te zien is, onder deze ſtoven zyn veele wegen en poorten gelyk aan die onder de baden van Antoniane, alwaar ſecrete ſtraaten onder loopen, in welke myn groote vader geweeſt is, met een eerwaerdige broeder (want zoo noemt hy hem) die hem daar ter plaatſe geleide, en het hem liet bezien. D'eene ſtraat loopt tot in Campidoglio, den anderen in S^t. Sebaſtiaan, en de derde dat die onder deur den Tiber tot in 't Vaticano zoude loopen: Doch hier heeft hy niet geweeſt, volgens de getuige-

uigenis van een zyner brieven die hy
an een goede vrind ſchreef, dit zyn
e woorden. *Ik ben alhier niet geweeſt*
oe wel zeer begerig om te onderzoeken, hy
onde my wel een Grotte in den wyngaart
chter de vaten al waar ik op eenen a-
ond met gezelſchap wilde in gaan, ende
ingen naar ons oordeel ontrent een half
yle daar in, toch niet recht uit, maar
adden moeiten om te rugge te keeren.
Dit is het geene dat ik 'er van gevonden
eb. Maar laten wy ons niet ophou-
len, maar vlytig voortgaan. Be- *Della Strada Pia.*
ſchouw hier dan een (50) breede, lan-
ge, en rechte ſtraat, tot een heerlyk *Della Vigna del Cara: Ferrara.*
gezicht gebracht van den Paus Pius
V. ende naar zynen naam genoemt
La Strada Pia, hier ter plaatſe kunt gy
met verwonderinge overdenken, den
plaizanten (51) wyngaart toebehoort
hebbende, aan den doorluchtigen Car-
dinaal Ferrara, welke hedendaags al
de andere te boven gaat, ende geloof
ook dat hy niet veel aan de ouden te
wyken heeft, gaat hier binnen, en be-

ziet dit naar u welbehagen. Alhi
zult gy mede zien den Hof van de
Paus Sisto V. heden van den Cardina
Montalto verciert met kostelyke ge
bouwen, en de waterleidingen uit da
meer Subiaco. By dezen is weerdi
dat gesteld wort den wyngaard van de
Cardinaal de Carpi vol van oude e
hedendaagsche Satuen, en ander
schoone gezichten. In den zelfde
straat zyn ontelbaare and're, di
zonder gelykenisse der twee gadeloos
mede zeer schoon zyn In het begi
van deze heerelyke straat, staat ee
schoone ende cierlyke (53) poort Pi
genoemt, van den Paus Pius IV. di
hem heeft doen maaken van nieuws
Nu kont gy u vervoegen tot aan S^t. A
gnes, door den weg Nomentana, di
door den zelven Paus zeer verbetert is
en daar zult gy zien een kleen oud
schoon (54) Tempeltje, dat men zei
te zyn den Tempel van Bacchus, in '
zelve zult gy vinden een Graf van Por
fir, zoo heerlyk ende schoon als iet
van

Della Vigna de Card. de Carpi.

van zulks te zien is, ende zoo gy daar by wilt gaan volgt of gaat gelyk hier onder zal gezeit worden. Neemt nu den ſtraat die 'er loopt tot aan St. Maria Maggiore, ende beneden dezen Kerk in de Valleye, zult gy vinden een Kerk genoemt (55) St. Pudentiana, alwaar by ouds waren de ſtoven van Novatianus. Daar heden het Klooſter van (56) St. Lorenzo in Paniſperna is, waren de Stoven van Olimpias zeer groot, gelyk uit de overblyfzelen beſt kan geoordeelt worden, in welke oudtheden de arme Heidens haar verhouden. Hier ſtaat den Kerk van (57) St. Maria Maggiore by oudts den Tempel van Iſis, by de Romeinen van grooter waarde gehouden. Ende by den Kerk van St. Maria Maggiore tot om leeg was het bos toegeëigent aan Juno, een groote godin der Romeinen, en is nu in een getrokken met den wyngaart (58) van Paus Siſto V. behalven deze zoo is in den wyngaart van St. Antonio geweeſt, den wonderlyken en de ſchat-

Del Tempio d Iſës.

ſchatryken Tempel van Diana, waa
de Romeinen haare offerhanden pleeg
den in groote offergaven : van de
and'ren kant waar heden den Kerk va
S^t. Martino ſtaat, heeft eertyds geweeſ
den Tempel van Mars, die alle de Ca
piteinen en Soldaten aanbaden. Di
voor by zynde, zult ontmoeten ee
ſtraat die u zal leiden recht op S^t. Pietro
(59) in Vincola; maar laat dezen
ſtraat leggen, en gaat in het eerſte wyk-
jen dat gy zult aan komen, alhier zul
gy zien een wonderbaarlyk ſtuk werks
dat den Keizer Titus dede maken voor
zyn oppermacht. Dit bekeeken heb-
bende, zoo keert weder te rugge hier
uit, ende wandelt door de ſtraat die gy
eerſt zult aankomen, tuſſchen den
Wyngaard die u zal leiden tot aan S^t.
Clemente, een Mannen Klooſter:
voorts genaakende het verwonderlyk en-
de oudt Schouwtooneel van den Keizer
Veſpaſianus, gezeid (60) Coliſeo. Hier
zult gy vinden een hoogſtatelyk en heer-
lyk gebouw, wiens weergade in de gan-
ſche

:he waereld niet te vinden is, hoewel
ogtans dat van Verona ſchoon is, ech-
er zoo is dit van een wonderlyke en
choone Ordonnantie; want aldaar kon-
len hondert negentig duiſend menſen
n ſtaan, en een yder zag zeer wel zoo
vanneer de oude Romeinen aldaar ver-
oonden eenige Schouwſpeelen. Beſiet
ıu aan den and'ren kant (61) l'Arco di
Conſtantino, als nog zeer heerlyk om
e zien, ende daar ontrent in den Hof
an de broeders van (62) Sta. Maria Nova
ult vinden de Reliquien van den Tem-
el van Serapis, en gaande alzoo meer
pwaarts zult aan de Triomf-boge ofte
63) Arco di Tito Veſpaſiano komen,
lie t' zynder eeren geſtelt wierde, als
ıy triomfeerende van Jeruſalem kwam.
Wat vorder ziet gy den (64) Tempel,
genoemt Tempio della Pace, ofte den
Vreede-Tempel, bykans vernietigt,
ende tegens over den zelven ziet gy
Monte Palatino, dat heden Palazzo *Del Tempio della Pace,*
Maggiore genoemt word, alwaar heden *Palazzo Maggiore*
een ſchoone Wyngaard is (65) van de *& altre.*
Hee-

Heeren van Farneſe, by welke Wyn gaart is geweeſt den (66) Tempel van Kaſtor en Pollux, die nu de Kerk van St. Coſmo en Damiano is, en ontren den Tempel van (67) Marcus Aureliu en Fauſtina, dochter van Antoninu Pius, wiens Paleis achter de voorſchre ve Kerke word gevonden. Tegen ove deze was een zeer ſchoonen Tempel toegeëigent aan de Godinne Venus, die heden genoemt word Sta. Maria; en de drie (68) Kolommen die daar ſtaan in 't midden van de plaatſe van Campo Vaccino, zeggen dat is geweeſt een Brugge, die daar in de lengte ging van 't Capitolio tot aan Palazzo Maggiore. En alhier zietmen den (69) poel van Marcus Curtius: voorts dien Tempel die gy daar ziet met de koopere Poorte, ontrent (70) den Praalboog van den Keizer Severus, zeggen geweeſt te zyn den Tempel van Saturnus, het Ærarium of het Schadhuis van 't Romeinſche volk nu genoemt (71) St. Adriano. Den triomfbooge, hier vooren aangeroert, is zeer

ſchoon

[S]hoon van den anderen kant van de [b]oge; waar de drie Kolommen ſtaan, [w]as den Tempel (72) van de Eendracht [o]fte Concordia. Als nu zyt gy geko- [m]en tot in Campidoglio, by de Ouden [M]ons Tarpejus genoemt: waar aan den [v]oet was den Tempel van Jupiter; [w]elk afgebrand zynde, en wierde nooit [h]et Campidoglio hermaakt. By dezen [w]as ook mede den Tempel van Ceres, [e]nde op deze plaatſe ſtaat heden een [m]an te (73) paarde, van kooper ge- [g]ooten, 't welk den Keizer Markus [A]urelius is, wezende een uitſtekend [k]onſtuk, ende heeft eertyds geheel in [h]t vier vergult geweeſt, gelyk aan 't [P]eerds-kop nog kan vernoomen wor- [d]en. Van deze plaatſe zult gy bykans [d]e grooſte gedeelte van Romen kun- [n]en beoogen, in een zeer ſchoon ver- [ſ]chiet, als ook mede andere oude en- [d]e nieuwe ſchoonheden by u nog niet gezien; hier ontrent ter rechter hand zult gy een oude Statue verneemen, genoemt Marforio. Ende hier van daan

Del Campidoglio & Altre.

daan weder een weinig te rugge kee rende aan den voet van het Campido glio alwaar gy zult bevinden zeer die pe putten, mogelyk van de Romei nen gemaakt om, het zout ofte he graan in te bewaren, by oudts genoem Horrea. Van hier naa de Kerk van S^t. Maria de (74) La Consolatione Een weinig vorder, ziet men L'Arco Boario, ende den Schouburg Marcellus, waar dat woonen de Heeren van (75) Savelli, ende binnen dit Theater was eertyds den Tempel van de Godtvruchtigheid of Pieta, by de Romeinen zeer geacht en in waarden gehouden. Niet veer van hier waren de Galleryen van Oktavia, zuster van den Keizer Augustus, waar af zeer weinig overblyfzelen zyn. Voort gaande zult komen in (76) S^t. Angelo di Pescaria. Waar dat zyn de Galleryen ofte Portichi di Lucio Severo. Ende zoo voorts wandelende tot in Campo di Fiore, zult vinden het Paleis (77) van de Orsini, dat by oudts geweest is,

De Portici d'Ottavio & di Settimio.

de

de Schouburg van Pompeus, en daar achter zynde Galleryen. Daar ontrent zult mede verneemen het ſchoon en heerlyk Paleis van Capo di Ferro, ende meer voorwaarts 't Paleis van de Farneſen, van een verwonderlyke Bouwkunſt, ende vervult met ſchoone Oudtheden van Statuen als andere.

Della Colonna d'Anton. Traj.

Della Piazza Colonna, waar gy zult vinden de Kolomme van (78) Antoninus Pius, van de hoogte van 178 voeten, ende een Wenteltrap van binnen van 140 treeden, en 56 Venſters, op zyn ſpits ſtaat een S^t. Paulus van ongemeene groote, van kooper vergult, die Siſto V. (naar dat hy de voorzeide Kolomme hadde doen herſtellen) hier op heeft doen zetten. Gaat nu door een ſtraat daar by, tot in Piazza di Sciarra: en keert als dan de rechter hand om, tot dat gy zyt op de hoek, die daar gaat in Piazza di Pietra, alwaar gy zult beoogen den Tempel der Veſtaalſche Nonnen, een Kerke van de Romeinen zeer geacht. Hier van ver-

noegt zynde, zoo keert weder tot de voorgaande ſtraat, en gaat alzoo recht uit langs S^t. Marco, ter tyd gy komt aan een plaats genaamt Macello de Corvi. Vraagt alhier na de Colonna (79) Trajana, die u zal aangewezen worden, welkers hoogte is 132 voeten, met een ſpil van binnen van 255 trappen, met 45 Venſters: in zyn top ſtaat een S^t. Pietro, gelyk aan de S^t. Paulo, hier vooren genoemt, ende door den zelven Siſto V. daar op gezet. Gaat dan naar den Tempel van Minerva, van de Ouden zoo genoemt, maar vernietigt; doch met andere ſchoone timmeragien hernieuwt, gelyk gy zult bevinden. Daar gaande, heb ik nog vergeten te zeggen, dat by aldien gy weetgierig zyt, in het bezien van wonderlyke Oudheden, zoo van Beeldhouwery als Schilderkonſt, dat gy aan (80) Monte Citorio vraagt, ten huize van den Heer Gierolimo Garimbetti, Biſſchop van Galleſe, waar u zullen getoont worden oneindelykera-

re

re Oudtheden. Een weynig dan van den anderen kant zult gy beſchouwen (81) la Rotonda ofte het Pantheon, dat is, aller Goden-Tempel, gemaakt van Markus Agrippa, een heerlyk ende konſtig ſtuk werks: wonder naa de Bouwkunſt, en 't is een zeer oude Kerk. By dezen, aan de achter kant, alwaar men heden het houtwerk verkoopt, waren in voortyden de Stooven van Agrippa, ende achter S^t. Euſtacchis zyn geweeſt de Baden van Nero, die ten deele zyn in Palazzo di Madonna: rondtsomme zult gy menigte van overblyfſelen der zelve vinden, waar heden 't Paleis van den Abt del Vento gebouwt is. Dit gepaſſeert zynde, zoo komt gy aan Piazzo (82) Navona, daar alle Woensdagen een vryen Merkt gehouden word, maar de Romeinen hebben die doen maken, om aldaar hare Schouwſpeelen te vertoonen. Aan de voet van de zelve plaatſe, onder aan de muur van het groote Paleys van de (83) Orſini, zult gy aangehecht zien

Della Rotonda, o Pantheon.

De Bagni d' Agrippa.

Della Piazza Navona & di Maeſtro Paſquino.

ſtaan de Statue van Paſquino. Gaat aan het huys van de Heeren Mileſy, naaſt Piazza Fiammetta, alwaar gy zoo wel binnen 't huys als buiten aan de gevel zult zien konſtige Schilderyen geſchildert, in natte kalk, door Polidoor, van alle konſtenaaren zeer geacht. Nog zyn by dezelve Heeren veele konſtige Schilderyen, als ook veel Marmere en Kopere Statuen zoo van oude als nieuwe Meeſters en andere Rare dingen. Maar in de huizen van veele Cardinaalen, als Particulieren zyn zeer overvloedige Rareteyten te zien, dewelke om dat die van huis-begryp dikmaals veranderen, en heb daar van niet aangewezen op dat gy daar gaande ende haar niet vindende u over my niet en hebt te beklagen.

Gaat nu alleen buiten de Poort del Popolo, alwaar gy nog veele oudheden vinden zult. Nu heb ik u getoond ende op een korte manier aangewezen alle de oudtheeden die in Roomen zyn. Nu en mankeert u niet als de (84) Vigne

gne van Paus Guilio, waar een heerlyke Fontein beneffens veel ſchoone Beelden te zien zyn, ende alhier zal ik UE. laten. Gelieft dan waarde Leezer deze mijne arbeid in dank aan te neemen, gelyk zy UE. wort aangebooden, op dat gy het einde van UE. voetſtappen moogt neemen, terwyl ik het einde van deze myn letterweg ſluite: en UE. alle Heil en Zegen kom te wen zen.

UIT.

PRONK-ALTAAR
DER
SCHILDER-KONST.

MYn Dichtnimf is bereid haar Swaanen-ſchacht te
wetten,
d'Aloude Schilderkonſt op haaren Troon te ſetten,
Een Eerekrans te biên; wijl my de *Konſt* verplicht.
Door haar onſterflijkheid, en God'lijk aangeſicht.
Schoon 'k my magteloos gevoel, *niet in dees Konſt* ervaaren,
Nochtans baſuin 'k haar lof, die zoo een reeks van jaren,
Ja Eeuwen heeft gebloeit, die vry van Nijd en Dood
Het Aardrijk heeft geteeld, uit haren vruchtb'ren ſchoot.
My luſt een Pronk-Altaar door ſucht haar op te richten,
t'Offeren op hoor kruin een tal van mijn Gedichten.
Ik treed dan moedig toe, ontbonden en thans vry,
Gelijk de konſt vereiſcht 't Penſeel en Poëzy
Zijn twee Geſuſt'ren, die elkanders Vryheid minnen,
Het geen dat de eene ſchetſt, uitboes'men voorts de ſinnen
Van haare Meedgenoot, die met de pen uitdrukt
Het gene, 't vlug penſeel met leevens Verv' opſmukt:
'k Hef onbeſchroomt dan aan, en wil mijn Lentedagen
Aan haar vermaarde Faam nu mee ten offer dragen.
Een wel geſneeden Beeld, 't welk door de konſt als leeft,
Heeft niet de rechte gloor, dan als de Verv' haar geeft
De waare glans en eiſch, die haar word opgedraagen;
Want ſonder dit, en kan 't geen menſchen oog behaagen.
Men vraag dan aan de konſt, wie haar het leevens licht.
Deed ſchenken? Lydius, die toonde dit geſicht,
Epypten reeds voor lang in ſijne Gaalderien,
En rei van Goden in een tal van Schilderien.

Ook

Ook Grieken heeft, getoont dit Goddelijk gemaal,
Waar in dat Pirrhus pronkt met een vergode ſtraal,
Naneef van Dedalus in 't eeuwig wit geſchreeven.
Atheenen wil ook met dit Pronk-beeld eeuwig leeven,
Als Theofraſtus ſeid, dat Polygnotus was
De eerſte, die het licht leid', uyt verbrande aſch.
Maar Thaſius was d'eerſt, die aan de ſchoone Vrouwen,
Deed op het vlak Panneel een levens kleur aanſchouwen,
Hy toont een open Mond, de Tanden op een Rey,
En glimmend' aangeſicht in ſijne Schildery.
Wie kan nu dit verſchil met oordeel recht beſlechten?
Egypten tuigt, dat hy de Oud'ſte wet en Rechten,
En eerſte kennis heeft van dees opgaande Son,
Ja ſesmaal duyſend jaar eer Grieken die eens kon.
Een ander roept? die van Sicjona zijn de Vaders,
Corinthen booſt de trek, en ſchaduw; dees de aders
Des leevendigen Konſts, maar Fabius vertoont,
Dat d'allereerſte trek, ſchoon konſt geen *kennaars* loont,
Na 's Harders omtrek uit de ſchaduw is genoomen,
Schoon dat dit Pronk-beeld hem vertoonde onvolkomen,
Maar 't opgaan van de tijd bootſeerde in 't geheel
Den aanvang van de konſt, en 't ſcheppende Penſeel,
Dit ſiet men afgeſet met leevendige kleuren,
Die 't oud Egypten voed, om 't rechte ſpoor te ſpeuren
Van deeſe vrye konſt, die d'eerſte eer beſat,
En daar de weeten ſchap haar jongſte woonplaatz had;
Ardices bragt de trek, of eerſte ſchetz mits deeſen?
Maar Cleophantus gaf het leeven vaſter weeſen.
Maar gy, ô Polidoor! men blaaſe uwen lof,
Dat ſelfs de weerklank ſteuit aan 't blaauw' Azuirend hof,
Gy Vinder des Penſeels! wat hebt gy eer verworven?
Die 't al herleeven doet, dat, voor het oog geſtorven
En in de aarde teert, van 't Monſter niet verſchoont,
U Beeld, ſy met Olijf, en Laure-krans gekroont,
Voor 't eedele geſchenk door u het licht bekoomen,
En waar mee gy 't heel al doet van dees Konſt-bron ſtroo-
men

Heb dank dan, ô Natuur! die ſulke lichten teeld,
Dus toont u wijſen aart wat in uw'boeſem ſpeelt.
Stap voort mijn Sangheldin om tot haar lof te treeden
En 't eeuwig Eer Altaar te naaken met de ſchreeden
Van uwe yverſucht, te toonen kunſtig Beeld,
Dat al de wereld mint, in 't Godlijk weeſen ſtreelt,
Want al wat adem ſchept u looven moet en minnen,
Treed ook roemruchtig voort met u gewijde ſinnen,
In 't Werelds Konſt-Treſoor, en 't Koninklijke Hof,
En maakt de vlugge Geeſt onſterffelijk van lof;
Het eeuwig denkbeeld doe u nijver heeden wetten,
Die 't leeven ſelfs hervormt in Prinſen Kabinetten,
Die 't Eeuw-gety herkleed met praalend Schildery,
Waar aan de Sangluſt vind haar ſtof tot Poëzy,
Om deeſe vlugge konſt de gaaven mee te deelen
Des Roomſchen Adelaars, die ſoo de loff uitqueelen
Van Alexanders Troon; doch 't geen de Dichtkonſt queelt,
Word van der Schild'ren Vorſt met verwen aſgebeeld.
Noch heeden daar vertoont op doorgewrochte blaaden,
Die met het ſuiver ſap der wijsheid zijn belaaden.
Raphal *treedt* in 't ſpoor, geen Pronk-Altaar voorby,
Maar zeegepraalt ten Troon der Konſten herſchappy,
Treed in het Helden-koor langs konſt gewijde dremp'len
't Geen Roomen noch vertoont in haar aaloude Templen,
De Faam blaaſt ſijne Lof door 't heele werelds rond,
En geeft die konſt bemind de eerſtof in de mond.
Ik laat dan 't ſchoon Tapijt der trotſe Keiſerdommen,
Na dat mijn doffe Geeſt wat hooger opgeklommen,
Haakt na de lees-ſucht, van 't geen eertijds Roomen had
Van meenig letterveld, en dier geſchreeven blad.
O Tijd die 't al verſlint! waar zijn dees ſchoone Boeken,
Gy hebtſe al vernielt; 't is vruchtloos die te ſoeken,
Nochtans dees laater Eeuw, (wie draagt de konſt oit haat,)
Baart weer in overvloet de eerſte grond, en ſtaat
Der braave Schilderkonſt. Geeree, die heeft ontbonden
d'Aanleiding tot het ſpoor der eerſte weg, en gronden.
Hoogſtraaten ſteekt het Beeld in prachtig pronkgewaad,
En

En toont haar even jong met lievelijk gelaat,
En uitgekipte reen verciert met konst Laurieren,
Als of Apol, wanneer hy schrijft: sijn pen ging stieren,
Looft dan dees Letter-held, die u dees gaaven gunt,
Versiert u Kabinet met sijn Aloude munt,
En voegt nu aan sijn zy der Schilders heil van mander,
Hem, die een Rey van Goôn ging hechten aan malkander,
Die 't dierbaar leeven schetst, der Geesten aangesicht,
En toont den Heilbron van het Eeuwig leevend' Licht,
Wiens lof steeds werd gehoort uit alle Aardsche monden.
Hoe sal ik nu de eer van Cæsar Rip verkonden?
Die mede lucht betoont tot 't geen de konst beoogt,
ô Dierbaar Pronk-juweel! die 't al te booven vloogt
Op snelle vleugelen van u Geleertheids pennen,
Die u doorkneede stof te recht wil leeren kennen,
Aanhoor de stomme taal van uwe kuische schoot.
De jonge Junius, een braave Konstgenoot,
Die offert op 't Altaar, seer wijs met brein doorsteeken,
De milde Schilderkonst voor Meesters, en voor leeken,
En die de Leessucht mint in haar heil heiligdom.
Mijn Sang-heldin verbaast, staat spraakeloos, en stom,
Doch neemt haar toevlugt weer tot uitgekipte Boeken
Waar de leesgierigheid haar troost, en heil gaat soeken,
En roemt haar eerwaardy tot d'alderhoogste top,
Sy kroont haar met Olijf, en schenktse Nekter-drop.
Het lust my verder dan haar grootheid aan te schouwen
En op het Pronk-Altaar van God Apol te bouwen
Een eeuwig leevend Beeld, waar meede mense paart,
Door dien haar waardigheid op deese toonen snaart.
Schoon deese stof vereischt' vermaarde hooft Poeëten,
Die in de Sangkonst sig als Letter-helden queeten,
Met het doorwrochte stijl, en een vergoode trant,
Als Vondel, Huigens, Hooft, Held-dicht'ren van ons Land.
Soo kom ik wel met drift, doch onvolmaakte schreeden,
Als 't schaâuw het lichaam volgt, tot haare lof weer treeden
En paar het Schilders brein met Toon, en Maatgesang.
Die thans de Geest verlicht na doffe ondergang,

En doet dees wonder Son niet door die nevels ſinken,
Maar klaarder, als voor heen door haare ſchoonheid blinken,
De Poëzy, die toont een waare liefd, en trouw,
En ſticht door haare pen ſoo meenig Praalgebouw,
Die Roomens konſt banier doet ſwaaijen in ſijn Rijken:
Waar voor de Tybergod moet ſijne Zeilen ſtrijken,
Wanneer hy maar beoogt het wonder Konſt-treſoor,
Het geen den Tempel ſluit in ſijn verheeven koor,
Den Altaar ſtoft, en praalt op verven, en Penſeelen.
Die aan 't geſchaapene d'onſterflijkheid mee deelen
Men ſiet geen Koninklijk, geen Keiſerlijk-Palcis,
Daar deſe konſt niet praalt met lof naar vollen eiſch,
De konſtenaar werd daar met vrolijkheid ontvangen,
En treed in Zeegepraal met bloeiſels op de wangen,
Men ſiert hem met een Kroon van Goud, en rijk geſteent
Die met den Lauwer-krans werd op ſijn hooft vereent.
Als Troyen ſtond' in brand, en de Trojaanen treurden,
Om 't deerelijk verlies hun Praalgewaaden ſcheurden,
En dat het bange ſweet droop van een eenig haar,
Daar 't doodelijk helaas! met traanen volgde naar,
Doen hingmen Schilden op in Tempels, en in Kerken,
Ten eeuwig Denk-beeld van der dapp'ren Krijs-helds werken.
Waar van de Schilderkonſt haar eernaam heeft ontleent
Twee woorden, *Schild*, *en Rei*, in Schildery vereent.
Dus toont men waar ſy trad op haare Zeegewaagen
En hoe de vlugge Faam haar op ſijn vlerk ging draagen
Door alle Eeuwen heen, die met haar helder licht
Des Werelds duiſterheen trok van ons aangeſicht,
Met opget oogen Geeſt geprent in haar gedachten,
Die voor het ſterffelijk, 't onſterffelijke wachten,
En 't geen gedood verft was in 's menſchen ſwak geſicht,
Dat geeft de Schilder-konſt een Eeuwigduirend Licht,
En toont een Tafereel van vroomen, en hun rampen,
Verſelt met Krijgsgedruis van hun manhaftig kampen,
De verv' vereeuwigt dan een dapper Oorlogs-held,
Geharnaſt in het ſtaal. Een rey van wijſen teld.

Men

Men in het Kabinet der wereld voor ons oogen
Schoon voor veel Eeuwen hun de Ziel reeds was ontoogen
En d'allerlaatste Tol zy aan Natuir voldaan,
Noch blijft hun weesen hier in ons gedachten staan
Geprent door het Penseel, en door de kunst gedreeven,
Werdaan 't vergankelijk een eeuwig stof gegeeven,
En wijl de snelle Faam met 's Schilders verven paart
Werd hun verstand by elk door 's Konst'naars Geest bewaart.
Sy stelt natuur voor 't oog, sy doet de helden praalen
Selfs na de dood, schoon die haar deed ten graave daalen,
Sy vreest geen stapelen van doôn, geen stael geknars,
Maar spreid haar straalen uit op 't waapen van God Mars,
Sy toont een Roomse Held, een Herkules van daaden.
Op 't Slag-veld thans met bloed, met wond en roem belaa-
den.
Haar konstig teeken maakt sijn loflijk doen bekend,
En dat hy Mavors diend' tot aan sijn leevens end;
Die witte Schilden voert, verdient geen Zeegevieren,
Dus word de dapperheid gekroont met Konst-Laurieren.
Noch verder weid de konst in Romens trots gemoed,
En toont haar Edeldom door toonen van hun bloed,
Zy maakt door het Penseel, van vlugge Geest gedreeven.
De grootheid van haar daân, en hun doorluchtig leeven,
Hoe Ouder dan dat leeft 's Vooroud'ren Beeltenis,
Hoe Eedeler de Stam der Roomschen Adel is.
Messal vergramd' om dat een Nieuweling van Romen
Uit Scipio's Geslagt, in 't sijne was gekomen,
Hy waande, sulx verdooft de eelheid van sijn bloed,
Dies stoot hy 't nieuwe Schild ten koor uit met de voet,
En bonst het Beelt'nis van de trotse Gaalderyen,
Om sijn Voorvaderen van opspraak te bevryen;
De konst, die geeft dan roem aan 't dierbaar puik Penseel
Wijl dat sy alles schetst op 't leevenloos Panneel.
Hier hinkt mijn Calliôp', haar krachten die vermind'ren,
En seid, ô Schilder-konst! ô waardigste der Kind'ren!
ô Pallas voesterling, u lof is sonder end,
Gy staat in 't binnenste van mijn gemoed geprent,
Die

Die uwe konst beminn', ô puik der weetenschappen?
Ay! gun my dat ik knie l op uwe Altaar trappen,
En offer u dees Kroon met Lauweren doormengt,
Die mijne Swaane schacht, en vry gemoed voortbrengt,
Geen afgonst sal u glans, geen nijd u grootheyt smooren
Gy, die voor lang gebaart noch daagelijks werd herbooren
Die van de schelle Faam des werelds stem ontfing,
Welk klinkt, en wederstuit tot aan der Sterren kring.

W. D. G.

1697.

U Y T.

Rembrandt, 82, 112
Jordaens, 95, 111, 1[illegible]
Snadamus 96
Van Dijk 101, 111, 23
lists of painters 111 f
Coxie : Oudenaarde, 124;
[illegible] : [illegible]
Keytens 5, 43, 110,
Rubens 8, 11, 16, 110,
[illegible] 10, 12, 110, 114, 115
[illegible], 18, 52
Goltzius, 23
Michel angelo 23